138. KESKIVIIKKONA 15. MARRASKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 4507

Hallituksen esitys HE 184/2000 vp

Ensimmäinen käsittely

2) Hallituksen esitys Yhdistyneiden Kansakuntien kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta 4546

Hallituksen esitys HE 135/2000 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 9/2000 vp

3) Hallituksen esitys Itävallan kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen hyväksymisestä 4546

Hallituksen esitys HE 141/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 29/2000 vp

4) Hallituksen esitys Elintarvikeviraston ja Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen perustamista koskevaksi lainsäädännöksi..... 4546

Hallituksen esitys HE 114/2000 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 11/2000 vp

5) Hallituksen esitys laiksi kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä sekä laiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta 4547

Hallituksen esitys HE 61/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 26/2000 vp

6) Hallituksen esitys laiksi kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä ... 4547

Hallituksen esitys HE 58/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 28/2000 vp

7) Hallituksen esitys laiksi jalometallituotteista ... 4547

Hallituksen esitys HE 130/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 27/2000 vp

8) Hallituksen esitys laiksi oman asunnon hankintaan myönnettävien lainojen korkotuesta annetun lain muuttamisesta ... 4547

Hallituksen esitys HE 176/2000 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 11/2000 vp

Lähetekeskustelu

9) Hallituksen esitys ehdollista vankeutta koskeviksi rikoslain säännöksiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ... 4547

Hallituksen esitys HE 177/2000 vp

10) Laki rikoslain 23 luvun 3 ja 4 §:n muuttamisesta ... 4548

Lakialoite LA 137/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

11) Laki rikoslain 44 luvun eräiden säännösten kumoamisesta ... 4549

Lakialoite LA 138/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

12) Laki rikoslain 3 luvun muuttamisesta ... 4549

Lakialoite LA 139/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

13) Laki rikoslain 50 luvun 1 ja 2 §:n muuttamisesta ... 4549

Lakialoite LA 140/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

14) Laki tieliikennelain 64 §:n muuttamisesta ... 4549

Lakialoite LA 141/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

15) Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 10 a §:n kumoamisesta ... 4549

Lakialoite LA 142/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

16) Laki rikoslain 31 luvun 1 §:n muuttamisesta ... 4549

Lakialoite LA 143/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

17) Laki rikoslain 2 luvun 16 §:n muuttamisesta ... 4549

Lakialoite LA 144/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

18) Laki Suomen Pankista annetun lain muuttamisesta 4549
Lakialoite LA 145/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

19) Laki rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 11 §:n muuttamisesta 4549
Lakialoite LA 146/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Mietintöjen pöydällepano

20) Hallituksen esitys laiksi tie- ja maastoliikenneonnettomuuksien tutkinnasta 4550
Hallituksen esitys HE 145/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 10/2000 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:
Esko Aho /kesk
Hannu Aho /kesk
Maria Kaisa Aula /kesk
Eva Biaudet /r
Jan-Erik Enestam /r
Erkki Kanerva /sd
Juha Korkeaoja /kesk
Ossi Korteniemi /kesk
Marjaana Koskinen /sd
Esko Kurvinen /kok
Mika Lintilä /kesk
Susanna Rahkonen /sd
Pauli Saapunki /kesk
Petri Salo /kok
Sari Sarkomaa /kok
Kimmo Sasi /kok
Erkki Tuomioja /sd

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavan ilmoituksen poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:
15. ja 16.11. edustaja
Erkki Tuomioja /sd

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:
15.11. edustajat
Maria Kaisa Aula /kesk
Erkki Kanerva /sd
Marjaana Koskinen /sd
Petri Salo /kok

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 184/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, hallintovaliokunnan ja työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

[1] **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho:** Arvoisa puhemies! Tämän lakiesityksen taustalla on niin sanotun aktiivinen sosiaalipolitiikka -työryhmän työ, joka lähti alkuun jo edellisen hallituksen loppusuoralla. Tarkoituksena on ollut löytää toimenpiteitä, joilla voidaan edesauttaa pitkäaikaistyöttömien ja pitkäaikaisten toimeentulotuensaajien, toisin sanoen työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen yhteisasiakkaiden, elämäntilannetta ja parantaa heidän elämänhallintaansa.

Työryhmän työ jo sinänsä oli varsin monivaiheista ja vaikeaakin. Työryhmä päätyi ehdotuksessaan erimieliseen lopputulokseen, jota on sitten hyvin perusteellisesti hiottu muun muassa työmarkkinaosapuolten kanssa ja sosiaalipoliittisessa ministerityöryhmässä, joka päätyi juhannuksen alla niihin periaatteisiin, jotka nyt on kirjattu tähän lakipakettiin. (Hälinää)

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Anteeksi, ministeri Perho! Arvoisat kollegat, todella vetoan, että sali hiljenee. Täällä käydään aivan liikaa keskustelua, joka häiritsee puhujaa. — Ministeri Peho voi jatkaa.

Puhuja: Kiitos, arvoisa puhemies! Lakipaketin tavoitteena, jos pyrkii kiteyttämään sen hyvin lyhyesti, on näiden yhteisasiakkaiden elämänhallinnan palauttaminen tai sen parantaminen ja tätä kautta heidän työnhakuvalmiuksiensa palauttaminen. Kysymys on ryhmästä, joka syystä tai toisesta ei ole kyennyt käyttämään niitä työvoimapoliittisia toimenpiteitä, jotka aina ovat luonnollisesti ensisijaisia.

Erityisesti on haluttu puuttua nuorten, alle 25-vuotiaiden, elämäntilanteeseen, niiden nuorten, joilla ei ole jatkokoulutusta, joilla ei ole työkokemusta eikä näin ollen työhistoriaa. Tähän joukkoon kuuluu lisäksi pienenä ryhmänä myös koulupudokkaita.

Olennaisin toimenpide, jonka lakipaketti pitää sisällään, on niin sanottu aktivointisuunnitelma, joka on kuntia velvoittava ja joka edellytetään laadittavaksi kaikille alle 25-vuotiaille, jotka täyttävät tietyt työttömyyttä tai työmarkkinatuen varassa olemista koskevat määräajat. Olennaista on se, että tätä työtä tehdään työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen yhteistyönä, joka kunnasta riippuen on ollut hyvin erilaista ja myös osaltaan satunnaista.

Periaatteessa tässä on kysymys toimintamuodosta, jota olisi pitänyt toteuttaa jo osana normaalia sosiaalityötä. On tiedetty tosiasia se, että tänä päivänä sosiaalityöntekijöitä ei välttämättä ole riittävästi ja asiakaskunnan moniongelmaisuudesta johtuen tämä työ on erittäin vaativaa ja erittäin raskasta. Työpanos ei välttämättä ole aina riittänyt eikä riitä tällaiseen räätälöityyn, yksilölliseen työotteeseen, jota tämän kohderyhmän kohdalla tarvitaan ja jota edellytetään.

Meillä on hyvin paljon toteutettu eri kunnissa, yleensä Euroopan sosiaalirahaston osarahoituksella, erilaisia työllistämisprojekteja ja työnhakuvalmiuksia parantavia projekteja. Tarkoitus olisi nimenomaan se, että tämänkin lainsäädännön kautta saataisiin nämä parhaiksi osoittautuneet käytännöt normaaleiksi työkäytännöiksi. Tarkoitus on luoda yhteiset puitteet tämän toiminnan harjoittamiselle, mihin liittyy myös se, että kunnilla on mahdollisuus saada korvaus silloin, kun ne järjestävät kuntouttavaa työtoimintaa.

Aktivointisuunnitelman laatimisessa ei ole kysymys pelkästä kuntouttavasta työtoiminnasta, vaan siinä yhteydessä on tarkoitus hyvin perusteellisesti selvittää näiden asiakkaiden elämäntilanne, heidän koulutuksensa, työuraansa koskevat tiedot, tiedot aikaisempien työllistämistä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuudesta, aikaisempien työnhakusuunnitelmien ja kunnan tekemien henkilöä koskevien suunnitelmien toteutumisesta sekä toimenpiteistä, jotka voivat olla työtarjouksia, työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, kuntouttavaa työtoimintaa, mutta myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita silloin, kun yksilön elämäntilanne sitä edellyttää, esimerkiksi päihdehuollon toimenpiteitä, erilaisia kuntoutustoimenpiteitä.

Lakiesityksessä on hyvin selkeästi todettu se, että työvoimapoliittiset toimenpiteet ovat aina ensisijaisia, ja jos syystä tai toisesta niiden käyttäminen ei tule kysymykseen, silloin katsotaan, mitä muita toimenpiteitä kyseiselle henkilölle on järjestettävissä. Tarkoitus on nimenomaan se, että tämä tehdään yhteistyössä asiakkaan kanssa siten, että mukana on sosiaalityöntekijä ja työ-

voimatoimiston työntekijä. Kannustimena tähän on otettu mukaan toimintaraha, joka on saman suuruinen kuin työmarkkinatuen ylläpitokorvaus. Lakipakettiin liittyy lisäksi työvoimapoliittisten toimien tehostamiseksi se, että työnhakuhaastattelusta ja työnhakusuunnitelmasta on tarkoitus säätää nykyistä velvoittavammin lailla.

Tiedän, koska sosiaali- ja terveysvaliokuntaa on informoitu lainvalmistelun etenemisestä useaan eri otteeseen, että erityisesti Kuntaliitto on esittänyt kritiikkiä näistä korvauksista. Vastauksena kritiikkiin haluan todeta sen, mihin jo viittasin, että tämä on toimintaa, jota osana sosiaalityötä periaatteessa pitäisi jo tehdä tänä päivänä. Kyse on toiminnasta, jota hyvin moni kunta on jo tehnyt aivan vapaaehtoisesti näissä työllistämisprojekteissa tai työnhakuvalmiuksia ja elämänhallintaa edistävissä projekteissa. Päämääränähän tässä on ennen kaikkea se, että kun ja jos näissä toimenpiteissä onnistutaan, se merkitsee sitä, että henkilö siirtyy pois toimeentulotukiasiakkuudesta ja tätä kautta kunnille tulisi myös säästöjä tästä toiminnasta. Korvaus, joka maksetaan tästä työtoiminnasta, on 50 markkaa jokaista työtoimintapäivää kohden. Riippuen tietysti siitä, minkälaisesta henkilöstä on kysymys, kustannukset voivat vaihdella, mutta on nähty, että tämä on varsin hyvä korvaus varsinkin, kun muista tähän liittyvistä kustannuksista kunnat saavat myös normaalin valtionosuuden. (Ed. Elo: Kuntaliitto on eri mieltä!) — Kuntaliitto on eri mieltä. Se valvoo kuntien etua omasta näkökulmastaan. Me olemme hyvin pitkään ja hartaasti keskustelleet näistä korvaustasoista ja tähän päätyneet. Haluan todeta nimenomaan sen, että tämä korvaus on parempi kuin yleensä, jos kunnille tulee lisää velvoitteita. Silloinhan tulee vain normaali valtionosuus. Tässä tulee korvausta enemmän suoriteperusteisesti.

Se, että lakiesitys on nyt vasta tullut eduskuntaan, johtuu ensinnäkin siitä, että lakiesityksen valmistelu on ollut hyvin vaativaa siitä syystä, että tässä on pitänyt hyvin tarkkaan ottaa huomioon, millä tavalla nykyisiä työvoimapoliittisia toimenpiteitä säätelevä lainsäädäntö ja tämä uusi laki kuntouttavasta työtoiminnasta yhteensovitetaan, ja myös siitä syystä, että vuoropuhelua on käyty työmarkkinaosapuolten kanssa, joille on on ollut hyvin tärkeätä se, että uusi toimintamuoto ei syrjäytä kuntien normaalivelvollisuuksiin kuuluvissa työtehtävissä olevaa ammattihenkilöstöä. Kysymys on nimenomaan erilaisista toisen henkilön valvonnassa ja ohjauksessa tehtävistä avustavista töistä tai kansalaisjärjestöjen järjestämistä projekteista, tai kysymys voi olla esimerkiksi siitä, että joku säännönmukaisesti osallistuu vaikkapa paikallisen työttömien yhdistyksen toimintaan, esimerkiksi ruokapalvelujen järjestämiseen tai vastaavaan. Lakiesityksessähän ei ole määritelty mitenkään yksityiskohtaisesti kuntouttavan työtoiminnan sisältöä juuri siksi, että voidaan käyttää niitä mahdollisuuksia, mitä eri kunnissa ja mitä eri kunnissa toimivissa järjestöissä on tarjolla.

Esitys tietysti liittyy myös niihin laajempiin tavoitteisiin, joita on kirjattu hallitusohjelmaan, muun muassa työllisyysasteen nostamiseen ja toisaalta syrjäytymisen ehkäisemiseen. Tutkimukset osoittavat sen, että tällainen ulkopuolisuus, itsetunnon heikkeneminen, oma-aloitteisuuden heikkeneminen, tapahtuu varsin monen pitkäaikaistyöttömän kohdalla. Eli tässä on lähdetty nimenomaan näiden yksilöiden elämäntilanteesta ja siitä, että me emme hyväksy sellaista tilannetta, että meillä on Suomessa jokin ihmisryhmä, joka saa niin sanotusti syrjäytyä rauhassa. Tämä lähtökohta on mielestäni tärkeä sen takia, että mainitsemissani työllistämisprojekteissa on havaittu, että hyvinkin pitkään työttöminä olleet ihmiset, hyvinkin moniongelmaiset ihmiset, ovat päässeet elämänsyrjään kiinni näiden projektien kautta, on sitten kysymys päihdeongelmista, on sitten kysymys mielenterveysongelmista.

Huomattavaa on tietysti se, että tämä ei ole liukuhihnatyötä, vaan tämä vaatii osaamista, tämä vaatii räätälöityjä toimenpiteitä, asiakkaan asemaan paneutumista. Silloin tietysti kunnissa on varmasti tarvetta sosiaalityöntekijöiden määrän lisäämiseen ja työn ohjaajien määrän lisäämiseen riippuen aivan siitä, onko tämän kaltaista toimintaa harrastettu ja harjoitettu aikaisemmin vai aloitetaanko se nyt vasta tämän lain tultua voimaan.

Tämä ehdotus on yksimielisesti hallituksessa hyväksytty sellaisen lausuman kera, jossa edelleen on haluttu painottaa sitä, että työvoimapoliittiset toimenpiteet ovat aina, kun ne ovat mahdollisia, yksilön näkökulmasta ensisijaisia. Toinen yksityiskohta on se, että kuntouttavaan työtoimintaan liittyvä korvaus ei saa vaikuttaa vähentävästi muihin sosiaalietuuksiin eikä myöskään sosiaali- ja terveyspalveluista maksettaviin tulosidonnaisiin etuuksiin.

Vaikka aika on rajallinen, toivoisin, että valiokunnat voisivat tämän normaalin budjettikäsittelyn aikataulussa hyväksyä. Toivon tätä nimenomaan siksi, että eri hallitusryhmien näkökantoja on matkan varrella kuultu, niitä on pyritty ottamaan varsin pitkälle huomioon, sekä siitä syystä, että kysymys ei ole tälle salille, varsinkaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, uudesta asiasta.

Ensimmäinen varapuhemies: Myönnän vastauspuheenvuoroja, joiden pituus on enintään 1 minuutti.

[2] **Anu Vehviläinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri, toitte esille, että valmistelu on viivästynyt myös asian monimutkaisuuden vuoksi, ja se kertoo myös niistä monista eri ongelmista, joita tähän liittyy. Otitte muun muassa esille sen, minkä verran kunnille tulee korvausta tästä. Rahoitusvastuu on tietysti yksi ongelma, ja vielä suurempi ongelma on varmaan se, miten se käytännössä toimisi. Mutta, hyvä ministeri, tänään on 15. päivä marraskuuta eli erittäin pitkällä jo syksy menossa, ja tämä lakiesitys liittyy ensi vuoden talousarvioon eli on budjettilaki. Miten te katsotte, että eduskunnassa ehditään kunnolla käsitellä näin tärkeä asia? Käsitykseni mukaan valiokunta, johon tämä on menossa, on hyvin työllistetty jo muutenkin.

[3] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Perho totesi lopuksi, että hallituksessa on pyritty ottamaan huomioon eduskunnan suunnasta esitetyt näkemykset. Kyllä näitä on otettu huomioon monessa pienemmässä asiassa, mutta, ministeri Perho, minun on pakko todeta ja uskon, että vasemmistoliiton eduskuntaryhmä tähän näkemykseen yhtyy, että meitä ei tyydytä tämä esitys sellaisena kuin se on eduskuntaan tuotu. Tavoite tässä on hyvä, mutta keinot ontuvat. Työttömien valtakunnallinen järjestö esitti sanktioiden poistamista ainakin määräajaksi. Emmekö voisi todella lähteä kokeilemaan vapaaehtoisuuden perustalta sitä, miten voidaan auttaa vaikeassa asemassa olevien ihmisten työllistymistä ja pääsemistä takaisin työelämään?

[4] **Marjatta Vehkaoja /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Perhon toivomus aikataulusta oli minulle ehkä pieni yllätys, kun olemme käyneet kahdenkeskisiäkin keskusteluja, mutta tänään ei tässä salissa varmaan sitä puolta kannata keskustelussa jatkaa sikäli, että aika tulee näyttämään, miten onnistumme tässä. Tähänastinen kuuleminen jo osoittaa, että tämä on hyvin monimutkainen kysymys.

Varsinaisesti halusin esittää kuntouttavan työtoiminnan määrittelystä kysymykseni ministerille. Hän valmiiksi jo antoi vastausta kysymykseeni, mutta minusta ei riittävästi. Tämä lakiesitys ei todellakaan määrittele mitenkään sitä, mitä kuntouttava työtoiminta on. Katson, että on aivan peruskysymyksiä, että kun tehdään vasiten uusi laki, kyllä siinä on kerta kaikkiaan kyettävä sanomaan, mikä tekee siitä kuntouttavaa. Ministeri viittasi työtoimintaan. Miten tämä poikkeaa työtoiminnasta? Mikä on se kuntouttava lisäelementti? Se pitää kyetä laissa sanomaan. Olen lausunut jo, että ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täyttynyt, ed. Vehkaoja!

Puhuja: ... odotan tällaista lisäystä ministeriöltä.

[5] **Juha Rehula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Perhokin kertoi tavoitteista, että ihmisten elämänhallintaan pyritään vaikuttamaan niin, että edellytyksiä parempaan elämään palautetaan, ja näille moniongelmaisille henkilöille, joita tämä lakiesitys koskee, pystyttäisiin räätälöimään entistä paremmin se, että he pääsisivät elämänsyrjään kiinni. Tavoitteet ovat kiitettäviä ja hallitukselle kiitos siitä, että tällä vaalikaudella käsitykseni mukaan tämä on ensimmäinen lakiesitys, joka on edes oikean suuntainen. Keskustassa kyllä kysytään monenkin asian perään. Suurimpana ongelmanahan tässä on resurssipuoli. Ensiksikin, mistä löytyvät ne ihmiset, jotka tätä räätälöityä, kuntouttavaa palvelua työttömille antavat? Toisekseen, kyllä tässä valtio vetäytyy vastuustaan, siitä vastuusta, joka sille kuuluu työn luojana. Tämä on päällimmäinen ongelma. Eivät kunnat pysty näillä markkamäärillä suoriutumaan siitä tehtävästä, jonka tämä lakiesitys kunnille velvoittaa.

[6] **Ben Zyskowicz /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä on erittäin tärkeä hallituksen esitys, jolla pyritään juuri pitkäaikaistyöttömiä ja kaikkein vaikeimmassa asemassa olevia pitkäaikaistyöttömiä auttamaan. Pitää oikeastaan esittää hallitukselle, ministeri Per-

holle ja ministeri Filatoville sekä muille asian valmistelussa mukana olleille ministereille, kiitos siitä, että tämä tärkeä asia on saatu eduskuntaan. Sinänsä en ole hämmästynyt siitä, että ed. Stenius-Kaukonen ilmoitti, että tämä ei tyydytä vasemmistoliiton ryhmää. Eipä ole paljon viime aikoina nähty esityksiä, jotka olisivat tyydyttäneet. Aina on hallituksen yksimielisissäkin esityksissä jotain suuria puutteita. Mutta se kyllä hämmästyttää, että sosiaalivaliokunnan puheenjohtaja ja eräät muut aloittavat jo tässä vaiheessa vaikerruksen siitä, että ei olisi riittävästi aikaa tämän lakiesityksen käsittelyyn. (Ed. Stenius-Kaukonen: Tervetuloa valiokuntaan käsittelemään asiaa!) Sosiaalivaliokunta on osoittanut aikaisempina vuosina erinomaista venymiskykyä, pitänyt pitkiä kokouksia, tarvittaessa (Puhemies koputtaa) aloittanut poikkeuksellisen aikaisin aamulla. Odotan, että sosiaalivaliokunta ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Zyskowicz, minuutti on täyttynyt, valitettavasti!

Puhuja: ... tässäkin tärkeässä tilanteessa ja asiassa osoittaa vastaavaa venymiskykyä.

[7] **Mauri Salo /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tosiasia on, että parasta terapiaa ihmiselle on työ. Kaikki eivät halua ottaa tänä päivänä työtä vastaan ja eivät ole halunneet ottaa työtä vastaan jollakin aikavälillä ja ovat nyt joutuneet elämäntilanteeseen, josta heidät on pyrittävä ohjaamaan takaisin työelämän piiriin. Tällä lakiesityksellä varmaan on hyviä vaikutuksia, mutta peräänkuulutan sitä erityistä seikkaa, jonka ministeri Perho kuittasi, että sehän on Kuntaliiton kanta tässä talousasiassa. Kyllä budjettivastuu kunnissa on tietenkin kunnan päättäjillä ja valtiolla osaltaan, mutta kun tehdään kuntia velvoittavia lakeja, niin tässä kunnallistaloudellisessa tilanteessa on osoitettava täysimääräinen rahoitus näiden hankkeiden läpivientiin, jotta saadaan myös kunnat aktivoitua ja sitoutettua mukaan tähän.

[8] **Inkeri Kerola /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Perustuslakien perusoikeussäännösten perusosastossa on todettu, että paikallisviranomaisten taloudellisten voimavarojen tulee olla riittävät suhteessa niihin velvoitteisiin, jotka niille on annettu perustuslaissa tai muussa laissa. Tänään kuulimme, että esimerkiksi tänä vuonna jää käyttämättä 180 miljoonaa työllisyysmäärärahoja. Kuinka näitä rahoja voitaisiin suunnata tähän tulevaan toimintaan niin, että resurssit ja tarpeet kohtaisivat kunnissa? Eikö näitä rahoja voitaisi käyttää niin, että kunnat selviytyisivät näistä toimenpiteistä?

[9] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kerola juuri totesi, että 180 miljoonaa, ja kuukausi sitten sanottiin, että 100 miljoonaa tämän vuoden työllistämismäärärahoja, ensisijaisia rahoja, jää käyttämättä. Miksi? Siksi, että niiden käytön ehdot ovat niin kireitä, että niitä ei pystytä käyttämään. Meillä on vaikka kuinka paljon työttömiä, jotka hakevat työtä, kysyvät, eivätkö he saa, kun he eivät avoimilla markkinoilla työllisty. Mutta vastaus on se, että ehdot ovat kireitä. On totta kai myös kunnissa vikaa, en sitä kiellä. Mutta yhteistyössä valtion ja kuntien kanssa tämä pitäisi hoitaa, että rahat saadaan käytettäväksi. Ne pitäisi ainakin siirtomäärärahoiksi tehdä.

Ed. Zyskowicz arvosteli vasemmistoliittoa. Ed. Zyskowicz, me emme ole täällä napinpainajakansaa, joka tyytyväisenä tukee kaikkea, mitä hallitus esittää. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on tehnyt erittäin tärkeää työtä. Se on parantanut tänä vuonna monta hallituksen esitystä. Ed. Huotari ja minä, jotka olemme sosiaalivaliokunnassa vasemmistoliiton edustajina, tunnemme näiden ihmisten arkipäivän ongelmat ja me kuuntelemme työttömiä.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täyttynyt, ed. Stenius-Kaukonen!

Puhuja: Tämä tavoite on hyvä, mutta keinot ovat huonoja. Siksi niitä pitää parantaa.

[10] **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin aikataulukysymykseen. Aina tietyssä vaiheessa syksyä esimerkiksi ruotsin kielen käännöstoimisto ruuhkautuu. Sieltä ilmoitettiin muutama viikko sitten, että he eivät pysty edes tässä aikataulussa käännöstyötä tekemään, joten ministeriömme tilasi tämän käännöstyön Folktingetiltä, eli siltä osin pyrimme tätä nopeuttamaan. Myös laintarkastuksessa tämä viipyi varsin kauan. Sitten tähän liittyi aivan teknisiä ongelmia. Niin kuin sanoin, olen pahoillani, että tämä meni näin pitkälle, mutta siitä huolimatta rohkenen toistaa toivo-

mukseni juuri siitä syystä, että tässä on pidetty valiokuntaa ajan tasalla. Totta kai eduskunta tekee sen minkä eduskunta parhaimmillaan voi. Keskusteluissa, joihin valiokunnan puheenjohtaja Vehkaoja viittasi, esititte toivomuksen siitä, että tämä voisi siirtyä ensi vuoden puolelle. En todennut siihen, että sopii minun puolestani. Tämä toivomus tai näkemys on minulle esitetty.

Sitten sanktioista. Hyvin pitkään jo työttömyysturvassa on ollut sanktiokäytäntö. Toimeentulotukilaissa on sanktiokäytäntö. Se uusi, mitä tämä laki tuo tullessaan, koskee toimeentulotukilain osalta sitä, että kun sen 10 §:ssä nyt todetaan, että voidaan — siis voidaan, se ei ole edes ehdoton, se on sosiaalityöntekijän harkinnassa — alentaa toimeentulotukea, mikäli asiakas kieltäytyy työstä tai työvoimapoliittisesta toimenpiteestä, nyt tämä laajenee koskemaan kuntouttavaa työtoimintaa. Aktivointisuunnitelmahan, niin kuin totesin, tehdään yhteistyössä. Sen allekirjoittaa myös asiakas ja näin sitoutuu noudattamaan suunnitelmaa. Jos hän aikanaan kieltäytyy sitä noudattamasta, myös se on haluttu nostaa lain tasolle, milloin kieltäytyminen on hyväksyttävää ja milloin ei. Tätäkin kautta asiakkaan oikeusturva paranee näiden sanktioiden suhteen eikä heikkene. Ministeri Filatov sitten kommentoi työministeriön alaisen lainsäädännön sanktiokysymyksiä.

Kuntouttavan työtoiminnan määritelmä: Totesin, että siinä annetaan paikallisille viranomaisille mahdollisuus henkilön elämäntilanteesta lähtien katsoa, mitkä ovat niitä toimenpiteitä, jotka hänen elämänhallintaansa tai työnhakuvalmiuksiansa parantavat. Ne voivat olla erilaisia avustavia tehtäviä, ne voivat olla järjestöissä toimimista, ne voivat olla osallistumista työllistämisprojekteihin. Mutta niin kuin sanoin, ensisijaisesti aktivointisuunnitelman yhteydessä aina selvitetään se, ovatko ensisijaiset työvoimapoliittiset toimenpiteet mahdollisia.

Olen tänään keskustellut työtoiminnan määrittelystä virkamiesteni kanssa. He toimittavat valiokunnalle puheenjohtajan pyynnöstä selvityksen siitä, miten me näemme kuntouttavan työtoiminnan sisällön. Mutta jos se olisi määritelty hyvin yksityiskohtaisesti laissa, siitä olisi todennäköisesti seurannut se, ettei joitakin aivan käyttökelpoisia toiminnan muotoja kenties olisikaan tähän hyväksytty.

Edelleen kritiikkiin korvausasiasta, kuntien saamasta tuesta. Normaalistihan, kun kunnille tulee uusi velvoite, siihen saa normaalin valtionosuuden. Tässä tulee kunnille enemmän. Niin kuin jo totesin, tämän toiminnan tarkoituksena on vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiasiakkuutta. Jos tähän päästään, niin kuin tarkoitus on, sehän tuo kunnille pelivaraa toteuttaa juuri tätä toimintaa tehokkaammin tai jotakin muuta toimintaa.

11 **Työministeri Tarja Filatov:** Arvoisa puhemies! Sanktiointikäytännöstä voi sanoa, niin kuin ministeri Maija Perho totesi, että tämä ei tuo mukanaan yhtään uutta sanktiota. Itse asiassa, vaikka työvoimahallinnolla on ollut välillä ongelmia tarjota ensisijaisia toimia koko työttömien joukolle, alle 25-vuotiaille me pystymme takaamaan sen, että heille on tarjolla joko työharjoittelu-, koulutus- tai jokin muu aktiivitoimipaikka. Jos henkilö kieltäytyy tästä ensisijaisesta aktiviitoimesta, siitä seuraa sanktio. Tämä tietty sama järjestelmä kulkee työtoiminnan perässä.

Jos ajatellaan käytännön elämän tilannetta, se voi toimia niin, että siinä vaiheessa, kun tehdään aktivointisuunnitelmaa, jossa ihmiselle sovitaan kuntouttavan työtoiminnan ja muiden kuntoutuksen muodoista, jos hän siitä kieltäytyy, yhtä hyvin se kieltäytyminen tulee siinä samassa tilanteessa tarjotusta normaalista ensisijaisesta aktiivitoimesta. Sen vuoksi esimerkiksi työvoimahallinnon kannalta on ollut tärkeää, että tätä ei kerralla laajenneta yhtä voimakkaasti koko väestöön, koska silloin me emme pystyisi takaamaan ensisijaisia toimia.

Kustannuksen taso on rakennettu elävästä elämästä. On totta, että Kuntaliitto on sitä kritisoinut, mutta kun kustannusta on laskettu, on katsottu esimerkiksi Pääkaupunkiseudulla toimivia projekteja ja sitä, mitä niissä vastaava toiminta maksaa, ja sitä kautta tämä laskennallinen 50 markan korvaus on tullut.

Sitten rahojen ylijäämään. Voidaan katsoa niin, että ohjeistus on liian tiukkaa ja sen vuoksi rahoja jää käyttämättä. Mutta jos katsotaan muita elementtejä, jos ohjeistusta hyvin paljon löysennetään siitä systeemistä, mitä se tällä hetkellä on, silloin me olemme tekemisissä kilpailun vääristämisen kanssa ja meillä jää herkästi syntymättä niitä työpaikkoja, jotka muuten syntyvät normaalisti avoimilla työmarkkinoilla, ja me tuhlaamme tavallaan käytössä olevaa rahaa tällaisten töiden tukemiseen. Tällä hetkelläkin työvoimahallinto joutuu jatkuvasti käymään taistelua

sen suhteen, mitä esimerkiksi yksityisellä puolella olevia töitä voidaan tukea, jotta ei synnytetä vääristynyttä kilpailutilannetta.

Kuntien puolelta selvä viesti, kun olen käynyt ihan naamatusten keskusteluja niiden kuntien kanssa, jotka eivät ole tavallaan suhteellista osuuttaan kunnallisen työllistämistuen määrärahoista käyttäneet, on se, että niillä on vaikeuksia nykytilanteessa löytää sellaisia tehtäviä, joihin ne voisivat sijoittaa sitä joukkoa, joka pitkäaikaistyöttömistä olisi esimerkiksi tarjolla näiden tukijärjestelmien kautta.

Jos ajatellaan esimerkiksi yhdistelmätuen anteliaisuutta, että siinä työllistäjä saa yli 5 000 markkaa työllistääkseen henkilön, niin mielestäni se on aika voimakas ja rankka vastaantulo valtiolta siihen nähden, että kyse on yhdestä työpaikasta, vaikka siinä onkin tiettyjä rajoituksia sen suhteen, että ihmisen pitää olla pitkäaikaistyötön, että sitä ei kenelle tahansa tarjota. Mutta jos me taas tarjoaisimme saman suuntaisia ja saman määräisiä subventioita kaikille ihmisille, sen jälkeen tähän maahan ei syntyisi yhtään normaalia työpaikkaa vaan kaikki kulkisivat työvoimahallinnon kautta ja keräisivät tavallaan sen subvention, joka on mahdollista saada.

Sitten suunnitelman tekemiseen ja siihen, mikä osa on kuntoutusta. Kuntoutushan muodostuu siitä kokonaisuudesta. Voi olla, että yhden henkilön kohdalla varsinainen työtoiminta ei niinkään ole kuntouttavaa vaan on sitä mukana olemista ja tietyn elämänrytmin hakemista ja muuta, mutta siinä rinnalla haetaan niitä terveydenhuoltopalveluja ja muita palveluja, mitä meidän tämänhetkisessä arsenaalissamme on. Aktivointisuunnitelmaa tehtäessä voidaan myös tulla siihen tulokseen, että kuntouttava työtoiminta ei ole oikea ratkaisu tämän ihmisen kohdalla, ja voidaan hakea niitä ratkaisuja, jotka katsotaan oikeiksi. Se voi olla työkyvyn mittaaminen, onko ihminen oikeasti työmarkkinoiden käytettävissä, onko hän työkykyinen, terveysselvityksen tekeminen, ja on monia muita elementtejä, joita meillä tällä hetkellä jo on olemassa mutta jotka eivät ikävä kyllä elävässä elämässä aina ihan niin aukottomasti toimi kuin esimerkiksi yhteistyöryhmien kautta pitäisi.

12 **Virpa Puisto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärrän pelot siitä, että tätä lainsäädäntöä kuntouttavasta työvoiminnasta voidaan käyttää myös väärin tai holtittomasti. Pidän kuitenkin sen ykköstavoitteena ja etuna sitä, että erityisesti nuorten ihmisten kohdalla lähtökohta on se, että saavutus on jo se, että saadaan vuorokausirytmi oikeaksi. Voidaan katsoa päiväsaikaan, miten tämä yhteiskunta elää, osallistua siihen täysipainoisena jäsenenä. Sen jälkeen lähdetään keskustelemaan, mitä kuntouttavia toimia kyseinen henkilö tarvitsee.

Lämpimästi suositan tätä ja toivon, että tähän suhtaudutaan avoimesti valiokunnassa. Nyt ei kannata katsoa sitä, onko kaikki varmasti vimpan päälle. Tärkeää on, että nuoret lakkaavat valvomasta öitä ja ryhtyvät olemaan yhteiskunnan jäseniä.

13 **Marjatta Vehkaoja /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluan tähdentää sitä, että kysymys esityksen aikataulussa pysymisestä ei suinkaan lähtenyt ensisijaisesti sosiaali- ja terveysvaliokunnan suunnalta. Puhemiesneuvostossa asia tuli esille, ja nyt, kun pyydetään lausuntoa kolmelta muulta valiokunnalta, tämä on paljon laajempi kysymys kuin yhtä valiokuntaa koskeva. Ministeri Perhon kanssa käydystä keskustelusta ei sen enempää. Kuulin tänään ensimmäisen kerran, että aikataulukysymys on hänelle huolenaihe. Se nimenomainen asia ei tullut aikaisemmin esiin.

Ministeri yritti vastata toistamiseen kysymykseeni kuntouttavan työtoiminnan määritelmästä. Toivon, että selvityksessä, jonka saamme, painopiste tulee olemaan sanalla "kuntoutus", koska nimenomaan tämä on oleva se kysymys, joka erottaa sen työhallinnon piiriin kuuluvista muista vaihtoehtoisista toimintamuodoista.

14 **Anne Huotari /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Perholta kysyisin oikeastaan seuraavan asian. Olen kuunnellut monta päivää asiantuntijoita kahdessa eri valiokunnassa. Minulla oli aika selkeä käsitys tästä laista aikaisemmin mutta nyt ei enää ole. Nyt minulla ei ole enää tietoa siitä, mikä tämän lain kohderyhmä on. Onko kysymys vain niistä henkilöistä, jotka eivät halua töihin? Jos kysymys on niistä, silloin toimenpiteet ovat määrätynlaiset ja sanktiot määrätynlaiset. Onko kysymys myös niistä, joilla on terveyden tai muun syyn vuoksi rajoitteita ottaa työtä vastaan? Silloin toimenpiteet ovat toisenlaiset ja sanktion pitäisi olla aivan erilainen kuin tässä lainsäädännössä. Vai koskee-

ko laki niitäkin, joilla ainut ongelma on työn puute ja matala toimeentulotuen taso?

15 **Inkeri Kerola /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Työministeri totesi tuossa äsken, että kunnilla on tähänkin asti ollut vaikeuksia löytää sopivia paikkoja työllistettäville ja siksi määrärahoja on jäänyt käyttämättä. Nyt kysynkin, miten tämän lain kanssa tapahtuu ja olisiko syytä ottaa myös yksityinen sektori osaltaan kuntouttavan työtoiminnan piiriin. Ymmärrän kilpailulliset seikat, mutta siitä huolimatta meillä on paljon yksityisellä sektorilla paikkoja, joissa nämä henkilöt saattaisivat saada paljon järkevämpää työtä kuin kunnassa konsanaan, koska siellä on pulaa juuri näistä paikoista.

16 **Markku Rossi /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täytyy ihmetellä sitä, kuinka kauan suomalaiselta yhteiskunnalta on mennyt siihen, että tämän suuntainen lakiehdotus on tuotu hallituksesta eduskunnan käsittelyyn. Monet muistavat, miten menneinä vuosikymmeninä, esimerkiksi 70-luvulla, Suomessakin hyvin paljon pohdittiin ja suunniteltiin sitä, miten nuoria työllistetään ja kuinka pystytään myös työttömyyden kierre katkaisemaan, ja samassa yhteydessä myös sitä, onko mahdollista asettaa tiettyjä pakotteita, velvoitteita, mitä tahansa nimikkeitä niille halutaan sitten antaakaan, mutta joka tapauksessa sellainen velvoite, että saadakseen tiettyä tukea on myös velvollisuus osallistua tavalla tai toisella yhteiskunnan osoittamiin tehtäviin. Tässä suhteessa hallitukselle kuuluu ilman muuta tunnustus, että tämä laki on tuotu eduskuntaan. (Ed. Stenius-Kaukonen: Mielenkiintoinen puheenvuoro oppositiolta!) — Kannattaa kuunnella.

Kysyisin ministereiltä, miksi tässä yhteydessä ei ole otettu yritystoimintaa ja myös yksityistä sektoria mukaan, koska kunnat yksistään ovat työllistämiskysymyksessä mukana ja pelkään pahoin, että se puuroutuu. Tarvittaisiin mukaan myös todellista työllistävää sektoria.

17 **Päivi Räsänen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Perho totesi, että tämän lain merkittävin muutos sanktioiden suhteen koskee toimeentulotukiasiakkaan velvollisuutta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, ja totesi, että tässäkin suhteessa asiakkaan tilanne paranee. Olen ministeri Perhon kanssa pitkälti samaa mieltä tästä, mutta huoleni koskee sitä, että laissa ei mainita poikkeuksena sitä, että toimeentulotuen hakija hoitaa kotona lasta, vammaista, sairasta tai vanhusta. Perusteluissa mainitaan, että voidaan ottaa huomioon se, että henkilö hoitaa alle kouluikäistä lasta kotona, mutta se jää tulkinnanvaraiseksi. Omaishoidon kohdalla on ehkä vielä suurempi ongelma, koska tässä sidotaan ehdoksi se, että kunnan kanssa on tehty omaishoitosopimus. Kun tiedetään, että monesti on kysymys ihan määrärahojen loppumisesta, voidaan tulla tilanteeseen, jossa omaishoitaja ei saa edes toimeentulotukea tai vaihtoehdoksi jää hoidettavan sijoittaminen laitoshoitoon.

18 **Juha Rehula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Perho kertoi, että kiirettä pakkaa sen vuoksi, että ruotsin kielen käännöstoimistossa on ollut ruuhkaa. Minusta se on eduskunnan aliarviointia, että näin monisärmäinen asia tuodaan tänne tällä tavalla. Ed. Zyskowicz vetosi äsken sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jonka tulee venyä niin kuin aikaisemminkin. Minusta tässä tapauksessa venyminen on yhtä kuin asioiden runnomista ilman, että niihin on aikaa paneutua. Olen edelleenkin sitä mieltä, että esitys on hyvä. Käsittelylle pitää olla riittävästi aikaa. Tosin olen tullut ed. Huotarin kanssa samaan lopputulokseen: Mitä enemmän olemme kuulleet kahden päivän aikana asiantuntijoita, sitä enemmän esitys herättää kysymyksiä, joihin pitäisi pystyä antamaan muukin vastaus kuin se, että joku muu hoitaa.

19 **Leea Hiltunen /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aivan niin kuin joissakin muissa puheenvuoroissa on todettu, totta kai tämän lakiesityksen perustarkoitus on ihan hyvä. Siinä mielessä toivoisi, että tämän tyyppisiä toimenpiteitä vietäisiin nopeastikin eteenpäin. Mutta en hyväksy sitä, että nyt tämä runnotaan läpi tässä muodossa, missä se esityksenä on, vaan toivon, että ennen kaikkea niihin kysymyksiin, mitä jo on nostettu esiin, niihin haetaan konkreettisia vastauksia ja myöskin lakiesitystä korjataan.

Ed. Huotari kysyi jo kohderyhmää, jota itsekin mietin. Miten tämä halutaan loppujen lopuksi toteutuksen kautta viedä eteenpäin? Mikä merkitys kuntouttavassa työtoiminnassa terveydenhuollollisilla toimenpiteillä on? Onko esimerkiksi todella tarkoitus, että näille nuorille pyritään

saamaan sellaiset valmiudet, jotta he työllistyvät ja työvoimahallinto voi heitä työllistää sekä avoimelle sektorille että laajastikin? Mikä osuus on terveydenhoidollisilla palveluilla, terapiapalveluilla, ja onko tässä nämä kustannukset otettu huomioon?

[20] **Eero Akaan-Penttilä /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viime keväänä sosiaali- ja terveysvaliokunta vieraili Kuubassa. Siellä saimme kuulla, miten siellä työllisyyttä ja työttömyyttä hoidetaan. Kun tehtaassa tulee työttömyyttä taloudellisista ja tuotannollisista syistä, siitä saadaan työttömyyskorvausta. Mutta kun kysyimme, mitä sitten tapahtuu, jos työntekijä ei mene uusiin töihin, mihin hänet sijoitetaan, kyseinen ministeri hyvin tyynesti vain vastasi, että se on mahdoton tilanne. Jos työntekijä ei tee työtä, minkä takia hänelle valtion pitäisi korvata jotain?

Tätä taustaa vasten, ministeri Filatov, kysyn teiltä tätä vastikkeellisuusasiaa uudestaan. En kysy nyt sanktioista vaan vastikkeellisuudesta: Mitä mieltä te olette tätä Kuuban esimerkkitaustaa vasten? Suomessa onneksi asiat ovat paljon paremmin.

[21] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ongelmahan ei ole, mikä on lain tavoite. Me kaikki olemme sitä mieltä, että lain tavoite on hyvä. Keinoista olemme eri mieltä. Työvoimapalvelut on järjestettävä siten, että ne perustuvat asiakkaan tarpeisiin ja vapaaseen valintaan. "Vajaakuntoisten työhönsijoituksen ja työssäpysymisen tukemiseksi voidaan vajaakuntoiselle henkilöasiakkaalle korvata hänen työkunnon tutkimuksesta, asiantuntijalausunnoista ja konsultaatioista, työja koulutuskokeiluista, työhön valmennuksesta ja työkokeiluista työpaikalla aiheutuvat kustannukset sekä myöntää työnantajalle työolosuhteiden järjestelytukea." Lyön vetoa, että teistä kukaan ei osaa sanoa, mistä nämä olivat lainauksia. Suorat lainaukset voimassa olevasta työvoimapalvelulaista! Miksi ne eivät toteudu? Mitä muuta tämä on kuin työhön valmennusta? Siksi, että ei ole rahaa näille momenteille osoitettu. Ministeri Filatov, vasemmistoliiton ryhmä on esittänyt koko tämän vuoden, että te muuttaisitte rahanjakosysteemejä niin, että pannaan näillekin momenteille lisää rahaa. Ne liittyvät nimenomaan näihin tutkimuksiin. Milloin tämä tapahtuu?

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täyttynyt.

Puhuja: Nyt on vielä puolitoista kuukautta aikaa käyttää tämän vuoden ylijäämäisiä rahoja.

[22] **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho:** Arvoisa puhemies! Kohderyhmä ilmenee lain 3 §:stä, ja taas kerran: se olennainen asia on aktivointisuunnitelma, jossa yhteydessä selvitetään juuri niitä kysymyksiä, mistä johtuu se, että kyseinen henkilö ei ole ollut ensisijaisten työvoimapoliittisten toimenpiteiden kohteena. Se selvitetään, onko niihin edellytyksiä. Jos esimerkiksi syy siihen, että ei ole voinut osallistua ensisijaisiin työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin, liittyy terveydentilaan, silloin pitää katsoa, mitä toimenpiteitä normaalijärjestelmän, kuntoutusjärjestelmän tai julkisen terveydenhuoltojärjestelmän, puitteissa on tehtävissä. Tämä osittain vastauksena ed. Leea Hiltusen kysymykseen, missä laajuudessa nämä tulevat kysymykseen.

Jokaisen asiakkaan kohdalla tilanne selvitetään erikseen. Tässä on kysymys nimenomaan siitä, että valitettavasti meillä on myös toimeentulotukiasiakkaita, jotka ovat olleet pitkään asiakkaina ilman, että heidän elämäntilannettaan on kovin perusteellisesti selvitetty. (Ed. Stenius-Kaukonen: Työvoimapalvelulaki velvoittaa siihen! Näin ei ole tehty!) — No, se on toinen kysymys, jos siinä on sitten aukkoja.

Miten pääsee esimerkiksi kuntoutukseen: työvoimahallinnolla on omat rahansa, ja meillä on ihan normaali järjestelmä käytettävissä, jossa voi olla toimintapuutteita, mutta ne ovat sitten siinä järjestelmässä. Ei tässä ole tarkoitus eliminoida tältä ryhmältä niitä normaalipalveluja, joihin jokaisella Suomen ... (Ed. Stenius-Kaukonen: Mutta nekin rahat otetaan pois ja siirretään tähän!) — Emme me siirrä mitään rahaa mihinkään mistään, vaan tämä on niin sanottua uutta rahaa, mitä nyt tähän osoitetaan. Sitä ei ole otettu pois työvoimapoliittisista toimenpiteistä. — Voisinko saada puhua ihan rauhassa, onko mahdollista? (Ed. Stenius-Kaukonen: Olkaa hyvä, ministeri!)

Niin kuin sanottu, työkokeiluihin, työkyvyn tutkimuksiin jne. nimenomaan työvoimahallinto omilla rahoillaan asiakkaitaan osoittaa. Omana erityisryhmänään ovat sitten ikääntyneet pitkäai-

kaistyöttömät, mitä varten on ollut Kelalla oma rahansa. Olemme viime viikolla sopineet ministeri Filatovin kanssa, millä tavoin jatketaan tältä osin, mistä vastaa työvoimahallinto ja mistä Kela omilla tarkoitukseen osoitetuilla määrärahoilla.

[23] **Työministeri Tarja Filatov:** Arvoisa puhemies! Tässä on moneen kertaan tullut esille kysymys siitä, miksi kuntouttavan työtoiminnan tukea ei ole mahdollista saada yksityisiin yrityksiin: mielestäni nimenomaan siksi, että on vähemmän kyse työstä ja enemmän kyse elämänhallintaan liittyvistä asioista ja monista muista. Tällä hetkellä työministeriössä on valmisteilla esitys, jonka mukaan yhdistelmätukea voitaisiin käyttää yrityksissä, koska se on lähempänä työtä. Toisaalta meillä on normaalit työllistämistukimäärärahat, joita voi käyttää yrityksissä.

Mutta sen sijaan jos me rupeamme laittamaan ihmisiä kuntoutukseen yrityksiin, se ei mielestäni istu tähän sabluunaan, ja sen vuoksi tämä on ... (Välihuuto) — Työhön valmennukseen? Minä en usko, että suomalaiset yritykset haluavat kontollensa työhön valmennuksen, koska tämänhetkinen ongelma on se, että sellaisetkin työntekijät, joilla on paljon paremmat mahdollisuudet tehdä työtä, katsotaan osittain avoimilla työmarkkinoilla työkyvyttömiksi, vaikka he eivät sitä varsinaisesti kliinisesti ole. — Elikkä avoimien työmarkkinoiden vaatimustaso on niin kova, että en yksinkertaisesti voi uskoa, että yksikään niistä ihmisistä, jotka tämän kuntouttavan työtoiminnan piirissä ovat, olisivat sellaisia henkilöitä, että yritykset haluaisivat heitä omaan kuntoutukseensa, koska siinä välimaastossa on monia henkilöitä, joiden työntekovalmiudet ovat paremmat eivätkä hekään ole näihin yksityisiin yrityksiin päässeet töihin. Sen vuoksi tämä rajaus on tehty, että yrityspuolella käytetään toisia elementtejä, jotka on sidottu enemmän työn tekemiseen.

Sitten oli viittaus työn vastikkeellisuuteen ja Kuuban-malliin. En kovin lämpimästi ole kannattamassa Kuuban-mallia, jossa ihminen ei voi vapaasti valita työpaikkaansa. Kyllä minun mielestäni suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluu peruslähtökohtana se, että ihminen voi itse tehdä tiettyjä valintoja.

Sen sijaan, kun kysyttiin, mikä on vastikkeellisuus työttömyysturvan suhteen, niin Suomessa vastikkeellisuus on sitä, että hakee aktiivisesti töitä ja on työmarkkinoiden käytettävissä. Meillä on esimerkiksi työnhakuun liittyvää koulutusta, meillä on monia sellaisia toimia, jotka eivät ole suoraan työtä mutta joihin on velvollisuus osallistua silloin, kun on työttömänä. Olipa kyse vaikka työvoimapoliittisesta koulutuksesta tai tukityöstä, siellä tietynlainen vastuullisuus on olemassa, mutta sinne ihmiset kyllä pääsääntöisesti, ei oikeastaan edes pääsääntöisesti vaan täysin vapaaehtoisesti hakeutuvat, eikä ole ongelmia saada ihmisiä näihin toimiin.

Sitten Taipaleen-malliin viittauksesta: Itse asiassa suurin ongelma niin sanotun Taipaleen-mallin suhteen on siinä, että lääkäreiden ammattitaito ei ole ihan sillä tasolla kuin tiettyjen ongelmaryhmien suhteen pitäisi olla. Esimerkiksi terveyskeskuslääkäri ei välttämättä osaa tehdä tutkimuksia, tai tietysti osassa terveyskeskuksista katsotaan, että on liian kallista tehdä tiettyjä tutkimuksia, jos ne maksavat 5 000 markkaa kappale, jolloin niiden määrä on tietyllä tavalla rajoitettu. Eli näihin tutkimuksiin ihmisiä ei ohjata. Toisaalta erityisongelmaryhmien suhteen ongelma on se, että vaikka heidät kutsuttaisiin terveystarkastukseen, he eivät tule. Niitä resursseja meillä ei ole, että kotoa käydään kädestä pitäen hakemassa terveystarkastukseen ja pidetään huoli siitä, että terveystarkastuksen tulos toimitetaan esimerkiksi eläkepapereiden yhteydessä eteenpäin. Näitä tämän tyyppisiä, voisi sanoa, kädestäpitämisprojekteja on tehty huomattavassa määrin erilaisilla Esr-projekteilla, joista on saatu hyviä tuloksia, mutta massamittaisena — sen sanon ed. Stenius-Kaukosen kritiikkiin — meillä ei ole ollut tähän mahdollisuutta. Mutta tämä on yksi väline, jonka kautta löydetään niitä ihmisiä, keiden kanssa kädestä pitäen -työtä tarvitsee tehdä.

Vielä kritiikkiin ensisijaisten ja viimesijaisten toimien väliin putoamisesta: Tämä on sanktioitu alle 25-vuotiaille. Voin täysin hyvällä omallatunnolla vakuuttaa, että heidän kohdallaan me pystymme tarjoamaan nykylainsäädännön edellyttämiä ensisijaisia toimia, jotka liittyvät koulutukseen, työharjoitteluun, työvoimapoliittiseen koulutukseen tai johonkin muuhun, ja ne ovat ensisijaisia. Tämä nuorten joukko, joka näistä tippuu väliin, ei tipu sen vuoksi, että valtio ei pystyisi tarjoamaan riittävästi toimia, vaan sen vuoksi, että heillä on tiettyjä esteitä ottaa vastaan näitä aktiivitoimia tai sitten haluttomuutta.

Sen sijaan, kun mennään yli 25-vuotiaisiin ja esimerkiksi ikääntyneisiin työttömiin, silloin en väitä, että kaikki niistä, jotka haluaisivat esimer-

kiksi tukityöhön, pääsisivät. Mutta siinä ongelma on se, että voisimme tietysti ajatella, että valtion rahalla ihmiset työllistetään sataprosenttisesti, ja rahaa kuluisi loputon määrä. Ne summat olisivat niin paljon suurempia. Mutta silloin, jos katsotaan, että esimerkiksi kunta on siinä mukana, niin tällä hetkellä rahaa on ollut riittävästi käytettävissä nykyisillä ehdoilla, joissa on tietyllä tavalla kilpailuun liittyvät rajoitteet.

Ensi vuoden budjetissa on 4 000 markkaa per työtön enemmän rahaa käytössä kuin tänä vuonna. Minun pelkoni on enemmänkin se, että ilman rakenteellisia uudistuksia nekään rahat, jotka tällä hetkellä ovat budjetissa, eivät tule käytetyiksi, koska tämä järjestelmä ei korreloi siten, että rikkaat kunnat tai köyhät kunnat hoitaisivat samalla tavalla asiansa, vaan meillä on paljon varakkaita kaupunkeja, jotka työllistävät suhteessa paljon vähemmän kuin esimerkiksi Pohjois-Suomen tai Itä-Suomen pienet, huomattavasti köyhemmät kunnat, jotka osallistuvat työllistämispolitiikkaan aivan eri tavalla. Sen vuoksi mielestäni tarvitaan tietynlaista velvoittavuutta myös kaupungeille ja kunnille, jotta ne ovat mukana tässä järjestelmässä, koska valtio ei yksin pysty työpaikkoja järjestämään, niitä ei Helsingistä käsin järjestetä, vaan ne ovat alueilla, ne ovat kunnissa, ja ne on sieltä ihan yksi kerrallansa haettava.

Yksi syy, miksi rahaa on jäänyt käyttämättä, liittyy siihen, että meillä tehtiin 70 miljoonan paketti, jota arkikielessä kutsutaan työeläkeputken tavallaan tukkimisjärjestelmäksi, ja se on sidottu jo budjetissa tähän järjestelmään. Koska se on ollut vasta vuoden alusta voimassa, silloin uuden järjestelmän liikkeelle lähteminen on aina hidasta. (Ed. Stenius-Kaukonen: Voiko siitä tehdä siirtomäärärahan?) — Siitä 70 miljoonasta markasta? Kummatkaan näistä eivät ole siirtomäärärahoja. — Mutta ensi vuoden aikana, mikäli käy niin, että sieltä puuttuu rahaa, se ei riitä, uskon, että se voidaan lisäbudjetilla korjata ikääntyneempien ihmisten kohdalla, joka liittyy nimenomaan tähän kokonaisuuteen. Siinä ei varmasti ole ongelmaa, koska siitä vallitsee varsin suuri yksimielisyys, että jos se raha tulee käytetyksi, niin hyvä on. Ongelma on enemminkin se, että siellä puolella on tietynlaista ikään kuin eläkkeelle siirtymisen logiikkaa, jolloin ei olla välttämättä niin halukkaita lähtemään aktiivitoimiin mukaan kuin muiden järjestelmien kautta työttömäksi joutuneiden ihmisten kohdalla.

[24] **Raija Vahasalo /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on aiheuttanut jo ennen eduskuntaan saapumistaan myrskyn vesilasissa. Hallituksen esitys on kuitenkin erittäin tervetullut, ja, sanoisinko, vihdoinkin ryhdytään tehostamaan työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen yhteisiä toimenpiteitä.

Hallituksen esitys parantaa vaikeassa tilanteessa olevien kansalaisten oikeuksia ja mahdollisuuksia päästä uudelleen elämänhallintaan kiinni. Siksi kummastelen sitä kritiikkiä, joka kyseenalaistaa tämän lakiesityksen tai sen kohtia. Eikö meidän tehtävämme ole kantaa vastuuta niistä henkilöistä, jotka ovat pitkäaikaistyöttömiä, syrjäytyneitä tai vakavan syrjäytymisuhan alaisia? Eikö meidän tule tehdä kaikkemme, jotta he voisivat työllistyä ja päästä uudelleen elämään kiinni?

Nykyiset toimenpiteet eivät ole olleet riittävän tehokkaita. Siksi on tarvetta luoda uusia käytäntöjä tai oikeammin sanottuna levittää jo monissa kunnissa hyviksi koetut uudet käytännöt koko Suomeen.

Työvoimapolitiikkaa on kehitetty viime vuosina voimakkaasti muun muassa yhdistelmätuen kautta. Työttömyys on laskusuunnassa, mutta siitä huolimatta kaikki työttömät eivät löydä omaa paikkaansa. Usein he ovat niin työvoimatoimiston kuin sosiaalitoimistonkin asiakkaita. Työttömät ovat hyvin heterogeeninen joukko. Kaikki työvoimahallinnon toimet eivät sovellu kaikille. Osa pystyy heti tarttumaan tarjottuun palkalliseen työhön, osa ei. Siksi tarvitaan kuntouttavaa siirtymäkauden toimintaa, jotta hyppy pitkästä työttömyysputkesta työelämään ei olisi liian suuri.

Monen työttömän itsetunto ja elämänrytmi on jopa liiankin hyvin sopeutunut työttömyyteen. He eivät usko itsekään pärjäävänsä työelämässä. Sen vuoksi tarvitaan rytminmuutosta ja aikaa kerätä itsetuntoa. Näin ei muutos työttömyydestä työllistymiseen olisi pelottavan suuri.

Käsiteltävä lakiesitys saa suurelta osin vankan, yksimielisen kannatuksen. Vain tästä kuntouttavasta toiminnasta on tehty kummajainen.

Mitä uutta lakiesitys tuo asiakkaille? Ensimmäistä kertaa velvoitetaan työhallintoa, sosiaalitointa sekä asiakasta itseään istumaan niin sanotusti saman pöydän ääreen ja etsimään paras mahdollinen toimintatapa asiakkaan elämänlaadun parantamiseksi. Nykyinen eriytetty toimintatapa, joka pompottaa asiakasta luukulta toisel-

le, työvoimatoimistosta sosiaalitoimeen, kuulemaan ei-oota, on ollut asiakasta halventava. Nyt pureudutaan tehokkaammin asiakkaan elämäntilanteeseen ja asiakkaan asema parantuu huomattavasti tässä prosessissa.

Erityisesti alle 25-vuotiaiden osalta kuntouttava työtoiminta on välttämätöntä, jotta syrjäytyminen ei muodostuisi pysyväksi läpi elämän. Nuoret oppivat helposti, myös syrjäytymisen mallin. Kuntouttava työtoiminta on sitä niin sanottua varhaista puuttumista, jota kaivataan muihinkin asioihin, tai oikeammin sanottuna, kun nuori jo joutuu kuntouttavan työllistämisen kohteeksi, ei voida enää puhua oikeastaan varhaisesta puuttumisesta. Nuorten osalta kaikki hyväksyvät kuntouttavan työtoiminnan ja siihen liittyvät sanktiot. Kiistana on ollut, voiko kuntouttava työtoiminta olla velvoittava myös yli 25-vuotiaiden osalta. Siihen ei ole vielä ryhdytty, vaikka monessa muussa Euroopan maassa erilaiset velvoitteet ja vastikkeellisuudet ovat itsestäänselvyyksiä.

Arvoisa puhemies! Kuntouttava työtoiminta ei ole rangaistus, vaan mahdollisuus. Sitä kautta luodaan edellytyksiä elämänhallinnalle ja parannetaan toimintakykyä. Yhdessä tehtävän suunnitelman avulla kartoitetaan ammattitaito, osaaminen ja oma aktiivisuus ja mietitään, mitkä tekijät ovat estäneet työllistymisen. Sen jälkeen suunnitellaan työtoiminnan toimenpiteet. Se kestää 3—24 kuukautta ja toimintaa olisi 1—5 kertaa viikossa. Jokainen työtoiminnan jakso räätälöidään kunkin tarpeiden mukaan. Kuntouttavaan työllistymiseen osallistuva saisi normaalietuuksien, työmarkkinatuen ja toimeentulotuen, lisäksi 30 markkaa päivältä kannustinlisää.

Suurta melua on jo ehditty pitää siitä, mitä sanktioita työllistymisestä kieltäytymisestä tulee. Miksi? Ei tässä ehdoteta itse asiassa mitään uutta. Toimeentulotuen perusosan alentaminen sen johdosta, jos henkilö kieltäytyy tarjotusta kuntouttavasta työllistymisestä, on aivan verrannollinen jo nyt vallitsevaan tilanteeseen, jossa tarjotusta työstä kieltäytyminen johtaa tukien alenemiseen. Luulen, että tällaisia sanktioita tullaan soveltamaan hyvin vähän ja poikkeuksellisissa tapauksissa. Kyseessä olisi tilanne, jossa henkilö ei noudata yhdessä tehtyä ja hyväksyttyä suunnitelmaa. Pidän siis hyvin poikkeuksellisena ja järjenvastaisenakin, jos pitkäaikaistyötön kieltäytyisi hänelle tarjotusta ja yhdessä suunnitellusta palvelukokonaisuudesta.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestää kunta. Se edellyttää saumatonta yhteistyötä kunnilta ja työvoimahallinnolta. Kuntaliitto haluaisi, että sen järjestäisi työvoimahallinto. Työvoimahallinto on kuitenkin liian kaukainen toimija syrjäytyneiden elämässä. Lisäksi kohderyhmä, jota kuntouttava työllistäminen koskee, on ollut nykyisin usein työvoimahallinnon tavoittamattomissakin. Sen sijaan kuntien sosiaalitoimisto saattaa tuntea asiakkaansa hyvin. Sosiaalitoimiston nykyiset toimenpiteet eivät vain ole olleet riittävät ja mahdollisetkaan ihan työllistämiseen asti. Nykyisin kunnat eivät pääse myöskään seuraamaan, mitä toimenpiteitä työvoimahallinto tekee ja kuinka vaikuttavia sen toimet ovat asiakkaan kannalta. Siksi on hyvä, että osapuolet velvoitetaan yhteistyöhön. Aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan toteuttamisen yhtenä edellytyksenä on, että työ- ja sosiaalitoimen henkilöstöä on tarpeeksi ja että se on riittävän ammattitaitoista. On arvioitu, että kunnissa tarvitaankin noin 300 uutta sosiaalityön virkaa.

Mitä tulee kustannusjakoon valtion ja kuntien kesken, siitä keskustellaan parhaillaan ja lähestymistä on tapahtunut. Lakiesitys on kuntalaisen kannalta niin tärkeä, ettei se saa kaatua rahakysymyksiin. Ainoa kysymysmerkin paikka on se, mitä tehtäviä kunnassa voisi antaa kuntouttavaan työtoimintaan. Sitä ei tehdä työsuhteessa. Se ei ole siis varsinaista työtä. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan esimerkkejä toiminnasta, joka voi tulla kysymykseen. Siellä todetaan, että kuntouttavan työtoiminnan tehtävät voisivat olla esimerkiksi sairaaloiden, vanhustenhuoltolaitosten ja päiväkotien avustavissa tehtävissä kuten esimerkiksi ruokailuissa, ulkoilussa, viriketoiminnassa.

Olen vankasti sitä mieltä, että lasten ja vanhusten parissa ei ole tehtäviä, joita voisi antaa kuntouttavaan työtoimintaan. Niissä kaikissa vaaditaan ammattitaitoa. Edes vanhusten syöttäminen ei onnistu ilman ammattitaitoa. Vastuu toisesta ihmisestä on niin suuri, ettei riskiä voida ottaa. Sen sijaan kuvittelisin, että kysymykseen tulevat tehtävät liittyisivät kunnan virastojen ja laitosten piha-alueiden, puistojen ja metsien kunnostamiseen ja viihtyvyyden parantamiseen tai muuhun sellaiseen.

Arvoisa puhemies! Ei pidä unohtaa eikä voi liikaa korostaa, että työvoimapoliittiset toimenpiteet ovat ensisijaisia. Kuntouttava työtoiminta tulee viimeiseksi, kun mitkään muut konstit ei-

vät ole riittäneet. Se, että asiaan liittyy uhka toimeentuloturvan pienenemisestä, ei saa nyt olla harhauttamassa lainsäätäjiä. Pitää muistaa, että kohderyhmä on kaikin puolin erikoinen, eivätkä niin sanotut normaalit toimenpiteet ja työskentelytavat sen jäseniin välttämättä pure. Tarvitaan myös vahvempia toimenpiteitä tai mahdollisuutta kovempien otteiden käyttämiseen, jotta syrjäytynyt saataisiin irti vanhoista piintyneistä ympyröistään. Tämän tietävät useimmat sosiaalityöntekijätkin. Tarvitaan paljon erityistä tukea ja kannustusta sekä myös velvoitetta, jotta elämänhallinta saadaan takaisin. (Ed. Stenius-Kaukonen: Juuri näin, ed. Vahasalo, tukea ja kannustusta eikä nöyryytystä ja pakkoa!) — Kyllä. — Monissa kunnissa on ollut onnistuneita, hyviä kokeiluja sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon yhteistyöstä. Ongelmana on ollut se, että tällainen toiminta ei ole ulottunut kaikkiin kuntiin, ja tässä hallituksen esityksessä halutaan vakiinnuttaa ja ulottaa nämä hyvät kokeilut ja käytännöt koko maahan. Siitä on myös tässä kysymys.

Hallituksen lakiesitys perustuu hallitusohjelmakirjauksiin, joiden tavoitteina ovat työllisyysasteen nostaminen ja syrjäytymisen ja köyhyyden estäminen. Muistutan vielä, että lakiesitys on yksimielisesti hyväksytty valtioneuvostossa.

25 **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! "Enhän minä ole syrjäytynyt vaan kaiken keskipiste." Näin sanoi erityisen paljon sosiaalialan ammattilaisten huomiota saanut nuori. Tämä on lainaus Lex Kainuu -projektin toisesta kirjasta.

Kun nyt käsittelemme kuntouttavaa työtoimintaa koskevaa lakiesitystä, tässä yhteydessä olisi syytä keskustella laajemmin myös sosiaalisten rakenteiden ja elämäntyylien muutoksista ja niiden huomioimisesta tehtäessä uutta lainsäädäntöä. Kyse on siitä, mitkä ovat ne aktivointitavat, joilla pyrimme saamaan nuoret ymmärtämään, mikä merkitys työnteolla on ylipäätään tässä yhteiskunnassa. Uskon, että suomalaisista ei ole tullut kymmenessä vuodessa työtä vieroksuvia sosiaaliturvan väärinkäyttäjiä, niin kuin eräistä esimerkiksi keskustalaisten mielipiteistä äskeisessä debatissa saattoi käsittää. Kun uskon, että työhaluttomien määrä on hyvin pieni ja työttömien erittäin suuren osan ongelma on juuri työn puute, silloin toimenpiteet pitää kohdistaa juuri niihin ihmisiin, jotka näitä eniten tarvitsevat.

Hallituksen esityksen tavoite on hyvä, ja uskon, että vasemmistoliiton eduskuntaryhmäkin on valmis hyväksymään sen, jos siihen saadaan määrättyjä näkökulmia. Mutta se, miten toteutus kunnissa tapahtuu, määrittelee sen, onko laki työttömälle mahdollisuus vai rankaisu. Toisaalta on hyvä, erittäinkin hyvä, että kunta voi itse ratkaista, miten kuntouttava työtoiminta järjestetään. Nimittäin kunnan motivaatio riippuu siitä, miten kunta suhtautuu itse asiaan ja niihin ihmisiin, joiden koetaan tulevan kuntouttavan työtoiminnan piiriin. Jos kunta kokee asian rasitteeksi ja valtion vastuun siirtämiseksi sille, on odotettavissa, että niissä kunnissa mallista voi tulla joustamaton ja karenssiautomaatti. Jos taas kunta kokee asian mahdollisuudeksi ja antaa sosiaalityölle riittävät voimavarat tukea näitä nuoria aktiivisuuteen, näiden kuntien nuoret ovat yhä edelleen paremmassa asemassa kuin niiden kuntien nuoret, joissa on edellä mainitulla tavalla koettu asia rasitteeksi ja velvoitteeksi.

Lex Kainuun osaprojekti Mestari—kisälli on ollut onnistunut malli juuri kaikkein vaikeimmassa asemassa olleiden nuorten pääsemisessä eteenpäin elämässä. Siinä aikuinen ammattilainen, siis esimerkiksi rakentaja tai ompelija tai jonkin muun alan ammattilainen, ja nuori yhdessä ovat lähestulkoon käsi kädessä kulkeneet sen kymmenen kuukauden matkan, johon on sisältynyt työtä työsuhteessa ja välillä koulutusjaksoja, välillä yhteisiä sosiaalisen kuntoutuksen jaksoja, joissa on pohdittu juuri elämänhallintakysymyksiä. Sitten välillä on työjaksoja, joissa tämä aikuinen on aina kulkenut samassa paikassa, mikä tälle nuorelle on koettu tärkeimmäksi asiaksi, myös koulutusjaksoilla. Tässä on ollut sekä mestareitten että kisällien tukena kuraattoreita ja ammattitaitoista henkilökuntaa, ja se on tehty osana nuorisopajojen työskentelyä. Väitän, että sitä työtä ei pystytä tekemään viidelläkympillä. Se on kalliimpaa.

Mutta ongelma onkin siinä, että edes tätä erittäin hyväksi koettua mestari—kisälli-mallia, joka voisi olla yksi malli myös tulevaisuudessa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä, ja varmaan sillä lailla sitä Kainuussakin pyrimme järjestämään, emme ole kyenneet saamaan kunnan normaaliksi toiminnaksi, vaikka kahden vuoden erittäin hyvät tulokset ovat olleet jo nähtävissä. Eli ongelma on siinä, näkevätkö kunnan päättäjät tarpeeksi tärkeänä sen, että näihin asioihin pitää satsata. Olemme kyenneet osoittamaan

laskelmia, että tällaisen yhden nuoren se kaikkein vaikein tie, joka kulkee erilaisten laitosten kautta vankiloihin ja muualle, tulee maksamaan noin 6,3 miljoonaa markkaa hänen elämänsä aikana. Yleensähän nämä ihmiset kuolevat ennen 50:tä ikävuotta. Eli kunnalle on erittäin kallista, jos se ei satsaa näihin ihmisiin jo siinä vaiheessa, kun he ovat nuoria. Jos puhutaan todellisesta varhaisesta puuttumisesta, niin silloinhan pitäisi jo päiväkodeissa puuttua niihin tilanteisiin, niin kuin tietysti perheneuvolatyö osittain ja erityislastentarhanopettajat sekä erityisnuorisotyö puuttuvatkin. Ikävää on ollut se, että kunnat ovat viime vuosina joutuneet leikkaamaan juuri näistä hyvin paljon voimavaroja pois.

Se on mahdollisuus, mikäli se osataan ja halutaan käyttää oikein. Kysymys on siitä, halutaanko siitä tehdä sellainen keppimalli, jolla etsitään ne nuoret, joiden kuvitellaan vieroksuvan työtä, vai halutaanko etsiä niin sanotun työnvieroksumisen todelliset syyt, mitkä ovat ne todelliset syyt. Olen sanonut jo aikaisemmin, että ne nuoret, jotka kokevat, että heidän ei tarvitse tehdä työtä, että he voivat elää sosiaaliturvalla vaikka loppuelämänsä, jos he niin haluavat, tarvitsevat sosiaalista kuntoutusta. He tarvitsevat sen keskustelun, mitä varten tässä yhteiskunnassa ylipäätänsä työtä tehdään.

Sitten kun päästään lakitekstiin tarkemmin, niin meidän pitää miettiä — samalla kun mietimme kuntien rahavaroja ja halukkuutta hoitaa tätä asiaa — myös työvoimatoimistojen tilannetta. Työvoimatoimistoilta on koko ajan vähennetty voimavaroja. Esimerkiksi se, että tänä vuonna ei ollut budjetoitu kaikkia palkkarahoja, aiheuttaa sen, että joudumme esimerkiksi Kainuussa miettimään, joudummeko lopettamaan kolme pientä työvoimatoimistoa. Se johtaa tilanteeseen, jossa työttömällä matka lähimpään työvoimatoimistoon on yli sata kilometriä, ja missä on sitten se toinen neuvotteluosapuoli näissä kunnissa, kun neuvotellaan aktiivisuunnitelman tekemisestä. Eli kysymys on voimavaroista myös työvoimatoimistojen puolella.

Tässä en halua syyttää ketään, koska tilanne on vain tähän ajautunut. Esimerkiksi Vaalan työvoimatoimistossa, joka huomenna tulee työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan kertomaan omasta tilanteestaan, pitkäaikaistyöttömien määrä on 11 prosenttia, joka on huomattavasti alhaisempi kuin Kainuussa keskimäärin ja alhaisempi kuin maassa keskimäärin. Tämä tarkoittaa juuri sitä, että näissä pienissä kunnissa on totuttu tekemään yhteistyötä sosiaalitoimiston kanssa jo ennen tämän tyyppisiä ratkaisuja. On mietitty yhdessä, millä tavalla näitä nuoria pystyttäisiin saamaan työelämään.

Siksi olen vähän pettynyt tähän 6 luvun 20 §:ään, vaikka on tietysti ihan hyvä, että siinä on ensimmäisen kerran mainittu ne perusteet, millä perusteilla henkilö voi kieltäytyä hänelle tarjotusta työtoiminnasta. Meidän tavoitteemmehan on, että kenenkään ei tarvitsisi kieltäytyä. Mutta silloinhan rankaisupykälät eivät saisi ollenkaan sellaista merkitystä lainsäädännössä, mikäli lähdettäisiin siltä kannalta, että aidosti tämä nuori itse voisi valita, minkälaiseen työtoimintaan hän haluaa mennä. Niin minä kuvittelin, että yhdistelmätukityössäkin, joka on voimakkaasti tuettu työ, työtön voisi itse työnhakusuunnitelmassa aika pitkälle määritellä sen, mikä työ häntä kiinnostaa. Mutta nyt olen kantapään kautta saanut oppia, että jatkuvasti joka viikko esimerkiksi Kajaanin työvoimatoimistossa annetaan karensseja yhdistelmätukityöstä. Siksi se ei toimi.

Pelkään nyt, että samanlainen suhtautuminen on tässä: nuorelle tarjotaan työtä ja sanotaan, että siinä on sinulle paikka tuonne, ota tai jätä, ja laitetaan kirjeeseen vielä, että jos et ota, niin varmasti saat karenssin. Se ei ole oikea tapa kannustaa nuoria yhteistyöhön. Haluan vielä korostaa sitä, että esimerkiksi mestari—kisälli-mallissa ei ketään pakotettu ja siihen oli koko ajan tulossa enemmän tulijoita, vaikka kysymys oli kaikkein vaikeimmassa asemassa olevista nuorista, koska he kokivat, että se on heille mahdollisuus selviytyä selville vesille. Niin meidän pitäisi tästäkin luoda sellainen malli, joka olisi mahdollisuus näille ihmisille. Sen takia minä toivon, että täällä ei enää käytettäisi sellaisia puheenvuoroja, niin kuin aikaisemmin, että no niin, nytpä saadaan laki, jolla saadaan töihin kurittomat nuoret, jotka yhteiskunnan varoilla elävät. Sellainen ei ikävä kyllä toimi.

Toivon, että tästä saataisiin hyvä ratkaisu. Jos tätä ei nopeasti pystytä käsittelemään, niin toivon, että ministerit vielä miettisivät sellaistakin mahdollisuutta, että kun viime elokuussa budjettiriihessä on sovittu, että selvitetään työmarkkinatuen rahoitusvastuun siirtyminen kunnille vuoden 2002 alusta lähtien, niin kun tätä selvitystä ollaan nyt tekemässä ja kohderyhmä on osittain juuri sama eli työmarkkinatuella olevat ihmiset, niin toivon, että me katsoisimme senkin mahdol-

lisuutena ja voisimme tätä kautta saada myös voimavaroja kuntiin toteuttaa tätä ratkaisua. Tehtäisiin tästä sellainen yhtenäinen hyvä paketti, johon myös kunnat voisivat varautua. Nyt kunnat pelkäävät kovasti valmisteilla olevaa asiaa. Haluaisin nähdä tämän mahdollisuutena, ja toivon, että se sellainen myös olisi.

Ihan lopuksi vielä haluan sanoa, että tiedän vaikka kuinka monia yli viisikymppisiä ihmisiä, jotka haluavat mennä kuntouttavaan työtoimintaan, koska he ovat olleet pitkään työttöminä. He ovat tottuneet siihen, että heitä tarvitaan. Toivon, että kunnilla on mahdollisuus heille tätä järjestää. Asiakkaan asema ei parane, ellei ole rahaa ja tahtoa hoitaa asiaa niin, että asiakas tässä on tärkein eikä se, millaista työtä tai toimintaa kunta juuri sillä hetkellä voi tarjota.

[26] **Työministeri Tarja Filatov:** Arvoisa puhemies! Työvoimatoimistojen toimintamäärärahojen vähyyteen tai siihen, millaisin resurssein siellä toimitaan, voi sanoa, että ensi vuonna palkankorotukset tulevat täysimääräisesti ja tämän vuoden tilanne on ollut tietyillä alueilla tiukka. Mutta näistä tiukoista rahoista huolimatta alueilla on tehty hyvin eri suuntaisia päätöksiä. Vaikkapa Pori on päättänyt hajauttaa toimintaansa siten, että on viety työvoimapalveluja lähiöihin nimenomaan sinne, missä ihmiset ovat, ja sitten toisten te-keskusten alueella taas on nähty rakenteellisesti järkevämmäksi lakkauttaa tiettyjä työvoimatoimistoja. Tässä on hyvin erilaisia paikallisia toimintamalleja.

Muistuttaisin siitä, että mikään ei määrää, että haastattelu on tehtävä työvoimatoimistossa, vaan siellä, missä työtön ihminen ja työvoimatoimisto ovat kaukana toisistaan, on järkevää kerätä ihmisiä tiettynä päivänä vaikkapa kunnan tiloihin ja tehdä ne haastattelut ja suunnitelmat siellä, jolloin näitä sadan kilometrin matkoja ei tule.

On keskusteltu siitä, kuinka paljon on työhalukkaita ja työhaluttomia. Työhallinnossa tulee vuoden aikana vähän päälle 10 000 karenssia työstä kieltäytymisen vuoksi. Silloin on kyse nimenomaan tukityöstä kieltäytymisestä. Voisi ajatella, että tämä on se joukko, jota voi pitää tietyllä tavalla työhaluttomana. Joskus kyse on siitä, että työtehtävä ei ole soveltunut, se on ollut kaukana tai on katsottu, että siitä saatava ansio ei ole riittävä siihen tilanteeseen. Näistä löytyy monenlaisia syitä. Mutta on myös monia ihmisiä, joille ei osoituksia tehdä, joten henkilökohtaisesti uskon, että se ihmisten joukko voi olla alle tämän. Mutta niitäkin ihmisiä on, sitä ei mielestäni kannata kokonaan sulkea pois, mutta niin kuin ed. Huotari sanoi, joukko on hyvin pieni ja pääsääntöisesti ihmiset ovat varsin työhaluisia silloin, kun he ovat työkykyisiä. Työkyvyttömyyden tunne ja työhaluttomuus korreloivat suoraan toisiinsa, joten silloinkin pitäisi hoitaa työkykyä ja sen jälkeen vasta katsoa työhaluttomuutta tai työhalukkuutta.

[27] **Anne Huotari /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näistä karensseista, kun aikaisemmin olen työkseni sitä työtä tehnyt ja vielä senkin jälkeen joutunut näiden asioiden kanssa hyvinkin paljon tekemisiin: Minusta on erittäin hyvä, että työnhakusuunnitelma on tehty. Myös aktivointisuunnitelma voi olla erittäin hyvä. Jos tarjotaan sellaista työtä, mikä on työnhakusuunnitelman vastainen, minusta on kohtuutonta, että siinä tilanteessa henkilölle asetetaan karenssi. Sen jälkeenhän tällainen henkilö kokee itsensä päähän lyödyksi ja syrjäytymiskehitys on huomattavasti nopeampi. On saanut kyllä puhua aika pitkään ja kauniisti, että nämä ihmiset vielä sen jälkeen uskoisivat tähän meidän systeemiimme. Toivon, että karenssiakin käytettäisiin järkevästi eikä mekaanisesti, niin kuin välillä näyttää olevan.

[28] **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Sali on yllättävän tyhjä. Kun katselen arvokkaita läsnäolijoita, huomaan, että enimmäkseen on jälleen se tilanne, että erikoisvaliokuntien jäsenet evästävät toisiaan, mikä on minulle kyllä pettymys. Olisin kuvitellut, että kun tämä keskustelu saadaan käyntiin päiväaikaan, sali olisi ollut pullollaan kiinnostuneita kansanedustajia, jotka olisivat halunneet antaa eväitä asian myöhemmälle käsittelylle. Olen nyt itse täällä kytännyt tätä pientä hetkeä, vaikka tiedän, että minun olisi pitänyt olla jo jonkin aikaa myös muualla. Tietysti on vähän hankaluuksiakin, kun tehtäviä on paljon.

En lähde, arvoisa puhemies, tässä nyt kertaamaan äskeisessä debatissa jo esille tulleita kysymyksiä. Totean vain tosi lyhyesti, että kyllä tässä erittäin vaativan tehtävän eteen on nyt koko eduskunta oikeastaan asetettu, kun esitys tuodaan vasta monta viikkoa säädettyjen määräaikojen jälkeen käsittelyyn. Totta kai yritämme parhaamme.

Lain tavoitteet ovat tulleet minusta ihan hyvin täällä jo keskustelussa esiin ja hallituksen esityksen perusteluissa myöskin. Ne ovat kiistämättömän hyviä tavoitteita.

Hallituksen esityksen kirjoitustavasta ja, sanotaanko, ilmapiiristä voisi kyllä sanoa, että esitystä on varmasti inhimillistetty sanontatavaltaan huomattavasti siitä, mitä aikaisemmat versiot ovat olleet. Viittaan nyt ihan jo työryhmän mietintöihinkin, joita tästä asiasta keväällä käsittelimme julkisesti erilaisissa yhteyksissä. Siinä on menty eteenpäin. Kun tästä koko esityksestä nyt jätettiin tämä keppiosasto pois 25 vuotta täyttäneiden osalta, monet suuret huolenaiheet tulivat oikeastaan ratkaistuiksi tämän ratkaisun kautta.

Mutta kielenhuollosta ei mielestäni kuitenkaan ihan täyttä kymppiä voi antaa. Esimerkiksi kun lukee hallituksen esityksen sivua 5, jossa lähdetään nykytilan arvioinnista ja perustuslaista, niin täällä on aika mielenkiintoinen kuvio. Ensin todetaan, että perustuslaissa on sanottu, että jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Sitten vähän jäljempänä tehdään tätä kohtaa jo tyhjäksi ja sanotaan, että tällä ei ole kuitenkaan tarkoitettu mitään jatkuvaa oikeutta. Sitten tullaankin siihen, että koska ei ole tarkoitettu jatkuvaa oikeutta, niin voidaan yhtäkkiä kääntää näitä asioita myös velvollisuudeksi. Lukijalle tämä oli hyvin mielenkiintoinen tapa, miten haetaan perusteluja näihin kysymyksiin. Siinä juuri tulee tällainen asennepuoli esille.

Ennakkokuulemisessa, joka on jo siis käynnistynyt, on tullut mielestäni hyvin esille, että tullaan myös filosofisten ongelmien, eettisten ongelmien, eteen. Esimerkiksi Ilkka Sipiläinen, kirkon yhteiskuntatyön sihteeri, totesi keskustelussa, että on suuri vaara, että tämän tyyppisten esitysten johdosta kehittyy yhteiskunta, jossa täydet vapaan ihmisen oikeudet saa vain työn kautta, ja samoin käy taloudellisen riippumattomuuden suhteen. Tekee mieli ajatella niin, että aina kun teemme uudistuksia, meidän täytyy se kehikko, yhteiskunnan tavoitetila, pitää äärettömän hyvin mielessämme ja tarkistaa ikään kuin se seikka, että näillä esityksillä ollaan, laveasti määritellysti nyt ainakin, sillä tiellä, joka johtaa sitä tavoiteyhteiskuntaa kohti, josta meillä pitää olla jokin ajatus, kun näitä töitä teemme.

Täällä oli jo esillä kysymys kuntouttavan työtoiminnan määrittelystä. Kuntoutushan on toimintana sellaista, josta jo vanhastaan on sanottu, että se ei missään tapauksessa voi onnistua, ellei se tapahdu henkilön itsensä myötävaikutuksella. Tässä suhteessa on lähtökohtaisesti aika vaikeaa ajatella, että kuntouttavaa työtoimintaa voidaan sanktioida. Sanktion olemassaoloon täytyy tavallaan olla muualta tulevat syyt, ja niitä ei voi löytää ainakaan kuntoutusaspektista.

Hallituksen esityksessä sivulla 18 on mielestäni oikeassa sarakkeessa aika erikoinen kohta, kun pohditaan työhallinnon ja sosiaalitoimen rajaaluetta. Täällä sanotaan: "Vain erityisen vakavista elämänhallintavaikeuksista kärsiville nuorille tarjotaan aktivointisuunnitelmassa kuntouttavan työtoiminnan sijaan muita sosiaalipalveluja ja terveydenhuollon palveluja." Tämä oli mielestäni hallituksen esityksen perusteluissa sellainen kohta, joka viimeistään — kuinka sen sanoisin — eksyttää tässä ydinkysymyksessä, mitä kuntouttava työtoiminta voi olla. Tällä halusin vain lisää perustella, miten tärkeänä pidän, että tähän kysymykseen vakavasti palataan ja saadaan STM:ltä selvitystä. Niinhän me olemme täällä oppineet, että mitä paremmin yhteistyö sujuu ministeriön ja valiokunnan kesken, sitä paremmin voidaan saavuttaa myöskin tulosta.

Kuntouttavan työtoiminnan kohdalla minusta vastauksen vaatii myös se, mikä suhde kuntouttavalla työtoiminnalla sisällöllisesti voisi olla, miten se poikkeaa, selkokielisesti, esimerkiksi sosiaalitoimen järjestämästä suojatyöstä tänä päivänä. Siellä on myöskin jo tällainen malli olemassa vajaatyökykyisille kuin suojatyö, jota on monesti toteutettu suojatyökeskuksissa. Poiketen hallituksen esityksen perusteluista, joissa vastataan, missä tätä työtä voisi tapahtua, ennakkotiedot, hyvät kollegat, viittaavat siihen, että kun suurissakin kunnissa on ajateltu, että homma hoidetaan niin, että perustetaan suuria halleja, joihin kootaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat henkilöt yhteen paikkaan, sehän tarkoittaisi, että hallituksen ajatukset siitä, että he olisivat ripoteltuina avustavina työntekijöinä normaalihallinnon lomassa, eivät toteudu. Tätä tarvitsee varmasti valiokunnassa vähän mietiskellä, miten tätä voitaisiin jollakin tavalla ohjailla. Minä en edes osaa tässä vaiheessa sanoa, onko se hyvä vai huono, mutta se on aihe, joka askarruttaa.

Resursseista, arvoisa puhemies, on puhuttu täällä paljon. Minäkin kuulun niihin, jotka eivät millään voi uskoa, että 50 markkaa per päivä kunnille resursoituna voi riittää. Pikalaskuna

ajattelin, että resursointi voisi tarkoittaa, että yhden työtä ohjaavan henkilön vastuulle tulisi noin 20 kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa henkilöä. Se on ehdottomasti paljon.

Muutamaan seikkaan lyhyesti vielä.

Mielestäni ongelma on nyt se, että työvoimahallinnon keinoista on määrätty, että ne ovat kulloisistakin määrärahoista riippuvaisia, mutta sen sijaan kunnalle tulevia velvollisuuksia ei ole sidottu mihinkään määrärahoihin. Kuitenkin mietin, mistä tämä voi tulla, kun esimerkiksi sosiaaliasiakkaan asemaa koskevassa laissa, joka on tulossa voimaan 1.1.2001, on nimenomaan voimavaranäkökulma näissä kysymyksissä. Jos kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen, niin kuin esityksestä näkyy, on nimenomaan osa sosiaalihuoltoa, sitä koskee myös sosiaaliasiakkaan asemaa koskeva laki. Tämä esimerkiksi on seikka, joka mielestäni on tarkistettava. Siitä syntyy se kysymys, entä jos kunta ei toteutakaan tätä toimintaa. Minun täytyy kyllä sanoa, että minun on varmasti vielä perehdyttävä syvemmin hallituksen esitykseen, mutta en nyt vielä ainakaan löytänyt mitään sanktiota, joka koskisi kuntaa, mikäli se ei järjestäkään tätä toimintaa. Huolissaan on oltu siitä työntekijästä, joka ehkä ei suostu, mutta entä se kunta? Minä toivoisin tähän jotakin. Ehkä ministereillä on siihen saman tien vastaus? Sen voisi tässä ehkä todeta.

Sitten tietysti herää kysymys, voidaanko luottaa siihen, että työvoimahallinto on käyttänyt ensisijaisia muita keinoja ennen tätä toimintamallia. Se liittyy juuri tähän voimavarajuttuun. Minusta elämä on opettanut, että tarjontapuolella on nyt vikaa. Toivoisin, että tarjonnan ongelmaa ei yritetä korjata tavallaan uudella toimintamallilla.

Ihan kaikeksi lopuksi toimeentulotukilakiin tehtävästä muutoksesta, jossa todetaan, että pitää ilmoittautua työnhakijaksi. Minä näkisin, että omaishoidon kohta vaatii lisäselvitystä, samoin kuin henkilöiden oikeus hoitaa lapsiaan olematta velvollinen ilmoittautumaan työnhakijaksi. Tämän pitäisi koskea minusta, toisin kuin hallituksen esityksessä on esitetty, ainakin niitä, joilla on alle 12-vuotiaat lapset. Meillä on näyttöä siitä, että meidän käy huonosti, jos me emme turvaa näiden lasten oikeuksia vanhempiinsa taikka, jos vanhempia ei ole, sitten kuitenkin yhteen henkilöön, joka todella pystyy sitoutumaan lapseen enemmän kuin vain työaikoina.

[29] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtajan jälkeen on helppo jatkaa. Valiokunnan puheenjohtaja mielestäni erittäin vakavasti, niin kuin hänelle tietysti kuuluukin, suhtautuu tähän esitykseen ja kantaa huolta siitä, miten ne hyvät tavoitteet, joita tällä lailla pyritään saavuttamaan, käytännössä toteutuvat. Meillä valiokunnassahan on paljon tämän alan asiantuntemusta ja kiinnostusta tähän, joten emme me, kun puhumme ajanpuutteesta, puhu siitä sen takia, että me haluaisimme tehdä kiusaa, vaan me puhumme siitä sen vuoksi, että me haluaisimme tehdä hyvää lainsäädäntöä. Haluaisin mahdollisimman painokkaasti todeta vielä kerran, koska minua on epäilty ed. Ihamäen ryhmän puheenjohtajan toimesta — valitettavasti hän ei ole paikalla, mutta ed. Ihamäki ehkä voi viedä terveisiä perille — siitä, että aina vain vasemmistoliiton taholta vastustetaan kaikkea, mitä hallitus esittää. Siitähän ei ole kysymys.

Hallituksen esityksen tavoite on pyrkiä ehkäisemään syrjäytymistä, pyrkiä tukemaan ihmisiä pääsemään takaisin työelämään, sellaisia ihmisiä, jotka sieltä ovat pudonneet tai jotka eivät sinne mahdollisesti koskaan ole vielä päässeet, mikä koskee erityisesti nuoria. Me olemme näiden tavoitteiden takana. Me olemme olleet vahvasti vaikuttamassa siihen, että hallitusohjelmaan on nämä tavoitteet kirjattu. Mutta sen suhteen, ovatko nämä keinot nyt riittävät toteuttamaan niitä tavoitteita, me tunnemme epäilystä, taikka ei mitään epäilystä, vaan meidän käsityksemme mukaan nämä keinot eivät sellaisinaan, kuin niitä nyt tässä esitetään, kaikin osin riitä toteuttamaan niitä hyviä tavoitteita, joista olemme yhtä mieltä.

Me emme halua olla heittämässä kapuloita rattaisiin, vaan me haluamme olla rakentamassa sellaista järjestelmää, joka toimii käytännössä ja joka nimenomaan tukee ja kannustaa vaikeassa tilanteessa olevia ihmisiä, jotka omin avuin eivät selviä. Mutta emme halua olla tekemässä sellaista järjestelmää, joka nöyryyttää ja pakottaa ihmisiä entisestään. Ikävä tosiasia tämän päivän Suomessa on, että meillä on hyvin paljon ihmisiä, nuoria, keski-ikäisiä ja vanhoja, jotka kokevat, että heitä nöyryytetään, viranomaistoiminnalla heitä nöyryytetään. Minä tiedän, mistä minä puhun. Olen 25 vuotta näiden ihmisten kanssa tehnyt työtä heidän asioidensa eteenpäinviemiseksi.

Olin pari viikkoa sitten puhumassa Vakuutuskuntoutuksen järjestämässä tilaisuudessa otsi-

kolla "Kuoppia ja harhapolkuja". Ne liittyivät juuri vajaakuntoisten ja osittain kokonaan työkyvyttömien ihmisten tilanteisiin. Sanoin, että meillä esimerkiksi työkyvyttömyyseläkehakemuksista 80 prosenttia hyväksytään ensimmäisellä kerralla. Kyllähän se osoittaa, että järjestelmä pääsääntöisesti toimii hyvin, mutta niistä 20 prosentista hakijoita, jotka saavat hylkäävän päätöksen, moni joutuu kulkemaan sellaisia polkuja ja teitä, joita kenenkään ei tämän päivän Suomessa pitäisi joutua kulkemaan. Saman viestin olen täältä lukemattomia kertoja esittänyt ja haluan sen tässä yhteydessä edelleen tuoda esille, koska juuri niistä henkilöistä, joita tämä lainsäädäntö nyt koskee, osa on ilman muuta työkyvyttömiä. Pitäisi huolehtia siitä, että he saavat heille kuuluvan toimeentulon eläkkeen kautta silloin, kun heillä ei ole edellytyksiä osallistua enää työelämään. Mutta tiedän myöskin yhtä hyvin sen, niin kuin täällä on jo useissa puheenvuoroissa tullut esille, että kyllä vajaakuntoinenkin ihminen kykenee tekemään työtä. Ei välttämättä se, että ihmisellä on erilaisia työkykyä alentavia tekijöitä, tee hänestä kokonaan työkyvytöntä.

Eilen luin ed. Ilkka Taipaleen jakamaa jotain hänen kirjoitustaan. Hän mielestäni oivallisesti siinä viittasi johonkin tutkimukseen, jonka yksi tulos oli se, että kun kysytään erilaisia sairauksia sairastavilta ihmisiltä, joiden työkyky on varmasti vajaa, miten he kokevat itse, he pitivät itseään terveinä huolimatta vaikkapa siitä, että käsi ei toimi. Samassa tutkimuksessa selvitettiin, että moni niistä ihmisistä, jotka hoitavat sairaita ja vammaisia valittivat huomattavasti enemmän, miten vaikeaa on ja miten he eivät kykene siihen ja tähän. Se, että ihmisillä on erilaisia sairauksia, voi tehdä hänestä vajaatyökykyisen, vajaakuntoisen, mutta se ei tee hänestä välttämättä työkyvytöntä. Siksi juuri näitä ihmisiä pitää tukea, että he voisivat osallistua niillä edellytyksillä, jotka heillä on. Tie osallistumiseen on kannustaminen ja tukeminen, ei epäileminen, että henkilö käyttää väärin etuuksia.

Sen vuoksi, kuten työttömien valtakunnallisen järjestön edustaja tänä päivänä valiokuntakuulemisessa esitti, mielestäni ei tekisi yhtään pahaa tämän tavoitteen toteuttamiseksi, että näistä laeista poistettaisiin kaikki sanktiopykälät. Ei niitä tarvita. Voimme mennä vapaaehtoisuuden tietä eteenpäin, jos todella halutaan kannustaa ja tukea ihmisiä. Sanktioita ei tarvita, vaikka niin kuin ministerit toteavat, varsinaisia uusia sanktioita ei tule. Tietysti työttömyysturva- ja työmarkkinatukipuolella sanktiot ovat olemassa, mutta ei niitä tarvitse tänne aktivointisuunnitelman ja kuntouttavan työtoiminnan puolelle ottaa, jonka tarkoitus on nimenomaan auttaa kaikkein vaikeimmassa asemassa olevia ihmisiä saamaan elämänsä hallintaan ja pääsemään mukaan työelämään.

Toinen asia, joka tässä nähdään suurena vaarana on juuri se, että kun ensisijaisia määrärahoja ei ole riittävästi, niin tänne valuu ja näiden toimenpiteiden kohteiksi, nimenomaan kohteiksi, joutuu myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät sinne kuulu, vaan jotka ovat kykeneviä tekemään työtä. Silloin, jos ajatellaan tämän lain käsittelyä, niin ensi vuoden voisi käyttää siihen, että ensisijaisia toimenpiteitä todella tarjotaan, niin kuin nyt on tarkoitus. Itse pidän hyvänä valtioneuvoston lausumaa, jossa vielä korostetaan sitä, että ensisijaisia toimenpiteitä on aina tarjottava.

Elävä elämä on huomattavasti, sanoisin, raadollisempaa kuin millaista se lain kirjoittajien näkökulmasta ehkä on. Vaikka kirjoitetaan lainsäädäntö, jolla tarkoitetaan ihan hyviä ja positiivisia asioita, niin käytännön tulkinnat ovat usein aivan muuta. Sen kokevat ne työttömät ihmiset, jotka ovat toimenpiteiden kohteina.

Tämän esityksen lähtökohta on, että toimitaan asiakkaan kanssa yhdessä. Tämä tukee nimenomaan sosiaalihuollon asiakkaan asemaa koskevaa lakia, joka on merkittävä uusi laki lukuunottamatta eräitä tiettyjä epäkohtia, joita siihen liittyy, enkä halua niihin palata. Uskon, että juuri asiakasnäkökulman ja asiakkaan lähtökohdista asian eteenpäinviemisellä saavutetaan tuloksia. Niiden tukemiseksi ei mitään sanktioita tarvita.

Luin aikaisemmin muutamia voimassa olevan työvoimapalvelulain kohtia. 4 §:ssä sanotaan, että työvoimapalvelut on järjestettävä aina siten, että ne perustuvat asiakkaan tarpeisiin ja vapaaseen valintaan. Miksi tässäkin ei voi olla tämä sama ajatus loppuun asti toteutettuna, koska se on työvoimapalvelulain lähtökohta. Mitä tulee 13 §:n eli vajaakuntoisten työhön sijoituksen tukemiseen, niin nämähän ovat juuri vajaakuntoisia henkilöitä. Jos meidän nykyinen työvoimapalveluasetuksessa oleva vajaakuntoisen määritelmä ei pidä sisällään kaikkia näitä henkilöitä, niin määritelmää olisi voitu muuttaa. Ei olisi tarvinnut tehdä erillistä lakia.

Ministeri Filatovin kanssa keskustelimme vajaakuntoisten työkunnon tutkimuksista. Niin

kuin totesin, niiden, jotka ovat työkyvyttömiä, pitäisi saada eläke, ja silloin tämä on yksi tie. Kelan kuuluu tietysti tehdä tutkimuksia ja kuntouttaa, jos siihen on mahdollisuuksia. Mutta miksi Kela on vähentänyt sitä? Yksinkertaisesti siitä syystä, että ne ovat harkinnanvaraisten määrärahojen perusteella tehtäviä ja niitä määrärahoja ei ole lisätty tarvetta vastaavasti. Ministeri Filatov, nimenomaan tämän pykälän mukaan voidaan järjestää työ- ja koulutuskokeiluja, työhön valmennusta, ja kustannukset katetaan tämän lain mukaisesti eli työministeriön määrärahoista. Esitin, että tähän osoitettaisiin lisää määrärahoja. Tämä on juuri sitä toimintaa, josta nyt on kysymys uudessa lainsäädännössä. Meillä on olemassa aivan toimivat pykälät. Ainoa syy, miksi ne eivät toimi, on se, että ei ole riittävästi määrärahoja. Aivan yksinkertainen asia. Määrärahoja lisäämällä voitaisiin saada huomattavasti enemmän tuloksia. Ne mahdollistavat 24 kuukauden palvelupaketin rakentamisen.

Arvoisa puhemies! Minulla olisi paljonkin sanottavaa, mutta koska nyt on kulunut jo 10 minuuttia, niin tässä yhteydessä en käy pitemmälle läpi lainsäädäntöä. Totean vain vielä kerran, että tämä paketti vaatii mielestäni huolellista käsittelyä valiokunnassa ja sen vuoksi määräaika, joka meille on annettu, ei ole riittävä. Niitä näkemyksiä, kuten ministeri Perho sanoi, joita vasemmistoliiton taholta on esitetty, on otettu monia huomioonkin, kiitos siitä, mutta ei riittävästi.

Vielä lopuksi, kun käteeni sattui työhuoneessani olevasta noin puolen metrin paperipinosta, joka liittyy tähän asiaan, integroivan työllistymisen verkoston jo keväällä lähettämä viesti: Heillä on myönteisiä kokemuksia juuri siitä, miten tällaisella integroivan työllistämisen toimintamallilla on saatu vaikeasti vajaakuntoisia ihmisiä ja nimenomaan ikääntyneitä pitkäaikaistyöttömiä palaamaan työelämään, myös nuoria, mutta enemmän juuri näitä vanhempia. Heidän kannanotossaan todetaan, että esityksessä ei kuntouttavan työtoiminnan jaksoa käytetä selkeästi tavoitteellisena välineenä työllistymisen tai muun tavoitteen saavuttamiseksi, vaan jakso itsessään on tavoiteltu toimenpide. Tämä jää, ministerit Perho ja Filatov, tähän. Vasemmistoliitto esitti, että kuntouttavan työtoiminnan jälkeen olisi ollut ihan selkeästi työsuhde niillä henkilöillä, joilla siihen on mahdollisuus, sitä olisimme toivoneet. Emme nyt vieläkään halua siitä luopua.

Ehdotettu kuntouttavan työllistämisen toimenpide ei saa tulla todellisen työllistymistoiminnan esteeksi. Mielestäni tätä lainsäädäntöä on mahdollista vielä parantaa siten, että näin ei käy. Se on meidän yhteinen tavoitteemme, siitä olen varma, mutta keinoihin tarvitaan vielä muutoksia.

30 **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho:** Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen otti esille monia kysymyksiä, jotka ovat olleet keskustelun kohteena lain valmistelun kuluessa. Hän asiantuntemuksensa ja kokemuksensa pohjalta kiinnitti huomiota ikääntyvien vajaatyökykyisten pitkäaikaistyöttömien ryhmään. Varmasti siihen liittyy ongelmia. Varmasti voitaisiin entistä tehokkaammin selvittää tätä ryhmää siitä näkökulmasta, onko ylipäätänsä työkykyä jäljellä tai miten sitä jäljellä olevaa työkykyä voidaan tukea ja käyttää hyödyksi. Mutta tämä laki sinänsä ei ratkaise tätä ongelmaa. Kysymys on siitä, miten meidän normaalijärjestelmämme toimivat.

Nyt esimerkiksi ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien projekti on osoittanut lähinnä sen, että vaikka on tehty hyvät tutkimukset, katsottu kuka on oikeutettu eläkkeeseen, kuka kuntoutukseen, näitä on ollut vain vähäisessä määrin. Suurin ongelma on motivaation ongelma eli se, että todennäköisyys, että tästä ryhmästä ihmiset työllistyvät, on varmaan vaikuttanut motivaatiopuoleen. Mutta minusta tämän asian olennaiset ratkaisut eivät liity tähän, koska tämän ryhmän edustajat voivat osallistua aktivointisuunnitelman laatimiseen omasta tahdostaan, jos he itse näin haluavat. Velvoittavuus, niin kuin on todettu moneen kertaan, koskee vain alle 25-vuotiaita.

Ed. Stenius-Kaukonen näki paljon uhkia lain käytännön soveltamisessa, mutta minä en voi ymmärtää sitä logiikkaa, että jotakin lakia, jolla pyritään yhteisesti hyväksyttyihin päämääriin, ei säädettäisi sen vuoksi, että joku sen käytännön toteutuksessa voi soveltaa lakia väärin tai vastoin sen tarkoitusperiä. Jos näin käytännössä tapahtuu, siihen on tietysti aivan omat väylänsä reklamoida. Muun muassa laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista antaa siihen mahdollisuuden ja aivan normaalit valitustiet osaltaan.

Vasemmistoliitto ja ed. Stenius-Kaukonen esittivät toivomuksena tähän lakiin kirjattavaksi, että tällaisen kuntouttavan työtoiminnan jakson jälkeen olisi oikeus vakinaiseen työsuhteeseen.

Tällaista oikeutta ei millään voi lakiin kirjata. Samalla logiikalla se oikeus pitäisi olla mielestäni kaikilla niillä, jotka ovat osallistuneet työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin. Jokainen ymmärtää sen, että tällaisten työsuhteiden luominen on teoriassa mahdollista vain kuntien palveluksessa. Silloin tullaan väistämättä kysymykseen siitä, mitä tehtäviä hoidetaan ammattikoulutetun henkilöstön turvin ja mitä muiden. Kysymys on viime kädessä kustannuksista. Tämän me yhteisesti sosiaalipoliittisessa ministerityöryhmässä totesimme.

Pelko siitä, että työvoimapoliittiset toimenpiteet, työnhakusuunnitelman mukaiset toimenpiteet, eivät olisi ensisijaisia, on minusta turha, koska kaikki osapuolet ovat todenneet, että näin pitää olla, ja tätä käsitystä ja lähtökohtaa hallitus vielä omalla lausumallaan vahvisti.

Kelan määrärahoista: Viittasin jo aiemmassa puheenvuorossani siihen, että ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien niin sanottuun Ip-projektiin varatut määrärahat ovat budjetissa 10 miljoonaa, ja kaiken kaikkiaan näistä aiemmista rahoista säästyy niin, että käytettävissä on 22 miljoonaa markkaa. Nyt on sovittu sillä tavalla, että Kela käyttää näitä rahoja alle 55-vuotiaille ja työministeriö omista määrärahoistaan huolehtii 55 vuotta täyttäneistä ja sitä vanhemmista. Eli toiminta jatkuu kuten tähänkin asti. Mutta siitä huolimatta on syytä kysyä, olisiko tätä toimintamuotoa jollakin tavalla muutettava niin, että todella myöskin Kelan rahoittamaa kuntoutusta voitaisiin antaa enemmän. Tämä on haaste myös perusterveydenhuollolle, minkälaista kuntoutusta sieltä on saatavissa.

On totta kai oikein ja kaikin puolin perusteltua, että valiokunta tämän asian huolella tutkii. Mutta minusta nämä tietyt pelot, joita keskustelussa on tullut esille, eivät ainakaan perustu niihin yksimielisiin lähtökohtiin ja kirjauksiin, joita hallitus on omassa esityksessään tehnyt.

31 **Työministeri Tarja Filatov:** Arvoisa puhemies! Ministeri Perho oikeastaan vastasi moneen kysymyksistä. Olisin viitannut ikääntyneiden ihmisten kuntokartoitukseen ja siihen työnjakoon, josta olemme päässeet yksimielisyyteen. On aivan totta, että kuntokartoitusten puolella työvoimahallinnossa on ollut resurssipula, mutta uskon, että se hoituu tällä uudella työnjaolla. Mutta emme ole halunneet työvoimahallinnossa ottaa sitä kokonaan piikkiimme, koska kyse on kuitenkin kuntouttavasta työstä, joka hallinnonalajaossa kuuluu enemmän Kelalle, ja mielestäni uusi ratkaisu sen turvaa. Haluaisin vain muistuttaa, ettei tämä yksi lakikokonaisuus tietenkään poista kaikkia niitä ongelmia, joita syrjäytymiseen, vajaakuntoisuuteen ja pitkään jatkuneeseen työttömyyteen liittyy. Tämä on yksi ratkaisu, ja sosiaalipoliittinen ministerityöryhmä rakentaa tällä hetkellä rakenteelliseen työttömyyteen liittyvää uutta pakettia, jolla pyritään vastaamaan niihin kysymyksiin, joita tässäkin keskustelussa on noussut esiin omalta osaltansa, ja jossa haetaan lisää keinoja tämän ison ongelman hoitamiseen.

Muistuttaisin vielä siitä, ennen kuin valitettavasti joudun poistumaan, että myöskään ne hyvät käytännöt, joita meillä esimerkiksi Esr-rahoituksella, Raha-automaattiyhdistyksellä ja muilla keinoilla tehdään, eivät poistu minnekään uuden lain myötä vaan tämä on lisäresurssi niihin nähden, jotta saataisiin myös ne kunnat aktivoitumaan, jotka tähän mennessä eivät ole tällä saralla niin kunniakasta ja kiitettävää työtä tehneet kuin osa kunnista on jo tehnyt tähän mennessäkin.

32 **Timo Ihamäki /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua ihmetyttää se arkuus, mitä ed. Stenius-Kaukonen toi puheenvuorossaan esille tämän lain kohdalla. Ymmärrän, että tätä lakia on varsin perusteellisesti valmisteltu. Voihan olla niin, että tämänkään lain kohdalla ei heti päästä täydellisyyteen ja jotain korjattavaa jää, mutta vakava yrityshän tämä on parantaa yhden työttömän kohderyhmän asiaa.

Oman arvioni mukaan tästä laista ei ole ainakaan mitään haittaa kenellekään. Olen valmis tämän hyväksymään, ja jos on joitakin selkeitä kannanottoja valiokunnassa, laitetaan ne mietintöön, ja jos myöhemmin ilmenee ongelmia tämän lain soveltamisen suhteen, korjataan ne sitten muuttamalla myöhemmin lakia.

33 **Mikko Kuoppa /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Perho totesi, että suurin ongelma on motivaatiopuoli. On varmasti niin, että myöskin motivaatiopuolella saattaa olla ongelmia. Kyllä kai suurin ongelma kumminkin on loppujen lopuksi se, ettei meillä ole riittävästi työpaikkoja. Työttömälle ihmiselle on paras motivaatio, että hän näkee, että toimenpiteitten päässä on työpaikka. Se on paras motivaatio.

Mielestäni tässä suhteessa tämä, jos oikein olen pykäliä ymmärtänyt, laki jää puutteelliseksi ja tähän tulisi saada korjaus. Ainakin Pirkanmaalla Tampereen seudulla ongelmana on se, että työpaikkoja puuttuu ja uusia työttömiä tulee. Muun muassa Finnwear ja Valio sanovat joukoittain irti suhteellisen ikääntyneitäkin työntekijöitä. Näin ollen mielestäni nykyiselläkin lailla olisi pärjätty, jos se olisi pantu täytäntöön. Pääpainon pitäisi keskittyä siihen, että toimenpiteitten jälkeen ihminen saa työpaikan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

---

[34] **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Yritin olla rakentava, mutta huomaan, etten osannut ilmaista itseäni niin. Molemmat ministerit ymmärsivät puheestani aika paljon väärin. Ensinnäkin ikääntyvistäkin pitkäaikaistyöttömistä puhuin, mutta kun puhuin esimerkiksi työkyvyttömyyseläkettä hakevista vajaakuntoisista, pääasiassa puhuin kaiken ikäisistä. Vajaakuntoinen voi olla kaksikymppinen tai nelikymppinen. He ovat kaikkein hankalimmassa tilanteessa, koska he esimerkiksi eivät eläkettä saa millään, eikä moni heistä sitä haluakaan vaan haluaisi työtä.

Uhkat? En minä puhunut uhkista vaan todellisesta tilanteesta, mikä elävässä elämässä on.

Etteikö oikeutta voida määritellä lakiin? Meillä on työllisyyslain 18 §, joka antaa 55 vuotta täyttäneelle 500 päivää työttömänä olleelle oikeuden kymmenen kuukauden työsuhteeseen täydellä palkalla. Tämäkin on mahdollista. Silloin olisi yhtä hyvin mahdollista kaikkein vaikeimmin työllistettäville vajaakuntoisille antaa tämä oikeus. Ne, joiden on helpompi saada työtä, voivat myöskin paremmin hakea työtä edelleen.

[35] **Niilo Keränen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Syrjäytyminen on viime aikoina ollut paljon puhuttu ongelma, ja erityisen huolissaan on julkisuudessa oltu siitä suuresta nuorten ihmisten joukosta, joka ei koskaan korkean työttömyyden aikana ole päässyt oikeaan työhön, vaikka takana on mahdollisesti jo ammattikoulutusta ja lukuisia työvoimaviranomaisten toimesta järjestettyjä kursseja. En käy läpi syrjäytymisen mekanismeja, mutta jo maalaispojan järjellä on ymmärrettävää, että pitkään työttömänä ollessaan rupeaa miettimään, mikähän minun paikkani yhteiskunnassa on vai onko sitä ollenkaan. Kun toisaalta suomalainen sosiaaliturva on sen verran kattava, että ulkonainen elämä eli asunto, ruoka ja toppatakki aina jotenkin järjestyvät, turhautuneen nuoren on tällaisessa tilanteessa varsin helppo jättäytyä ulos oravanpyörästä. Ei tämä koske tietenkään pelkästään nuoria vaan myös ikääntyneempiä, joista monet saattavat olla asiallisesti ihan samassa tilanteessa.

Tämän johdannon otin tähän siksi, että nyt käsiteltävänä oleva lakipaketti tarttuu juuri tähän yhteiskunnassa varsin keskeiseen ongelmaan. Minusta on erittäin hyvä asia, että hallitus on etsinyt keinoja, joilla syrjäytymisvaarassa olevia, pitkään työttöminä olleita, mahdollisesti toimeentulotuen varassa jo varsin kroonisesti eläviä ihmisiä pyritään saattamaan normaalielämään. Huomattakoon myös, että kyseinen lakipaketti on kokonaisuudessaan sikäli uudenlaista lainsäädäntöä, että se kohdistuu toisaalta työvoimahallinnon ja toisaalta kunnallisen sosiaalitoimen raja-alueille. Jo tämä tekee lähtöasetelman vaikeaksi ja on esityksen valmistelijoilta luultavasti edellyttänyt perusteellista asiaan perehtymistä ja uudelleenorientoitumista. Katson, että myös tässä ministeriöt ovat onnistuneet varsin hyvin.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta ja siihen liittyvät muut lakimuutokset on aiemmissa puheenvuoroissa jo käyty melko perusteellisesti läpi, enkä puutu kuin muutamiin yksityiskohtiin, joihin toivoisin valiokunnassa paneuduttavan. Vaikka asia on hyvä ja hallitus on terävästi nähnyt yhden keskeisen yhteiskunnallisen ongelman, lakiesityksen perusteella kuitenkin vaikuttaa siltä, että keinot ovat loppujen lopuksi varsin vähissä. Heti perään totean, ettei minullakaan ole esitettävänä ylivertaisia muita vaihtoehtoja. Nimittäin tämä kohderyhmä on todellakin sellainen, kuten aiemmissa puheenvuoroissa on tullut jo ilmi, johon ei yksinkertaisia ratkaisuja ole.

Tässä muutamia ongelmakohtia: Mielestäni vaikein ongelma on se, että kuntien sosiaali- ja terveystoimi saa taas uuden tehtävän, kun jo muutenkin resurssit siellä ovat vähäiset. Onhan meillä aivan riittävästi jo keskusteltu terveydenhuollon ja vanhustenhuollon puutteista, laitoshoidon epäinhimillisyydestä ja kotipalvelujen

vähentämisestä, puhumattakaan siitä, millaista lisätarvetta olisi muun muassa päihdehuollossa tai perhetyössä tai psykiatriassa tai lastensuojelussa. Hallituksen lakiesityksen perusteluissa todetaan, että lisää sosiaalityöntekijöitä tarvitaan noin 50, siis yksi joka yhdeksänteen kuntaan. Mitkähän ne kunnat muuten ovat? Lisäksi kuntouttava työtoiminta tulee tarvitsemaan noin 500 työtoiminnan ohjaajaa hallituksen esityksen mukaan, joista hallituksen esityksen mukaan edelleenkin "osa - - olisi henkilöitä, jotka jo nyt on palkattu vastaavanlaisiin tehtäviin kunnan, Raha-automaattiyhdistyksen, Euroopan sosiaalirahaston ja työvoimaviranomaisten varoilla." Uusia työntekijöitä, siis ihan uusia työntekijöitä on kenties tulossa puolet tästä määrästä, siis yksi joka toiseen kuntaan. Muille, jo töissä oleville kunnan ja työvoimatoimistojen henkilöille uusi ohjaustyö on yksi lisätyö muiden päälle. Kovasti arveluttaa, miten tällainen henkilöstö pystyy muun työnsä ohella ohjaamaan noin 19 000 uutta ihmistä, joilla kenties ei ole mitään käsitystä työelämästä eikä todennäköisesti ainakaan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin automaattisesti liittyvistä vastuukysymyksistä taikka inhimillisistä tekijöistä. Nämähän esimerkiksi vanhus- tai vammaistyössä, johon kuntouttavan työtoiminnan ihmisiä voidaan sijoittaa, tulee aina muistaa.

Hetkeksi voisi viivähtää myös kustannuksissa, vaikka olenkin periaatteessa ihan samaa mieltä kuin ed. Vahasalo aiemmin esitti: hyvä hanke ei saisi kaatua rahaan. Koko toimintaan varattava raha on 220 miljoonaa markkaa, josta kuntien osuus on 64 miljoonaa markkaa. Kuntien valtionosuuksiin suunnataan 21 miljoonaa ja päiväkorvauksiin kunnille 50 markkaa per päivä, yhteensä 95 miljoonaa markkaa. Sinänsä on ihan oikea ajatus, että kun kunnille määrätään lisää tehtäviä, siihen myös osoitetaan rahoitusta. Mutta arvio siitä, että työtoimintapäivän kokonaiskustannukset olisivat 120 markkaa päivä, lienee vielä vähän arvelujen varassa ja alakantissakin. Käytäntö on kuitenkin sellainen, että pienissä kunnissa ja niitten pienissä toimenpideyksiköissä, toimipisteissä, joihin työtoimintalaisia sijoitetaan ehkä vain muutama, kuluu vakituisen henkilöstön työpanosta ohjaukseen kuitenkin jokseenkin saman verran kuin jos samassa toimipisteessä toimisi useampiakin työtoimintaan osallistuvia. Tämä uusi tehtävä tuo joka tapauksessa paineita lisähenkilöstön palkkaamiseen. Sitä paitsi matkakustannukset, jotka ovat kustannuksia nekin, hoidetaan erikseen toimeentulotuella.

Valtion ja osittain myös kuntien kannalta suunniteltu kuntouttavan työtoiminnan käytännön toteuttaminen tällä tavoin yhteistyössä kuntien ja työvoimaviranomaisten kesken on minusta kuitenkin ihan perusteltua, vaikka päinvastaisiakin väitteitä on esitetty. Ensinnäkään valtiolla itsellään ei ole tällä hetkellä sellaista koko maan kattavaa toimipisteverkkoa, johon näin mittava joukko, siis mahdollisesti 70 000 ihmistä, voitaisiin sijoittaa integroitumaan työelämään. Lakiesitys toteaa kategorisesti, että kuntouttavan työtoiminnan järjestää kunta, ja yhteistyötahoissa ei mainita valtiota. Yhteistyötahot on lueteltu siellä 6 §:ssä. Tämä tulisi ehdottomasti ottaa huomioon ja lisätä lakiin, jos suinkin. Onhan valtiolla sentään poliisilaitoksia ja Kelan toimistoja ja kihlakunnanvirastoja ja te-keskuksia ja maakuntahallintoa sentään joillakin paikkakunnilla, ja ihan varmasti myös näissä työpisteissä olisi mahdollista ohjata työtoimintaa samalla tavoin kuin kunnissakin.

Toinen hyvä peruste, jolla katson kuntien kaikesta huolimatta olevan sopiva ja oikea toimijataho, on se, että syrjäytyneitten ihmisten sopeutuminen työhön ja mahdollisesti myöhemmin jopa avoimille työmarkkinoille, jos yhteiskuntakehitys sen joskus mahdollistaa, tulee vähentämään kunnan kustannuksia toimeentulotuessa. Tietysti se vähentää myös työttömyyden kustannuksia.

Kolmas peruste on jo vähän enemmän inhimillinen tai eettinen. Kunnan tärkein tehtävä on kai huolehtia kuntalaisten perushyvinvoinnista, ja syrjäytymisvaarassa olevien tai jo syrjäytyneitten kuntalaisten inhimillisen elämän helpottaminen kuuluu luontevasti tähän. Korostaisin vielä sitä, että itse olen päätynyt siihen, että kuntouttava työtoiminta ei ole puhdasta työvoimapolitiikkaa, se ei ole myöskään puhdasta kuntouttamista lääketieteellisessä tai ammatillisessa mielessä. Jos sitä haluaisi luonnehtia jollakin jo nykyisin käytössä olevalla termillä, voisi käyttää esimerkiksi sanontaa hajautetusti tapahtuva sopeutumisvalmennus elämää varten taikka työelämään orientoituminen vähän samaan tapaan kuin peruskoulun yläasteella tehdään. Ed. Vehkaoja kaipasi aiemmin kuntouttavan työtoiminnan määritelmää. Sekin saattaisi olla paikallaan.

Olen miettinyt pääni puhki, arvoisa puhemies, miten voisin vastustaa hallituksen esitystä. Sehän on opposition tehtävä. Mutta en ole mieles-

säni keksinyt muutakaan vaihtoehtoista toimintatapaa näitten ihmisten auttamiseksi — ja nimenomaan ihmisten auttamiseksi, kustannuskysymyksen nyt unohdan. Jokin valtion ylläpitämä 19 000 ihmistä vetävä internaatti toki voitaisiin perustaa, mutta se saattaa jäädä haaveeksi.

Kaiken kaikkiaan pidän lakipakettia hyvin tarpeellisena ja pääosin oikeaan osuneena. Erityisesti syrjäytyvän ihmisen kannalta pidän esitystä tervetulleena ja hyvänä, kenties pienin viilauksin, joilla tarkennetaan toiminnan suhdetta perinteisiin työllistämistoimiin taikka sosiaalityön muotoihin.

Mutta edellä mainitsemieni puutteitten vuoksi esitys on vielä sittenkin jonkin verran raakile. Erityisen huolellisesti tulisi selvittää, mikä pitäisi olla oikea ja oikeudenmukainen valtion ja kuntien välinen kustannustenjako, mikä on kuntien ja työvoimatoimistojen todellinen niin kutsuttu vapaa resurssi, joka voidaan suunnata tähän tarkoitukseen, ja lisäksi, mitkä olisivat valtion virastojen mahdollisuudet osallistua käytännön kuntouttavaan työtoiminnan ohjaukseen. Tämä viimemainittu olisi tärkeä siksikin, että ministeriöstä on viime aikoina rajoitettu valtion laitosten osuutta perinteisessä työllistämisessä.

[36] **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävänä oleva hallituksen esitys n:o 184 laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi on mielestäni varsin hyvä esitys. Jos me löydämme siihen niin oppositiosta käsin kuin muualtakin tiettyjä kriittisiä kohtia tai parannusesityksiä, emme halua moittia sitä hyvää tahtoa, jota lakiesityksen valmistelijoilla ja myös asianomaisilla ministereillä on ollut asian suhteen, vaan haluamme, että tästä tulisi mahdollisimman toimiva laki, joka voisi toteutua myös mahdollisimman nopeasti. Siitähän tässä on kysymys.

Arvoisa ed. Ihamäki, oppositio ei ole suinkaan hampaaton, vaan silloin kun on hyviä asioita, niin ilomielin me haluamme niitä löytää ja tehdä, jos osaamme, vielä paremmiksi.

Mutta itse asia on kyllä mielestämme niin hyvä, että sen osalta on annettava täysi kiitos todellakin valmistelijoille, ja tavoite, joka on ehkäistä syrjäytymistä, on erinomaisen tärkeä, sillä syrjäytynyt nuori, syrjäytynyt aikuinen ei elä onnellista elämää. Voi vielä sanoa, että yhteiskuntakaan ei voi hyvin, jos elämässä on paljon syrjäytyneitä ihmisiä. On myös osoitettu laskelmin, mitä syrjäytynyt nuori yhteiskunnassa tulee kaikkinensa myös kuluja aiheuttamaan.

Syrjäytymisen syitä on toki hyvin paljon ja hyvin moninaisia laidasta laitaan, ennen kaikkea myös sellaisia syitä, joihin yksilö itse ei suoranaisesti voi vaikuttaa, kaikkein vähiten, että olisi siihen itse syyllinen. Syrjäytymisen poistaminen on eräs kaikkein vaikeimpia tehtäviä. Mutta on erittäin hyvä, että tämä lakiesitys haluaa käydä tämän hyvin vaikean ongelman kimppuun.

1980-luvun lopulla kunnissa yleistyivät nuorten työpajat. Itse omaan kotikuntaani olin kovasti ideoimassa työpajaa, ja hyvien myötävaikuttajien tuella se työpaja sinne syntyi, kunnes sitten tulivat nämä laman ja säästön vuodet. Se kohtasi paljon kritiikkiä, kun tämä ei tuota sillä tavalla kuin työpajan odotettiin tuottavan. Onneksi se saatiin säilymään, ja se toimii yhä edelleen. Mutta kohdattiin tämä kritiikki, että tämänkin pitäisi tuottaa, kun mielestäni nuorten työpajatoiminta estäessään syrjäytymistä, estäessään ongelmien moninkertaistumista jo sinällänsä oli tuottavaa toimintaa yhteiskunnallisesti.

Tarkastelen tätäkin lakiesitystä, kuten monia muitakin lakiesityksiä, kuntien kannalta. Tämä tarkastelukulma on osaltaan perusteltu siksi, että paikallisesti juuri kunnilla on tämän toteuttamisvastuu. Kun me tiedämme, missä taloudellisissa paineissa ovat kunnat kautta maan osaltaan, mutta aivan erityisesti ne kunnat, joissa taloudellinen kehitys ei ole mennyt maan keskiarvon mukaisesti vaan sitä heikommin, joukossa varsin varakkainakin tunnettuja kuntia pitkin maata, joissa nyt on taloudellinen tulokehitys kuitenkin kääntynyt muun muassa verotulojen osalta laskuun, niin siellä joudutaan kaikissa miettimään, mitkä ovat ne voimavarat, joilla hyvätkin hankkeet voidaan toteuttaa. Silloin hyviäkin hankkeita joudutaan priorisoimaan, ja kun juustohöyläämään ei voida käyttää, niin silloin jotkut hankkeet joutuvat entistä pienemmille osuuksille voimavaroja jaettaessa.

Toivon, että se kritiikki, jota Suomen Kuntaliiton taholta on haluttu esittää, voitaisiin kohdata valtiovallan toimesta, jotta kunnat saisivat riittävät voimavarat tämän tärkeän tehtävän suorittamiseen. Varmastikaan tämä ajatus ei ole kunnalliselta taholta itsekkyyttä, vaan on puhtaasti kysymys siitä, että tärkeä tehtävä tulisi voida toteuttaa, jotta se hyvä esitys, jota hallitus on lakiesityksessään esittänyt, voisi myös toteutua.

Näen, kuten ed. Keränenkin, tämän käsiteltävän lakialueen siten, että tämä on työllisyyden ja sosiaalitoimen välimaastossa monellakin tapaa. Ehkä eri kunnissa hieman tämä asetelma saattaa myös vaihdella, mutta toivon, että jollakin tavalla tässä olisi toteuttamisvastuussa myös valtio. Toivon, vaikka tämä on tietysti ennen kaikkea kuntia koskeva kysymys, että valtion toimesta myös siinä autettaisiin, mitenkä kunnat voisivat olla yhteistyössä tämän lain toteuttamisessa, jotta voitaisiin löytää paljon puhuttua seudullista yhteistyötä. Sillä jokainen tämän lain kohteena oleva ja itse toimessa oleva subjekti on yksilö. Silloin nimenomaan kaikilla kunnilla parhaimmalla tahdollakaan, saatikka resurssien puuttuessa, ei ole niitä mahdollisuuksia toteuttaa, mitä tämä hyvä laki haluaisi tuoda. Siksi kuntien välinen yhteistoiminta olisi tässä hyvin tärkeä asia.

Kun täällä on paljon tuotu näitä hyviä puolia esille, toivon, että niitä jaksettaisiin tässä myönteisessä hengessä vaalia aina toteuttamisportaaseen saakka, jotta voitaisiin välttää liika byrokratia, voitaisiin nähdä se, mitä varten tämä laki on olemassa. Tiedän, että kuntien sosiaalitoimen viranhaltijat ovat tänä aikana kyllä ylikuormitettuja. Tässä tulee yksi varsin vaativa lisätehtävä. Tähän tarvitaan varmasti voimavaroja. Toisaalta voi perustellusti sanoa, että kyllä se toimeentulosektorilla varmasti ainakin ajan myötä ja osaltaan melko nopeastikin vapauttaa myös resursseja. Hyvät pykälät eivät kuitenkaan toimi, jos niiden toteuttamiseen ei ole määrärahoja. Toivon, että tässä vallitsisi se hyvä henki, että tätä toteutettaisiin asiakkaan lähtökohdista, asiakkaan kanssa yhdessä, ja voitaisiin erilaisten kokeilujenkin kautta löytää aina vaihtuviin tilanteisiin räätälöidyt toteuttamismallit.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä on hyvä esitys, jota ilomielin kannatan. Olen hyvin tyytyväinen, että esitystä osataan tehdä vielä paremmaksi. Toteuttamiseen vain riittävät resurssit, kun toteuttamisen aika tulee.

[37] **Saara Karhu /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä oleva hallituksen esitys laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta perustuu asiaa pohtineen työryhmän mietintöön. Sosiaali- ja terveysministeriön ylijohtajan Kari Välimäen vetämän työryhmän työskentely on ollut varsin avointa. Työryhmän ensimmäiset ulostulot asiassa saivat kovaa palautetta osakseen, ja täytyy sanoa, että syystäkin.

Esitin itsekin julkisuudessa erittäin tiukkaa kritiikkiä joistain mietinnön selkeistä epäkohdista, suorastaan voi sanoa epäoikeudenmukaisuuksista. Laaja kritiikki oli ilmeisesti hyvästä, ja se otettiin työryhmässä avoimuudella vastaan, sillä nyt käsittelyssä oleva esitys on huomattavan hyvä alkuperäiseen verrattuna; oikeastaan voidaan paikoin puhua aivan eri mietinnöstä. Hiottavaa tosin tästäkin löytyy, mutta pääsääntöisesti ollaan oikealla asialla.

Lain taustoja on täällä laajasti selvitetty, samoin hallituksen esityksen perusteluja, enkä siten lähde niitä sen enempää tässä käymään läpi. Esitän vain joitakin omia huomioitani esityksestä.

Mielestäni on tärkeää, että yhteiskunta on aktiivisesti ja yksilöllisesti huomioimassa pitkäaikaistyöttömät, jotka eivät syystä tai toisesta ole millään työvoimahallinnon käytettävissä olevilla toimenpiteillä onnistuneet työllistymään työmarkkinoille. Ne työttömät, joiden ainoa ongelma on työn puute, eivät saatujen lausuntojen mukaan kuulu tämän lain sovellusalaan. Heidät pyritään työllistämään ensisijaisin toimenpitein. Niin pitää ollakin, siitä on pidettävä kiinni.

Kuntouttava työtoiminta on sen sijaan viimesijainen toimenpide, jonka on tarkoitus auttaa pitkään työttömänä ollutta saamaan edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. Tavoitetta kohti lähdetään työttömän kanssa yhteistyössä tehdyllä aktivointisuunnitelmalla, joka sisältää tarvittaessa myös terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. Tärkeää olisi kuitenkin saada tästä joukosta erilleen työkyvyttömät eli ne sairaat henkilöt, jotka nytkin roikkuvat kortistossa odottamassa eläkettä. Sairaat olisi päästettävä reilusti eläkkeelle eikä palloteltava heitä tämän toiminnan piiriin.

Kuntouttava työtoiminta on yli 25-vuotiaille vapaaehtoista, mutta nyt jo tätä ikääntyneemmät ovat kyselleet ja varmistelleet mahdollisuuksiaan päästä osallistumaan toimintaan. Toiminnan pakollisuutta alle 25-vuotiaille on arvosteltu periaatteella "ei kannettu vesi kaivossa pysy". Totta on, että pakolla lähteminen on aina tympeämpää kuin vapaaehtoisesti, mutta silti pidän tätä pakotetta perusteltuna. Näin siksi, että kuntouttavassa työtoiminnassa on nimenomaan kyse oman elämänhallinnan parantamisesta, eikä nuoria saa jättää tässä asiassa heitteille. Heidät jos kenet on saatava kiinni ja mukaan yhteiskuntaan ja normaaliin elämään. Unohduksissa uhkaavat vain

syrjäytyminen ja monet muut ongelmat. Joillakuilla nuorilla ei myöskään ole minkäänlaista kokemusta säännöllisestä työhön lähtemisestä, kuten yleensä vanhemmalla väellä on. Jo sekin siis saattaa olla asia, joka on opeteltava.

Sen sijaan toivoisin esitykseen linjausta, jonka mukaan kuntoutettavalle olisi tarjottava useampaa kuin yhtä vaihtoehtoa kuntoutustyöskentelypaikaksi. Tämä paitsi siksi, että henkilö ei joudu eettisesti itselleen arveluttavaan työhön, esimerkiksi kettutyttö turkistarhalle tai vegaani teurastamolle, myös siksi, että mahdollisuus valita saattaisi lisätä työn kiinnostavuutta.

Arvoisa puhemies! Yksi hyvä asia esityksessä on se, ettei kuntoutuksessa olevalla henkilöllä voida korvata varsinaista työntekijää. Tämä estää kuntoutettavien käytön halpatyövoimana. Saman suuntaisesti toimii myös lain rajoitus, joka estää kuntoutettavan työtoiminnan hankkimisen yritykseltä. Hyvä on myös, ettei kuntoutettavaa voida pakottaa oman työssäkäyntialueen ulkopuolelle. Tässä kohdin on kuitenkin syytä todeta ja valiokuntakäsittelyssä nostaa keskusteluun työssäkäyntialueiden valtava koko ja julkisen liikenteen kulkeminen alueen eri laidoille. Onko kohtuullista velvoittaa autoton työtön kuntouttavaan työtoimintaan vaikkapa sadan kilometrin päähän, minne ei ehkä edes bussi kulje kuin harvakseltaan? Hyvänä sen sijaan näen, että esitykseen on otettu matkakulujen korvaus ja että niin sanottu ylläpitokorvaus on verotonta tuloa, jota ei oteta huomioon esimerkiksi asumistukea määrättäessä.

Pienin mutta merkittävin hiomisin esitys sinällään siis näyttää varsin hyvältä. Oikeastaan suurimpana ongelmana näen kuntouttavan työtoiminnan käytännön toteuttamisen kunnissa. Jo nyt Kuntaliitto on ilmoittanut huolensa valtion kunnille antaman korvauksen pienuudesta. Sen arvion mukaan olemassa olevana vaarana on, että tämä heidän mukaansa uusi subjektiivinen oikeus keventää ennestään kunnan rahapussia ja vie resursseja pois muilta tärkeiltä kunnan rahoitusta vaativilta sektoreilta. Käykö näin, ja jos käy, mistä raha on pois? Mielestäni Kuntaliiton arvio on otettava vakavasti, sillä kompensaatio tuntuu itsestänikin varsin pieneltä.

Entäpä asian kanssa tekemisiin joutuvan henkilökunnan riittävyys? Miten yksilölliset suunnitelmat saadaan nykyisessä arkirealismissa toteutettua, kun jo nykyisinkään ei töihin sosiaali- ja työvoimapuolella löydy välttämättä tarpeeksi väkeä? Ollaanko valmiita lisäämään virkoja, ja mistä niihin saadaan rahoitus?

Viimeinen suuri kysymys kuuluu: Mitä kuntouttavan työtoiminnan jälkeen? Osalle toivottavasti oikea työpaikka, mutta entä muille? Ehkäpä kuntouttava työtoiminta toivottavasti odotusten mukaan toimiessaan ja onnistuessaan tuo tähän kysymykseen myöhemmin vastauksen.

[38] **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta on tärkeä edistysaskel tällä alueella. Sehän on mainittu jo hallitusohjelman perusteluissa ja hankesalkussa, ja se tarkoittaa silloin sitä, että työllisyyden nosto kuuluu työministeriön rooteliin ja syrjäytymisen ja köyhyyden estämisen puoli taas sosiaali- ja terveysministeriölle. Toisin sanoen tässä on yhteistyöstä kysymys, ja silloin luontevasti on otettu mukaan myöskin aktiivinen sosiaalipolitiikka -termi, ja näen myöskin niin, että tämä on jatkoa kannustinloukkuprojektille, joka jo alkoi aikaisemmin.

Hallituksen esitys sisältää lisäksi myöskin velvoitteita sekä yhteiskunnalle että yksilöille ja on siinäkin mielessä tasapuolinen. Erityisesti tässä alussa on varmasti myöskin syytä korostaa sitä, että hallituksen esitys on tosiaan ollut yksimielinen, ja siinä mielessä eräiden hallituspuolueiden jäsenten kannanotot sekä valiokunnan kokouksissa että isossa salissa tulevat, lievästi sanoen, vähän outoon valoon.

Tämän lain tarkoitushan on aktivoida, kannustaa ja työllistää, niin kuin olemme kuulleet jo monta kertaa. Se ohjaa yhteistyöhön eri organisaatioita, ja se ilmeisesti on Suomessa jollain lailla nyt selvästi uutta, kun kunta, työvoima ja asiakkaat tulevat yhteisissä kokouksissa tekemään aktivointisuunnittelua. Tämä lakiesitys on myöskin tavoitteellinen. Sen tarkoitus on palauttaa työhön työelämän ulkopuolelta. Jää vain miettimään, onko tässä työhallinnon intressi siirtää vaikeasti työllistettävä joukko kunnille tavalla tai toisella. Toisaalta nimittäin on todettu, että kunnat saavat sosiaalityönsä ja projektiensa kautta paremmin työllistettyä vaikeata populaatiota kuin työhallinto. Hyvin koulutetut löytävät työnsä ilman työhallintoa, sehän on selvä. Tällöin tietysti voi myöskin kysyä, mihin tarvitaan niin suurta työhallintoa Suomessa eli pitäisikö osa työhallinnosta ja sen määrärahoistakin siirtää pysyvämmin kunnille. Sitähän ei varsinaisesti tässä lakiesityksessä tehdä.

Tämän lain tarkoitus on myöskin vähentää riippuvuutta etuuksista. Aikaisemmin en ole tämmöistä termiä muissa esityksissä nähnyt, että niistäkin voi olla jo riippuvainen. Lain tarkoitus on myöskin rohkaista hakeutumaan työhön. Jään vain itsekseni aprikoimaan, minkä takia tässä vasta viimesijaisessa vaiheessa rohkaistaan — toivottavasti sitä tehdään jo aikaisemminkin. Sisällöllisesti tämä toiminnan järjestäminen sujuu niin, että ensimmäisessä vaiheessa työhallinto työllistää omilla toimenpiteillään. Jos niissä ei onnistuta, sitten tarjotaan kuntouttavaa työtoimintaa ja tehdään aktivointisuunnitelmia yhdessä eri osapuolien kanssa, ja mikäli tässä ei onnistuta, niin sen jälkeen otetaan muut sosiaali- ja terveysalan palvelut käyttöön.

Tätä sisältöä tietyiltä osin kuvataan hyvin tarkasti, miten kaikki toiminta alkaa, miten kauan se kestää, mikä on sen kokonaispituus, mitkä ikärajat sille on, mitkä ovat maksettavat etuudet. Kuvaus on aika voimakkaasti edunvalvontapainotteinen. Mainitaan myöskin, että jos on varusmies, ei kuulu tähän. Jos on äitiyslomalla, ei ole näitä oikeuksia. Jos on eläkeläinen, ei ole näitä oikeuksia.

Kuntoutus-sana minusta tässä hivenen ontuu. Tiedän, että sitä on monella lailla mietitty, ja varsinaiseen kuntoutukseen tätä varmasti ei ehkä pidä edes sotkeakaan. Se on korkeintaan sosiaalisen kuntoutuksen sektoria, mistä tässä on kysymys, ja voi olla, että olisi ollut parempi käyttää kuntouttavan työtoiminnan sijasta esimerkiksi termiä aktivoiva työtoiminta tai vastaavaa.

Asiantuntijat kertoivat meille tänään, että tämä kuntoutus on lähinnä sitä, että aluksi pidetään luentoja työelämän velvollisuuksista henkilöille, jotka ovat kauan olleet jo työelämästä sivussa. Heille annetaan mahdollisuus työharjoitteluun, jotta he saisivat jonkinlaista tuntumaa työelämään, oli asiantuntijan kertoma. Tässä joukossa on huomattava osa päihdeongelmaisia, jotka ovat tietysti iso ongelmaryhmä sinänsä, ja se tarkoittaa sitä, että kuntouttavaa työtoimintaa tälle joukolle, arvoisa puhemies, ei ehkä voi antaa kuin kaksi kertaa viikossa ja puolen päivän ajan kerrallaan. Toisin sanoen vaikeuksia on monella tasolla, ja itse paljon työtä kuntoutuksen alalla tehneenä halusin muun muassa nämä seikat tuoda tästä ilmi. Ehkäpä tästä johtuu myöskin se, että kunnille ei ihan harkitusti haluta mitään tarkkoja suosituksia, puhumattakaan määräyksistä ja voimakkaasta yksityiskohtaisuudesta, mitä kussakin eri asiakastapauksessa pitäisi tehdä. Katsotaan ehkä aivan oikeutetusti, että kunnissa se jo suurimmaksi osaksi tiedetään.

Niin kuin eräs toinen asiantuntija tänään sanoi, koko tässä tilanteessa työhallinnon ja sosiaalitoimen yhteiset asiakkaat tulisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja yksilöllisesti ohjata heidän työllistymistään parhaiten edistäviin ohjelmiin. Se minusta on kyllä varsin hyvin ja voimakkaasti sanottu tässä. Samainen asiantuntija jatkoi vielä mainitsemalla: "Jos henkilö on kuntoutuksen tarpeessa eikä häntä voida sen vuoksi työhallinnon palvelu- ja tukitoimenpiteiden avulla työllistää, olisi kuntouttavan työllistymisen soveltuvuus selvitettävä ja ohjattava hänet siihen tarvittaessa riippumatta siitä, kuinka kauan hän on ollut työttömänä, ja tietysti mahdollisimman nopeasti."

Erityisesti haluaisin kiinnittää kannustimiin ja niihin liittyviin asioihin teidän huomiotanne ja viittaan tämän mustakulmaisen lakiesityksen sivulla 13 olevaan taulukkoon, jossa kerrotaan erilaisista kannustinmahdollisuuksista ja myöskin velvollisuuksista osallistua, kieltäytymisestä ja sanktioista viidessä eri maassa: Tanskassa, Ruotsissa, Alankomaissa, Isossa-Britanniassa ja Suomessa. Siinä on kolme eri sektoria: rahalliset kannustimet, sitten on ei-rahalliset kannustimet — en lue niitä sen paremmin, koska tämä taulukko on kaikkien käytettävissä — ja viimeiset viisi kohtaa kertovat meille, mitä tapahtuu, jos työvelvollisuus ja laiminlyönti tapahtuu, jolloin tiettyjä toimenpiteitä tarvitaan. Näissä viidessä kohdassa minusta Suomi erottuu hyvin omituisella tavalla näistä muista maista. Meillä on ainoastaan yksi sanktiokeino, nimittäin tuen maksaminen alennettuna voi tulla kysymykseen. Sen sijaan muita toimenpiteitä meillä ei lainkaan harrasteta, vaikka Tanskassa, Ruotsissa, Alankomaissa ja Isossa-Britanniassa näin tehdään. Minusta tämä ei Suomen kannalta ole edistyksellinen taulukko ollenkaan. Me olemme kyllä jos nyt emme jälkijunassa niin ainakin varmasti väärässä junassa tämän asian suhteen.

Siinä edellä on laaja esittely erilaisista kuntoutuskokeiluista, toimenpiteistä ja muista vastaavista useista eri maista. En käy niitä sen paremmin läpi, mutta totean kyllä sen, että tulosten osalta tämä kuvaus jää puutteelliseksi.

Kaikkinensa, arvoisa puhemies, koko tässä keskustelussa niin kuin hallituksen esityksessäkin on useita hyviä puolia. Sen takia kannatan

sen nopeata käsittelyä eduskunnassa ja valiokunnassa sekä myös täysistunnossa. Asian pitkittäminen ei lainkaan edistä eikä paranna tätä asiaa. Se, että me takertuisimme ihmisoikeusasioihin tässä liian paljon, sanktioihin, sosiaalipoliittisiin erityiskysymyksiin, ajankohtakysymyksiin tai siihen, onko joku haluton tai passiivinen tai alkoholiongelmainen ja kuka erityisesti jotain kohtaa vastustaa, on omiaan vain hämärtämään kokonaisuutta, sillä joka tapauksessa jokainen ihminen on yksilö, jokainen työtön on erilainen toiseen työttömään verrattuna. Ei yleistä sabluunaa koskaan voi olla näissä asioissa.

Aivan lopuksi vielä, arvoisa puhemies, työministeriön osuudesta tässä asiassa sanoisin muutaman sanan johtuen siitä, että työministeriön budjetti ensi vuodelle on ehdotuksessa 11,36 miljardia markkaa. Tosi iso budjetti, ja kuitenkin olemme tänäänkin ministerin suusta kuulleet, että tämä ministeriö hoitaa ainoastaan työnvälitystehtävää, sillä ei ole työllistävää mahdollisuutta. En tiedä, kuinka monta työpaikkaa ministeriö on esimerkiksi 90-luvulla suoranaisesti itse pystynyt maahan tuottamaan. Minulle on väitetty, että niitä olisi hyvin vähän. Toisin sanoen minusta selkeitä tuloksia, joita tällä hallinnonalalla saadaan, ei ole selvitetty sillä lailla, että niistä saadaan kaiken kattava kuva. Luin tänä aamuna työvoimaministeriön vuosikertomuksen vuodelta 1999. Siinä toimivan johdon kaksi sivua käsittävässä kappaleessa ei kuntoutus-sanaa tunneta lainkaan, vaikka kerrotaan, että kehittämisohjelmiakin on ollut runsaat sata viime vuoden aikana. Mihin ne tulokset sitten ovat hukkuneet, sitä olisin arvoisalta ministeriltä kysynyt, jos hän olisi täällä ollut paikalla.

Valiokuntakuulemisessa eilen pyysin myöskin virkamiehiltä esimerkkitapauksia näistä asioista, nimenomaan työvoimaministeriöstä. Kirjallisesti luvattiin tuoda. Yhtään yksilökohtaista esimerkkitapausta ei ole vielä esitetty. Minusta näillä ajatuksilla voi kehittää jatkossa tätä eteenpäin. Mutta, arvoisa puhemies, toivotan silti menestystä tälle lakiehdotukselle ja nopeaa käsittelyä.

[39] **Jyri Häkämies /kok:** Arvoisa puhemies! Pidän tätä lakiesitystä hyvänä ja oikean suuntaisena, ehkä ensi askeleena aktiivisemman työvoimapolitiikan suuntaan. Suomalaista työvoimapolitiikkaa on arvioitu ja vähän arvosteltukin liian passiivisesta otteesta. Siinä mielessä näen, että tässä otetaan hyviä ensi askelia varsinkin, kun tiedämme taustan, joka meillä tällä hetkellä työllisyys- tai työttömyystilanteessa on. On nimittäin ehkä sillä tavalla, että myöskin meidän työttömyystilastomme ovat jakautuneet ja jakautumassa kahtia: niihin työttömiin työnhakijoihin, joilla on teoreettiset ja käytännölliset valmiudet saada työmarkkinoilta töitä joko suoraan tai työvoimakoulutuksen kautta, sekä niihin, jotka eivät ilman kuntouttavia toimenpiteitä nykytilanteessa ole työmarkkinakelpoisia. Lahden työvoimatoimiston johtajan eräänkin arvion mukaan jopa 40 prosenttia Lahden työttömistä on sen kaltaisia, että erilaisista syistä johtuen he eivät työllisty, ja tarvitaan aktiivisempia ja ennen kaikkea kuntouttavia toimenpiteitä. Siinä joukossa on varmaan iso osa nuoria, niitä, joihin tämä lakiesitys tähtää, sitten ehkä vanhempia, pitkään työttöminä olleita ja sen kaltaisia, joiden ammattitaito on pitkän työttömyysjakson kuluessa vanhentunut, kun tiedetään, millä vauhdilla työmarkkinat kehittyvät ja sitä kautta ammattivaatimukset. Tässä mielessä näen hyvin tärkeänä, että tunnustetaan realiteetteja ja otetaan kohteeksi tässä tapauksessa nuoret, joihin kuntouttavia ja aktiivisia työnhakutoimenpiteitä kohdistetaan.

Toisaalta yhdyn siihen huoleen, jota on kannettu työvoimahallinnon resursseista. Sitä mukaa kuin työvoimahallinnolle lisätään tällaisia eräällä tavalla enemmän passiivisia velvoitteita, on työvoimahallinnon perustehtävä vaarassa. Ainakin itse näen sen, että työvoimatoimistojen perustehtävä olisi huolehtia siitä, että avoimia työpaikkoja sinne annetaan ja sitä kautta välitetään. On tietyllä tavalla uhkana se, että työnvälitys siirtyy kokonaan työvoimahallinnon ulkopuolelle, jos työvoimahallinto ei pysty vastaamaan työelämän, erityisesti yritysten, tarpeisiin riittävän nopeilla aikajänteillä. Siinä mielessä on tärkeää, että työvoimahallinnon perustehtävä pysyy kirkkaana mielessä, jotta se riittävän nopeasti pystyy niille työttömille töitä välittämään ja niitä yrityksiä palvelemaan, jotka näitä palveluita tarvitsevat.

Kolmantena asiana toteaisin, että työvoimakoulutus on hyvin keskeinen asia, kun pohditaan niitä polkuja, mitä kuntouttavien toimenpiteiden jälkeen on edessä. On varmaan niin, että työllisyyskoulutuksessamme on paljon parantamisen varaa. Useita esimerkkejäkin täällä on asiasta kuultu. Kun työvoima- ja elinkeinokeskusten perustaminen toteutettiin, yksi tavoite oli varmasti

se, että ikään kuin saman sateenvarjon alle saadaan tiiviimmin työvoimahallinto ja kauppa- ja teollisuusministeriön toiminta alueellisella tasolla ja sillä tavalla, että työllisyyskoulutus entistä paremmin palvelisi todellisia työpaikan tarjoajia eli yrityksiä. Tähän puoleen on mielestäni kiinnitettävä entistä enemmän huomiota, jotta työllisyyskoulutus sanansa mukaisesti johtaisi tavoitteeseen eli koulutettava ihminen työllistyisi.

Neljäntenä asiana toteaisin, että hyvää tässä lakiesityksessä on myös se, että se johtaa yhteistyöhön kuntatasolla sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon tasolla. On varmaan niin, että kustannukset voivat olla suurempia kuin lakiesityksessä todetaan — en osaa siihen ottaa varmasti kantaa — mutta näen, että kuitenkin pitkällä tähtäyksellä syntyy säästöjä sitä kautta, kun nuoren syrjäytyminen katkaistaan tai se estetään. Niin kuin täällä on aika oikein todettu, monesti tässä on kysymys sellaisista nuorista, että lähdetään ihan perusasioista liikkeelle, siitä, mikä on vuorokausirytmi ja mitkä ovat työtaitovalmiudet, ja sen jälkeen opetellaan työnhakua ja kenties etsitään työllisyyskoulutuksen kautta lisää ammattitaitoa. Tässä vaiheessa kierre on katkaistava, jos se on alkamassa.

40 **Christina Gestrin /r:** Värderade talman! Det är lätt att instämma i andemeningen i regeringens proposition om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. Propositionen riktar sig till de personer som hamnat eller riskerar att hamna på livets skuggsida, utanför samhällsaktiviteter och arbetsliv.

Idag finns det närmare 200 000 personer som är långtidsarbetslösa om man medräknar också dem som deltar i sysselsättningsbefrämjande verksamhet. En strukturell arbetslöshet löser man inte med enkla och snabba metoder. Faktumet att arbetslöshetstiden förlängts med det dubbla sedan slutet av 1980-talet talar sitt tydliga språk. Ekonomiska incitament kan inte ensamma avhjälpa långtidsarbetslösheten, utan det problemet kräver skräddarsydda åtgärder på individnivå. Målet med propositionen är att hjälpa människor att få en kontroll på sitt eget liv så, att de kan klara sig själva och kan ta initiativ. Genom att reglera arbetslösas rättigheter på lagnivå förbättras också arbetslösas rättssäkerhet.

Arvoisa puhemies! Esityksessä annetaan etusija toimenpiteille, jotka kohdistuvat 25 vuotta täyttäneisiin henkilöihin. Myös ennalta ehkäisevien toimien tarpeellisuutta tähdennetään.

Nuorten työttömyys on viime vuosina vähentynyt, mutta tämä pieneneminen on nyt pysähtynyt. On hyvä, että toimettoman nuoren ihmisen elämään puututaan nopeasti. Tänä päivänä monin paikoin maassamme toimii nuorisotyöpajoja, joista on muodostunut tärkeä yhteyksiä luova linkki työelämän, opiskeluelämän ja nuoren henkilön välillä. On tärkeää, että näillä nuorisotyöpajoilla on mahdollisuuksia toimia myös jatkossa.

Nuorten henkilöiden osalta voidaan kuitenkin kysyä, puututaanko asioihin silti liian myöhään, jos tämä tapahtuu vasta tässä vaiheessa. Nuorella henkilöllä, joka ei voi eikä halua opiskella tai tehdä työtä, on mitä todennäköisimmin vaikea lapsuus ja nuoruus tai henkilökohtaisia ongelmia taakkanaan. Tällaisessa tapauksessa puuttumisen olisi pitänyt tapahtua vieläkin aikaisemmin ja ennalta ehkäisevien toimenpiteiden tulisi välttämättä tulla kuvaan mukaan jo siinä vaiheessa, kun syrjäytymisen ensioireet tulevat näkyviin.

Centralt i förslaget är att arbetskraftsservicen skall effektiveras. Om arbetskraftsbyråns åtgärder inte leder till önskat resultat skall den arbetssökande ha rätt till en aktiveringsplan som i praktiken görs upp tillsammans med en arbetskraftskonsult och en socialarbetare. I aktiveringsplanen kan ingå sysselsättningsfrämjande åtgärder och olika slags social- och hälsovårdstjänster. Social- och hälsovårdstjänsterna skall förbättra personens funktionsförmåga så, att hon eller han senare kan delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.

Många personer som länge varit utanför arbetslivet har ett dåligt självförtroende och tröskeln att våga ta emot ett arbete är hög. Det är mycket sannolikt att en person i denna situation är i särskilt stort behov av bl.a. psykiatriska tjänster. Inom svenska riksdagsgruppen har vi också särskilt betonat behovet av att förbättra mentalvårdstjänsterna i hela landet, vilket också kommer att förutsätta ett omfattande ekonomiskt stöd.

Arvoisa puhemies! Täällä on tänään keskusteltu siitä, onko oikein, että nuoret, jotka kieltäytyvät osallistumasta kuntouttavaan työtoimintaan, menettävät oikeuden työmarkkinatukeen vähäksi aikaa. Täällä on esitetty, että työllistämi-

sen tulisi perustua vapaaehtoisuuteen ja että sanktiot siksi ovat ristiriidassa tämän kanssa. Henkilöllä tulee tulevaisuudessakin olemaan mahdollisuus valita, mutta ei voi olla väärin, jos yhteiskunta palkitsee ja rohkaisee niitä, jotka suhtautuvat aktivoivaan toimintaan positiivisesti. Jos tämä sanktio tai palkinto johtaa edes yhden ihmisen aktivoimiseen ja palauttamiseen aktiiviseen elämään, laki on jo täyttänyt tavoitteensa.

On meidän kaikkien etu ja varsinkin nuorten oman edun mukaista, että yhteys työelämään tai opiskeluelämään säilyy ja että sitä ylläpidetään. Tilanne voi joissakin tapauksissa jopa olla sellainen, että nuori, syrjäytynyt henkilö ei itse edes välitä tai osaa määritellä, mikä on hänen omaksi parhaakseen. Silloin aktivointisuunnitelmalla, jonka kautta henkilö saa kosketuksen tukiverkostoon, joka voi ohjata hänet kuntouttavan työtoiminnan tai koulutuksen pariin, on ratkaiseva merkitys.

Vi vet att efterfrågan på arbetskraft kommer att öka snabbt och att vi inom kort står inför en situation med brist på arbetskraft inom många branscher.

Denna lagproposition kommer inte att lösa det problemet. Alla som får en aktiveringsplan och tar del av rehabiliterande arbetsverksamhet kommer inte att återgå till arbetslivet, men för många kan dessa åtgärder få en avgörande betydelse. Propositionen förbättrar möjligheterna och ökar samhällets medel att hjälpa personer i en svår situation. Detta är ett försök att förbättra livskvaliteten för en grupp som inte själv står högst på barrikaderna.

41 **Arto Seppälä /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Lakiesitykseen liittyvässä nykytilan arvioinnissa sanotaan: "Työttömyys tulisi katkaista mahdollisimman varhain viime sijassa tukityöllistämisen tai muiden työvoimapoliittisten toimenpiteiden avulla. Erityisesti nuorten osalta on pidetty ongelmallisena sitä, että työvoimaviranomaisten, sosiaalitoimen ja kouluviranomaisten välinen yhteistyö ei toimi tarpeeksi tehokkaalla tavalla."

Työllistämistuen ja työmarkkinatuen ohella ollaan nyt tuomassa jälleen uutta tukimuotoa, mikä on omiaan sekoittamaan sekä asiakkaat että työntekijät entisestään. Mielestäni ensin tulisi selkeyttää järjestelmä ja parantaa tuota mainittua viranomaisyhteistyötä ja katsoa, millaisia tuloksia sillä voitaisiin saada aikaan. Työpajat ovat jo vuosia toteuttaneet kuntouttavaa työtoimintaa, vaikka siitä ei juuri tuota nimitystä olekaan käytetty. Lisäksi maassa on ollut käynnissä erilaisia projekteja ja hankkeita työttömien, erityisesti pitkäaikaistyöttömien, työllistämiseksi.

Hallituksen esityksen hyvänä tavoitteena on vakiinnuttaa tällaista toimintaa velvoittamalla kunnat järjestämään kuntouttavaa työtä. Kunnille on taattava riittävät taloudelliset resurssit tehtävän toteuttamiseksi. Esityksen mukainen korvaus on riittämätön. Lisäksi kunnille on annettava mahdollisuus itsehallintonsa puitteissa päättää kuntouttavan työtoiminnan laajuudesta voimavarojensa mukaan. Työpaikoilla on oltava valmius ottaa vastaan näitä kuntouttavaa työtä tekeviä, joille tulee nimetä henkilökohtaisia ohjaajia. Myös näille ohjaajille tulee olla omaa työnohjausta ja koulutusta tähän kuntouttavan työn ohjaamiseen.

Kun olemassa on jo tukityöllistäminen ja työllistäminen työmarkkinatuella, näen työpaikkojen tasa-arvoa uhkaavana sen, että käyttöön otetaan vielä yksi työllistämisen muoto. Jo nyt on tilanne sellainen, että samassa työpaikassa on töissä sekä työsopimussuhteessa työskenteleviä että työllistämistuella ja työmarkkinatuella työllistettyjä. Ongelmallista on myös se, että osa kunnista keplottelee jo nyt näiden tukien kanssa ja joidenkin kuntien tiedetään pyörittävän joitakin palveluja nimenomaan työllistettyjen voimin. Tämä ei liene ollut alun alkaen tarkoituksena. Nyt siis ollaan tuomassa vielä yhtä kierrosta lisää kuntien työmarkkinoille.

Arvoisa rouva puhemies! Esityksen mukaan kuntouttava työ olisi viimesijainen toimenpide ja se olisi tarkoitettu pisimpään työttömänä olleille. Laskelmien mukaan siihen tulisi noin 77 000 ihmistä. Uskoisin, että suurimmalla osalla heistä on erilaisia elämänhallintaan liittyviä ongelmia ja tarvetta moniammatilliseen apuun. Nämä ihmiset tuskin motivoituvat työnhakuun ja aktiiviseen toimintaan sillä, että heille esitetään ukaasi tukien pienentämisestä, mikäli he eivät tee aktiivisuunnitelmaa, etenkin, kun työpäiviltä maksettava ylläpitokorvaus on varsin nimellinen. Korvaus parantaa työttömän taloudellista tilannetta merkittävästi vain, jos työpäiviä kertyy neljä tai viisi viikossa.

Erityisesti esityksessä kummastuttaa se, että nuorten tilanne, josta toki on syytä olla huolissaan, huomioidaan sillä, että aikakriteerit ovat

heille lyhyemmät ja vain alle 25-vuotiaille määrätään karenssia tai heidän toimeentulotukeaan alennetaan heidän kieltäytyessään kuntouttavasta työstä. Mikä voi olla perusteena tällaiseen? Pakkotyö ei ole koskaan houkuttelevaa, ja syrjintä muun muassa iän vuoksi on Suomessa lailla kielletty.

Nuoria pitää ohjata ja heitä pitää kannustaa opiskeluun ja työnhakuun. Heille pitää järjestää mahdollisuuksia opetella elämänhallintaa ja miettiä omaa tulevaisuuttaan. Tässä työssä nuorten työpajat ovat olleet uraauurtavia. Lisäksi on käynnissä monenlaisia projekteja, joiden tavoitteet ovat saman suuntaisia, esimerkkinä tästä vaikkapa Suomen Punaisen Ristin Oman elämän valtias -projekti. Ne noin 10 000 nuorta, jotka laskelmien mukaan tämän kuntouttavan työtoiminnan piiriin tulisivat, ovat elämänsä suunnan kadottaneita, syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Heidän motivaationsa opiskeluun tai työpaikan hakuun ei varmasti tule paranemaan siitä, että taloudellisen tilanteen heikentymisen uhalla heidän on pakko osallistua kuntouttavaan työtoimintaan. En tarkoita, etteikö tavoite saada nämä nuoret mukaan yhteiskuntaan olisi hyvä, mutta keinot ovat mielestäni vääriä. Aktivoinnin tulee aina perustua vapaaehtoisuuteen, nimenomaan vapaaehtoisuuteen.

Arvoisa rouva puhemies! Näille 10 000 nuorelle tulee tarjota tehokkaampaa yksilöllistä apua, päihdehoitoa tarvittaessa, elämänhallinnan opetusta, yleensäkin mahdollisuus saada mitä tahansa tarvitsemaansa ammattiapua. Yhteiskunta voi sijoittaa yhteen syrjäytyneeseen nuoreen satojatuhansia markkoja ja saada rahansa takaisin veroina ja säästettyinä hoitokuluina. Meidän tulisi panostaa ohjaavaan ja tukevaan työhön, ei pakottaa näitä nuoria sanktioiden avulla.

42 **Timo Ihamäki /kok:** Arvoisa puhemies! Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on herättänyt ennakolta yllättävän paljon kohua ja pelkoja, joita on vaikea ymmärtää, koska tässä laissa pyritään pitkäaikaistyöttömien ja työttömyyden johdosta pitkään toimeentulotukea saaneiden asemaa parantamaan. Syrjäytymisvaarassa olevien työttömien kohdalla pyritään tekemään edes jotakin eikä jättämään heitä yksin, itse asiassa yhteiskunnan ulkopuolelle.

Tosiasia on, että laman jälkeen on selvästi jäänyt jäljelle työttömien tai työn ulkopuolella olevien ryhmä, jonka työllistämiseen vanhat konstit eivät riitä tai ole tälle kohderyhmälle tehonneet. Tässä ollaan myös siinä, että pitkäaikaistyöttömille ei ole edes tarjota mitään työmahdollisuuksia. Jotain uutta tarvitaan, ettei tämä kohderyhmä syrjäydy, jos heitä ylipäätänsä pyritään auttamaan.

Tämä lakihan on toissijainen. Työttömälle tarjotaan ensin kaikki työvoimahallinnon toimenpiteet, ja elleivät ne auta, otetaan toissijaisesti käyttöön tämän lain suomat keinot. Nuoret saavat tuntumaa, mitä työelämä on, ja saavat jonkinlaisen otteen elämästä. Samalla heillä on mahdollisuus käyttää myös muita sosiaalitoimen palveluja kuten esimerkiksi päihdehuoltoa. Jos nuori, alle 25-vuotias on ollut työtön ja syrjäytymisvaarassa, saattaa tämän lain antama alkutuuppaus olla tarpeen, jotta hän saa taas uuden polun takaisin työelämään tai ylipäätänsä pääsee kiinni työelämään.

Minua on ihmetyttänyt se arkuus, jota ennen kaikkea vasemmistoliiton taholta on tämän lain kohdalla osoitettu, ja näyttää myöskin SDP:n kohdalla olevan muutama arkailija. Sen sijaan onnittelen edustajia Kerästä ja Oinosta heidän mielipiteistään ja siitä, että hyvät lait hyväksytään myös oppositiosta käsin. Se on oiva esimerkki siitä, että yhteiskuntaa voi rakentaa myös sieltä päin.

Ymmärrän, että tätä lakia on varsin perusteellisesti valmisteltu. Oman arvioni mukaan tästä laista ei ole ainakaan mitään haittaa kenellekään. Tämä laki on askel eteenpäin, ja jos jotain ongelmia laissa tai sen soveltamisessa myöhemmin ilmenee, ei ole ensimmäinen kerta, kun lakia korjataan vuorollaan, ja jos rahaa osoittautuu myöhemmin olevan liian vähän, lisätään sitten lisää rahaa. Pääasia, että saadaan pää auki.

43 **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta on saanut suuressa salissa varsin ristiriitaisen vastaanoton erityisesti hallituspuolueiden edustajien piirissä. Omasta mielestäni lakiehdotus on periaatteessa hyvä ja kannatettava erityisesti niitten nuorten osalta, jotka ovat olleet kauan työttöminä ja työttömyyden seurauksena joutuneet myöskin pysyvän toimeentulotuen varaan. On välttämätöntä, että pyrimme pitämään nuoret kiinni elämässä, työelämässä ja yhteiskunnan aktiivisina jäseninä. Se on välttämätöntä, koska syrjäytymisen riskit ovat suuret ja toisaalta tänä päivänä lisäänty-

vä rikollisuus ja huumeiden käyttö ovat myöskin omalta osaltaan vaarana nuorten tulevaisuudelle.

Periaatteessa lakiehdotus on siis hyvä ja kannatettava, mutta siihen sisältyy tietysti monia epäkohtia, jotka antavat aiheen arvioida sitä myöskin toisesta näkökulmasta. Kuntouttava työtoiminta tulisi olemaan kunnille uusi tehtävä, ja kunnillehan voidaan säätää uusi tehtävä lailla, mutta niin perustuslaki kuin kuntalakikin lähtevät siitä, että samalla kun uusi tehtävä annetaan, myöskin huolehditaan siitä, että tehtävän suorittamisen vaatimat resurssit ovat riittävät.

Kun arvioidaan lakiehdotuksen kustannusperusteita ja myöskin taloudellisia vaikutuksia, näyttää siltä, että hallitus lakiehdotusta tehdessään on lähtenyt minimaalisesta valtion osallistumisesta uuteen toimintaan, jotta muun muassa perustuslain näkökulmasta tämä tulisi hyväksytyksi. Kaiken kaikkiaan lakiehdotuksen perusteluissa todetaan, että kuntouttavan työtoiminnan piirissä voi olla noin 77 000 henkilöä, joista alle 25-vuotiaita noin 10 500. Käytännössä on arvioitu, että tähän toimintaan osallistuisi alle 25-vuotiaita noin 8 000. Yli 25-vuotiaiden osallistuminen on vaikeammin arvioitavissa, mutta heitä olisi ainakin noin 11 000. Kaiken kaikkiaan kuntouttavan työtoiminnan toimintapäiviä on arvioitu kertyvän noin 1,9 miljoonaa vuodessa.

Valtio tarjoaa kunnille 50 markkaa toimintapäivältä ja toisaalta 21 miljoonaa markkaa valtioosuusjärjestelmän sisään, 22 markkaa asukasta kohden kunnassa. Nyt kuitenkin asiantuntijat ovat arvioineet, että käytännössä kuntouttavan työtoiminnan kustannukset tulevat olemaan vähintään 220 markkaa päivässä ja kokonaiskustannukset lähes 400 miljoonaa markkaa vuodessa, kun valtion oman toiminnan kannalta tuo kustannushaarukka on arvioitu noin 220 miljoonaan markkaan. Tässä mielessä näyttää selvältä, että valtio on istumassa kuntien pöksyillä tuleen ja menemässä minimikustannusosuudella. Siksi on välttämätöntä, että nyt valiokuntavaiheessa kustannustenjako selkiinnytetään ja arvioidaan kustannukset todellisten suuruisiksi ja myös valtionosuus kustannuksiin realistiseksi. Tässä mielessä näen, että mikäli valiokunta ei tähän päädy, syntyy kunnissa ongelma nimenomaan sosiaalipalveluiden priorisoinnin suhteen, kuten kävi myös lasten päivähoidon osalta, jolloin tehtiin subjektiivinen oikeus, kuten tässä ollaan tekemässä, ja tämä saattoi tilanteen siihen, että kunnissa vanhustenhuolto ja terveydenhuollon toimenpiteet jäivät toissijaisiksi, kun subjektiiviset oikeudet on priorisoitu kärkeen. Näin ei mielestäni tässä saa käydä, vaan myös muista sosiaalipalveluista on kyettävä riittävässä määrin kunnissa huolehtimaan.

Arvoisa rouva puhemies! Minusta valtiolla tulee olla ensisijainen vastuu työllisyyden hoidosta ja myös työnvälityspalveluista. Siinä mielessä lakiehdotuksesta jää epäselväksi se, ovatko aktiivisen tukitoiminnan piirissä olevat nuoret välittömien työvoimapalveluiden piirissä vai eivätkö ja mikä on työvoimahallinnon ja kuntien vastuu näissä kysymyksissä. Nämä kysymykset toivon myös valiokuntavaiheessa selvitettävän. Muutoin näen tämän hankkeen myönteisenä.

44 **Pertti Hemmilä /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Hallitusohjelmassa luvataan edistää työllisyyttä ja ehkäistä kansalaisten syrjäytymistä. Nyt käsittelyssä oleva lakiesitys on tärkeä osa sosiaalipoliittisia toimenpiteitä, joiden avulla konkreettisesti vähennämme kaikkein vaikeimmin vähennettävissä olevaa työttömyyttä ja parannamme pitkään työttöminä olleiden kansalaisten työllistymismahdollisuuksia. Hallituksen esityksessä on erityisesti huomioitu nuorten, alle 25-vuotiaiden henkilöiden työllistyminen. Nuorten henkilöiden kohdalla lakiesitykseen sisältyvä velvoitus osallistua kuntouttavaan työtoimintaan tietyn mittaisen työttömyysjakson jälkeen onkin täysin perusteltua. Mikäli nuori ihminen ehtii perus- tai ammatillisen koulutuksen jälkeen olla pitkään työttömänä, hänen mahdollisuutensa työllistyä heikkenevät huomattavan nopeasti. Tämä mahdollisuuksien heikkeneminen johtuu nimenomaan siitä, ettei hänellä ole useimmissa työpaikoissa vaadittua aikaisempaa työkokemusta.

Lakiesityksessä säädettäisiin myös kaikille toimeentulotukea hakeville kansalaisille velvoite ilmoittautua työttömiksi työnhakijoiksi, ellei työnhaulle ole erikseen määriteltyä estettä. Yhdessä näillä toimenpiteillä voidaan torjua nuorten ja varttuneempienkin työttömien työnhakijoiden syrjäytymiskehitystä. Työllistämis- ja koulutusohjelmien osalta on muistettava, että työllisyyskurssi ja -koulutus toinen toisensa perään ei saa olla itse tarkoitus, vaan tavoitteena on aina oltava henkilön sijoittuminen pysyvästi työelämään.

Lakiesityksen mukainen kuntouttava työtoiminta ei ole virka- tai työsuhteessa tehtävää työtä eikä siitä niin ollen kerry esimerkiksi eläke-

etuuksia. Tällöin kuntouttavassa työtoiminnassa oleva henkilö ei myöskään saa olla millään työpaikalla varsinaista henkilöstöä korvaavassa asemassa.

Näillä edellytyksillä hallituksen esityksessä on varsin perustellusti todettu, ettei tämä sosiaalipoliittinen keino työllistymisen edistämiseksi ole koskaan eikä milloinkaan ensisijainen. Kuntouttava työtoiminta on aivan perustellusti vasta viimeinen keino, kun työllistyminen ei muilla työvoimatoimiston tarjoamilla tukipalveluilla ole ollut mahdollista.

Arvoisa puhemies! Tämäkin uudistus valitettavasti tuo kunnille lisää velvoitteita ja myös lisää kustannuksia. Kuntien osuudeksi on tässä laskettu valtionosuuksien jälkeen jäävän noin 64 miljoonaa markkaa. Tämä summa jakautuu todennäköisesti ennestäänkin huonossa taloudellisessa tilassa olevien kuntien erityisrasitteeksi. Kun kunnan työttömyysprosentti on korkea, on myös kuntouttavan tukitoiminnan piiriin tulevien henkilöiden määrä suuri. Aktiivisesta sosiaalipolitiikasta aiheutuvat kustannukset tulisikin suhteuttaa kunnan talouteen ja harkinnanvaraisilla avustuksilla auttaa heikossa taloudellisessa asemassa olevia kuntia aktivoimaan kuntalaisiaan työmarkkinoille. Työllisyyden hoito on selkeästi valtiolle kuuluva tehtävä.

Rouva puhemies! Kannatan lämpimästi hallituksen esitystä, jonka tavoitteena on Suomen lainsäädännön peruslinjausten mukaan auttaa kansalaisia huolehtimaan itse elantonsa hankkimisesta ja elatusvelvollistensa elättämisestä. Tällä tavoin autamme parhaalla mahdollisella tavalla ihmisiä omatoimisuuteen ja kannustamme heitä ottamaan itse vastuuta itsestään.

[45] **Matti Kangas /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta on mielestäni hyvää ja huonoa. Hyvää on se, että alle 25-vuotiaalla on oikeus ja velvollisuus osallistua kuntouttavaan työtoimintaan. Myös se on hyvää, että yli 25-vuotiaalla se ei ole niin ehdoton velvoite.

Ongelma on mielestäni siinä, mistä löytää aitoja työpaikkoja nuorille ja ennen kaikkea juuri alle 25-vuotiaille. Jos heillä teetätetään toisarvoista työtä, motiivi on kovin alhainen, ja voi olla, että nuoret eivät lähde tällaiseen työkokeiluun. Mielestäni on oikein, että nuoret saadaan työelämän piiriin. Se on parasta nuorisotyötä. Tässä on vaarana se, että kunnissa ryhdytään teetättämään niin sanottuja normaaleja töitä näillä työllistävillä töillä. Nuoret joutuvat tekemään työn eri palkalla kuin toiset, jotka tekevät normaalilla palkalla töitä. Ei pitäisi mennä siihen, että jatkuvasti teetätetään samoja töitä nuorilla pienellä palkalla. He kokevat sen epäoikeudenmukaiseksi. Tällä hetkellä kunnissa ja yleensä julkisella sektorilla teetätetään liikaa pätkätöinä ja työllistämistöinä töitä, jotka kuuluisi teetättää normaalissa työsuhteessa. Mielestäni alle 25-vuotiailla tulee olla tasavertainen oikeus jokaisessa Suomen kunnassa kuntouttavaan työllisyystoimintaan. Siitä pitää pitää kuntien ja valtion huolta, että näin tapahtuu.

Kaiken kaikkiaan tässä pitäisi olla punaisena lankana se, että tämä olisi väylä normaaliin työntekoon avoimille työmarkkinoille ja saadaan aitoja työpaikkoja etenkin nuorille. Olisin valmis siihen, että lasketaan ikääntyvät työntekijät eläkkeelle ja työllistetään nuoret heidän tilalleen työelämään. Tämä olisi parasta työtä nuorten hyväksi.

Kunnille mielestäni kuuluu korvata kulut, joita tästä aiheutuu. Se on jo mainittu hallitusohjelmassa, että jos lisää kuluja kunnille sälytetään, ne tullaan kunnille täysimääräisesti korvaamaan.

[46] **Matti Huutola /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Voi oikeastaan sanoa, että hallitus on nyt vastaamassa huutoonsa, mitä kyllä moni on odottanutkin viimeiset vuodet. Hallitus on puuttunut asiaan, joka on koko yhteiskunnan kehityksen kannalta olennaista. Tavoitteena on pitkään työttömän olleiden työllistäminen tai työkyvyn palauttaminen.

En oikeastaan malta olla kertomatta esimerkkiä. Meillä oli tänään valtiovarainvaliokunnan työ- ja sosiaalijaostossa kuultavana erään Rovaniemen ympäristössä toimivan säätiön edustaja. Säätiön tehtävänä on itse asiassa viimeiset viisi vuotta ollut käytännöllisesti katsoen harjoittaa juuri tätä samaa kuntouttavaa työtoimintaa, mihin tämä hallituksen esitys nyt tähtää.

Siellä kävi ilmi selvästi kolme sektoria, missä työttömät nyt ovat. Ensinnäkin ovat tilapäisesti työttömänä olevat ammattitaitoiset työnhakijat. Heitä arvioidaan esimerkiksi Rovaniemen seudulla olevan noin yksi kolmannes työttömistä. He työllistyvät ihan normaalisti aika nopeinkin välein. Sitten toinen, jo toimia vaativa ryhmä on valmennuksen tarpeessa olevat, joita arvioidaan olevan Rovaniemen seudulla myös yksi kolmas-

osa työttömistä. Heillä on selvästi puutteelliset työtaidot ja he vaativat uudelleenkoulutusta. Sitten noin yhden kolmasosan arvioidaan sillä alueella olevan kuntouttavan työtoiminnan tarpeessa.

On kyllä käynyt selväksi se, että työvoimahallinnon piirissä ei ole sopivia palvelukokonaisuuksia hoitamaan näiden vaikeassa asemassa olevien henkilöiden asemaa. Edelleen nämä henkilöt ovat usein tietysti, niin kuin täällä monet ovat todenneet, sosiaalitoimen tehostetun palvelun piirissä ja hyvin useasti myös vajaakuntoisia. Kuntouttavan toiminnan tavoitteena tulee olla toimintakyvyn ja elämänhallinnan kohentaminen. Uskon, että itse asiassa kuntouttavan toiminnan yksi keskeinen tavoite on näiden henkilöiden oman elämänhallinnan saavuttaminen, sen jälkeen toimintakyvyn palauttaminen ja edelleen niin, että heistä tulee työmarkkinoiden käytettävissä olevia tai edes henkilöitä, jotka ovat hyvin nopeastikin työllistettävissä.

On erittäin tärkeää myös, että tälle tulevalle toiminnalle voitaisiin luoda jonkinlaiset mittarit. Olisivatko ne joitakin tyytyväisyysmittareita? Niitähän on ollutkin olemassa. Erilaiset konsultit ovat joskus jopa mielestäni rahastaneet erilaisilla mittareilla, tyytyväisyysmittauksilla, kun työttömille järjestetyn koulutuksen yhteydessä on tehty tyytyväisyysmittauksia. Totta kai, voidaan sanoa, että sataprosenttisesti kaikki osallistuvat henkilöt, jotka ovat olleet erilaisten toimien piirissä, ovat varsin tyytyväisiä. Kovin vähän on sitten lopulta kuitenkin olemassa vaikuttavuusmittareita, että on nähty todella pitkässä juoksussa tai jopa lyhyessä aikavälissä ne vaikuttavat tekijät, mihin toiminnalla on tähdätty.

Arvoisa puhemies! Tässä on kuitenkin kova kysymys se, miten kustannukset jaetaan, kuka maksaa ja millä rahalla. Jälleen esimerkkiäni käyttäen: Säätiön toimesta on kuntouttavaa työllistymistä harjoitettu ja tehty erittäin tarkkoja kustannuslaskelmia ja arviota, joihin toivottavasti valiokunta myöhemmin käsittelyssään tutustuu. On arvioitu, että työllistäminen maksaa 280 markkaa per päivä. Tänä vuonna oli noin sata henkilöä kuukausitasolla erilaisten toimien piirissä. Onnistumisprosentti on 80 tämän vuoden puolella. Tässä on hyvin konkreettinen esimerkki siitä, että kun aktiivista, osallistuvaa ja kuntouttavaa työtoimintaa ihan näiden kriteereiden mukaisesti on jo viitisen vuotta siellä harjoitettu, vaikuttavuus on 80 prosenttia. Toimenpiteiden jälkeen he eivät ole työttömiä, vaan he voivat olla koulutuksessa, ammattikoulutuksessa, he voivat olla kolmannen sektorin alalla työssä, he voivat olla yksityisellä sektorilla työssä tai jossakin julkishallinnon työssä. Joka tapauksessa voidaan osoittaa selvästi, että tällä toiminnalla on erittäin hyviä, jopa valtavan hyviä ja näköpiirissä olevia tuloksia saavutettavissa.

Se, kuka maksaa mitäkin, on varmasti aiheellinen ja pohdinnanarvoinen keskustelu vielä tässäkin salissa ja tässä talossa. Mikä on sitten kuntien intressi? Kovasti on puhuttu siitä, että kunnat maksavat nyt kovin suuren osan tästä toiminnasta ja valtio ei ole siihen omalta osaltaan kovin paljon varoja sijoittamassa, mikä on tietysti tottakin. Mutta totta toinen puoli on nyt saamieni selvitysten perusteella se, että jo sillä päästään ihan hyviin ja mahtaviin tuloksiin, jos kunnat osallistuvat kuntouttaviin työllistämistoimiin siltä osalta, mitä ne joutuvat maksamaan muuta elämiseen tarkoitettua avustusta, ja tarkoitan tällä tietysti toimeentulotuen osuutta, ja toivon mukaan myöskin hallitus vielä lisää osuuttaan ja voitaisiin vielä jonkin verran kustannustenjakoa tarkistaa.

Sitten toinen asia, mitä pitäisi ehkä pohtia: Hallituksen esityksessä on todettu, että asiakas, työvoimahallinto ja kunta laativat yhdessä aktivointisuunnitelman. Tämä on liian yksiselitteisesti tulkittua. Voisi sanoa, että tämän koalition synnyttäminen ja keskusteluyhteyden saavuttaminen näiden toimijoiden kesken vaatii aikaa ja kaikissa tapauksissa se ei edes onnistu. (Ed. Stenius-Kaukonen: Tämä on juuri se ydinkysymys!) On siis tärkeää — ed. Stenius-Kaukonen, tämä on juuri se ydinkysymys — että luodaan organisaatio, joka kykenee tähän yhteistyöhön, mitä nyt välttämättä tämän lain onnistumiseen, hienon, hyvän tavoitteen onnistumiseen, tarvitaan. Olen itse asiassa vakuuttunut siitä, että asiakasyhteistyöryhmä, joka esimerkkitapauksessani on säätiö, on huomattavasti kykenevämpi. Se on ulkopuolinen säätiö, jonka kunnat ovat perustaneet, jossa on osaavaa henkilökuntaa, joka on kyennyt tekemään asiakkaan kanssa sellaisen aktivointisuunnitelman, työhönsijoittumissuunnitelman, jossa sitoutuminen on hyvä. Se ei saa kaatua virkamiesten väliseen nokitteluun ja toimimattomuuteen. Sen vuoksi toivon, jos ei tällaisia asiakasyhteistyöryhmiä jossain ole, että tähän vielä lisättäisiin tämä osa. Minusta se on toiminnan kannalta erittäin tärkeä.

[47] **Paula Lehtomäki /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Monien edellä puhuneiden tapaan minäkin pidän erittäin tärkeinä ja hyvinä tämän lain perustavoitteita. Tässähän on kuitenkin tavoitteena löytää sellaisille henkilöille, jotka ovat pitkään olleet työttöminä ja jotka eivät nykyisin olemassa olevien keinojen avulla pääse työmarkkinoiden piiriin, uusia räätälöityjä keinoja. Lakiesityksessä on käytetty sellaista sanaa, että on tavoitteena löytää uusi polku työelämään pääsemiseksi, ja todellakin toivon, että se polku aktivointisuunnitelman avulla löytyy. Täällä on jonkin verran ollut puheenvuoroja, joissa on puhuttu esimerkiksi työpaikkojen määrän vähyydestä ja pidetty sitä suurimpana ongelmana. Se on varmasti kaiken kaikkiaan suurin ongelma, mutta minun ymmärtääkseni tämän lakiesityksen kohteena on henkilöitä, joille ei varsinaisesti se, vaikka työpaikkoja olisi aukikin, välttämättä tuo ongelmiin ratkaisua, sillä meillä on kuitenkin tietty määrä työvoimaa, jonka taso ei kohtaa niitä vaatimuksia, joita työantajilla ja työelämällä on. Sen vuoksi tarvitsemme uusia aktivointikeinoja.

Tänä iltana aikaisemmin on ed. Huotari puhunut mestari—kisälli-mallista, joka sisältyy osana alueelliseen Lex Kainuu -työllisyyskokeiluun. Mestari—kisälli-hankkeen tiimoilta kävi hyvin ilmi, että meidän kannattaa satsata näihin yksilöllisiin ja räätälöityihin keinoihin, sillä vaikka itsessään nämä satsaukset ovat kalliita, niin jos niiden avulla pahin kehityskulku pystytään ehkäisemään, eli laitostuminen tavalla tai toisella, niin silloin säästöt ovat hyvin merkittäviä. Satsaukset, joita näihin räätälöityihin keinoihin tehdään, eivät itse asiassa välttämättä tarkemmin tarkasteltuna olekaan kovin paljon suuremmat kuin tähän kohderyhmään joka tapauksessa yhteiskunnan varoja tultaisiin käyttämään. Kun on tällaista kuntouttavaa työtoimintaa, niin jos sieltä esimerkiksi jotain palkkatuloja tavalla tai toisella jossain vaiheessa syntyy, niin silloinhan myöskin osa kustannuksista palaa verokertymänä takaisin valtiolle ja kunnille.

Paljon on arvosteltu myös sitä, että tämä on tämmöinen pakottava toimi. Minä kyllä omasta puolestani korostaisin sitä, että tässä esityksessä puhutaan lukuisia kertoja siitä, että kyseessä on viimesijainen työhallinnon toimi ja on tarkoitus, että se on aina toissijainen. Jos jotain muuta löytyy, niin silloin ei käytetä tätä kuntouttavaa työtoimintaa. Siinä mielessä en pitäisi pakotetta tässä asiassa niin kovin pahana tai vaarallisena asiana.

Täällä on esitetty myös huoli siitä, että työvoimahallinnon ja työvoimatoimistojen resurssit ovat itse asiassa tällä hetkellä aika tiukalla. Tarvittaisiinkin kenties jotain lisäsatsausta, jotta aktivointisuunnitelmia voidaan yksilöllisesti ja huolellisesti tehdä, niin että lain tärkeimmät tavoitteet voivat sen avulla toteutua.

Minusta tässä laissa on se tärkeä periaate tuotu oivallisella tavalla esille, että työllä on merkittävä sosiaalinen arvo. Lisäksi työllä on se arvo, että kaikenlainen työtoiminta, olkoon se vaikka kuntouttavaa työtoimintaakin, parantaa ihmisen työmarkkinakelpoisuutta jatkossa, kun hän osallistuu tällaiseen toimintaan. Työ ei ole pelkästään taloudellinen hyve. Toivoisin, että entistä laajemmat piirit Suomessakin ymmärtäisivät työn ja työelämään osallistumisen sosiaaliset aspektit entistä paremmin.

On tärkeää, että paikallisella tasolla viranomaisten yhteistyö toimii entistä paremmin. Toki meillä monissa kunnissa työvoimahallinnon ja kunnan yhteistyö on tähänkin asti ollut erittäin mallikasta, mutta toivottavasti se nyt laajenee kaikkiin kuntiin. En pidä ollenkaan pahana, että sitä, että viranomaisten täytyy tehdä yksilöllistä asiakastyötä, korostetaan tässä laissa.

Arvoisa puhemies! Tässä on tietenkin joitakin ongelmia, joista ihan muutamiin puutun. Tietysti rahoitus on yksi asia. Semmoinen periaatteellinen asia on se, missä vaiheessa syrjäytymiskehitykseen oikein pitäisi paneutua. Pitäisin tärkeänä, että vaikka täällä on 25 ikävuoden raja, niin jos 20 vuotta täyttänyt ihminen on jo vaikeasti syrjäytynyt, olemme silloin toimenpiteiden kanssa hyvin pitkälti liian myöhässä ja meidän pitäisi miettiä, millä tavalla pystymme resursointia ja painopisteitä luomaan siihen suuntaan, että entistä nuorempiin ikäluokkiin, peruskouluun ja sinne jo alaluokille, pystyttäisiin satsaamaan erilaisia keinoja, että syrjäytyminen ehkäistyisi jo siinä vaiheessa.

Taloudellisten vaikutusten arviointi on ollut pikkasen ehkä arpapeliäkin, tai sanotaan, että lakiesityksestä ja sen taloudellisista vaikutuksista vallitsee aika lailla erilaisia käsityksiä. Heitänkin ilmaan kysymyksen, onko taloudelliset vaikutukset arvioitu tässä esityksessä realistisesti. Lainsäädännössä olisi minusta erittäin tärkeää, että tässä talossa hyväksyttäisiin semmoisia lakeja ja semmoisin perusteluin, että ne ovat realisti-

selle pohjalle rakentuneet, ettei siitä tule sitten yllätyslaskua millekään taholle. Minusta korvaus, joka työministeriöltä on kunnille tulossa, 50 markkaa per päivä kuntouttavasta työtoiminnasta ja sen järjestämisestä, ei ole kovin häävi korvaus. Niissä kokeiluissa, joissa yksilöllistä työtoimintaa on tehty, on käynyt esille, että sen kustannukset ovat huomattavan tyyriitä, että ei viidelläkympillä varsin pitkälle pötkitä. Hallituksen esityksen ja Kuntaliiton näkemysten välillä on suuri ero siinä, mikä ylipäätään on kuntouttavan työtoiminnan kustannus per päivä. Hallituksen esityksessä mainitaan 120 markkaa, ja muistaakseni Kuntaliiton papereissa on 200—250 markkaa. Tämä ei ole toki ensimmäinen kerta, kun näkemykset eroavat toisistaan.

Lisäksi olen kuullut sellaisia mielipiteitä esitettävän, että ihan täsmällisen tarkasti ei vielä tässä vaiheessa oikein pystytä arvioimaan, kuinka suuria ihmisjoukkoja tämä esitys loppujen lopuksi koskee. Toivottavasti siitä löytyy vielä tarkkuutta valiokuntakäsittelyssä. On tietysti periaatteellisesti merkittävä asia, että tällä lakiesityksellä osaltaan puututaan valtion ja kuntien väliseen tehtäväjakoon. Meidän pitää täällä salissa aina muistaa se, että kun kunnille annetaan lisää tehtäviä, siinä pitää olla rahapussi silloin mukana. Minulla ei ole pienintäkään epäilystä siitä, ettei kuntatasolla tätä haluta, pystytä ja kyetä hoitamaan, mutta totta kai resursoinnin pitää olla silloin kunnossa.

Yksi mielenkiintoinen yksityiskohta lakiesityksessä on se, että täällä mainitaan, että kuntouttavaa työtoimintaa voidaan tehdä esimerkiksi nuorten työpajoissa. Mutta itse asiassa nuorten työpajojen resurssithan ovat juuri menneet viime aikoina hyvinkin pieniin, joten tulee pikkasen sellainen vaikutelma tällaisen detaljin kohdalla, tietääkö vasen käsi, mitä oikea käsi tekee.

Arvoisa puhemies! Toivottavasti kaikesta kiireestä huolimatta valiokunta käsittelee tämän asianmukaisella huolellisuudella. Odotamme sieltä laadukasta työn tulosta ja pääsemme sitten ennen joulua toivon mukaan sitä vielä tässä salissa arvioimaan.

[48] **Marja Tiura /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Työttömien, kouluttautumattomien nuorten sekä pitkäaikaistyöttömien syrjäytymisen torjuminen on tämän päivän hyvinvointiyhteiskunnan suurin haaste. Vaikka työttömien työnhakijoiden määrä laski syyskuussa ensi kerran alle 300 000:n lähes yhdeksään vuoteen, pitkäaikaistyöttömyys ei ole vähentynyt toivotulla tavalla. Syyskuun lopussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttöminä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli lähes 86 000. Yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttöminä olleita näistä oli lähes 42 000. Yhä useampi pitkäaikaistyötön on syrjäytymisuhan alla. Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli syyskuun lopussa 35 500.

Erityisesti haluan kiinnittää huomiota sellaisten nuorten asemaan, jotka ovat keskeyttäneet peruskoulun tai suorittaneet sen huonoin arvosanoin ja joilla on puutteita sosiaalisissa taidoissa, puuttuva sosiaalinen tukiverkko, heikko sosiaalinen tausta. Tämä ryhmä on suhteessa pieni, nuorisoasiain neuvottelukunnan arvion mukaan noin 15 000 nuorta, jos vertaamme sitä pitkäaikaistyöttömien määrään. Mutta jokaisen nuoren saaminen aktiivisesti mukaan työ- ja yhteiskuntaelämään on ensiarvoisen tärkeää, jos ajattelemme jo sitäkin, että nuorten osuus Suomen väestöstä tulevaisuudessa pienenee ja työvoiman tarjonta kääntyy laskuun suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Syrjäytyminen työmarkkinoilta jo silloin, kun työelämää olisi vielä jäljellä monia kymmeniä vuosia, on huolestuttavaa, ja siihen on puututtava. Se on sekä nuoren itsensä että koko yhteiskunnan etu.

Arvoisa puhemies! Kannatan lämpimästi hallituksen esitystä laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta, joka velvoittaisi kunnat ja työvoimaviranomaiset yhteistyössä työttömän kanssa laatimaan hänelle aktivointisuunnitelman. Kuntouttava työtoiminta olisi osa tätä suunnitelmaa. Suunnitelma olisi laadittava, kun henkilö on ollut pitkään työttömänä. Alle 25-vuotiailla olisi oikeus suunnitelmaan lyhyemmän työttömyysjakson jälkeen kuin vanhemmilla työttömillä. Olisin mielelläni suonut tämän tukityön pakolliseksi myös yli 25-vuotiaille, heillähän hallituksen esityksen mukaan osallistuminen kuntouttavaan työtoimintaan on vapaaehtoista.

Mielestäni toimeentulotuen osittainenkin vastikkeellisuus on hyvä varsinkin niille, jotka ovat luisumassa elämäntapatyöttömyyteen ja sen myötä yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Tämä ei ole kenenkään etu. Julkisuudessa on keskusteltu lähinnä siitä, voidaanko työtön velvoittaa kuntouttavaan työhön vähentämällä esimerkiksi toimeentulotuen määrää tai leikkaamalla mahdollisia etuuksia. Vastoin yleistä käsitystä asiaa selvittäneiden työryhmien mietinnöissä tai hallituk-

sen esityksessä ei esitetä yhdenkään etuuden alentamista puhumattakaan uusista sanktioista.

Kuntouttavalla työllistämisellä yksinkertaisesti pyritään luomaan edellytyksiä henkilön elämänhallintaan ja hänen toimintakykynsä parantamiseen. Kuntouttava työtoiminta ei myöskään tule korvaamaan ammattitaitoa työmarkkinoilla, eli pelko rinnakkaisista työmarkkinoista on turhaa.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalle esitetään maksettavaksi normaalisti kuuluvat etuudet eli työmarkkinatuki ja toimeentulotuki. Nykyisten etuuksien lisäksi hänelle maksettaisiin 30 markkaa työpäivältä sekä korvattaisiin matkakustannukset. Tässä toteutuisi myös periaate, että työnteon on aina oltava kannattavampaa kuin elämisen pelkästään sosiaaliturvan varassa.

Lopuksi, arvoisa puhemies, hallituksen esitys laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta on erittäin tervetullut. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2001. Suomen Kuntaliitto on esittänyt, että lain voimaantulo on siirrettävä vuoteen 2002. En kannata Kuntaliiton toivomusta, sillä mitä pikemmin ongelmaan puututaan, sen parempi. Tätä lakiesitystä on odotettu jo riittävän pitkään.

Helsingin kaupungin sosiaalivirasto on esittänyt kuntouttavan työtoiminnan korvaamista toisella nimellä: aktivoiva työtoiminta. Sosiaalivirasto perustelee nimenmuutosta muun muassa sillä, että nimi on toiminnan sisältöön nähden sopimaton. Kuntouttavan työtoiminnan tarjoaminen perustuu lakiehdotuksessa työttömyyteen eikä erikseen mainittuna kuntouttamista edellyttävään sairauteen tai vajaakuntoisuuteen. Koska lakiehdotus ei sisällä itse kuntouttavassa työtoiminnassa mitään kuntouttavia elementtejä, nimenmuutos saattaisikin ehkä olla tarkoituksenmukaisempi kuvaamaan toiminnan sisältöä ja tarkoitusta: työttömän aktivoimista työhön.

On pelätty myös, että kunnat eivät suoriudu lakiehdotuksen mukaisista tehtävistä toiminnallisesti eivätkä taloudellisesti. On totta, että työllisyyden hoito on valtion tehtävä, mutta myös kuntien on mukauduttava sosiaalipolitiikassaan aktivoivampaan suuntaan. Hyvin monet kunnat ovat tämän suuntaisesti toimineet jo aikaisemminkin. On myös kuntien etu, että niissä on mahdollisimman vähän toimeentulotukiasiakkaita.

Lain tärkein tehtävä on parantaa pitkäaikaistyöttömien, työhistoriaa ja ammatillista koulutusta vailla olevien henkilöiden ja alle 25-vuotiaiden syrjäytymisuhan alla olevien nuorten elämänhallintaa ja työvalmiuksia. On hyvä, että on ryhdytty tuumasta toimeen työttömyyden ja myös syrjäytymisen ratkaisemiseksi. Kunnille on myös tulevaisuudessa taattava riittävät voimavarat tästä jopa mittatilaustyönä räätälöidystä tehtävästä suoriutumiseen.

49 **Pertti Turtiainen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Lakiehdotus kuntouttavasta työtoiminnasta ehdotuksena sinällään on täysin ymmärrettävä ja ajankohtaan nähden aivan paikallaan, yleisesti todeten. Lain tavoitteena sisällöllisesti esitetään työttömyyden johdosta pitkään toimeentulotukea saaneiden aseman parantaminen selkiyttämällä heidän oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan sekä tarkentamalla kuntien ja työvoimahallinnon tehtäviä. Kun lakiehdotusta lukee tarkemmin, tulee aivan toisenlaisiin ajatuksiin, onko tässä sittenkään tarkoitus selkeyttää ja päästä tavoitteeseen eli siihen, että pitkäaikaistyöttömiä ja nuoria pystyttäisiin työllistämään.

Tilannehan on vuosikausia ollut, ainakin 90-luvun loppupuoliskon sellainen, että ongelma on ollut olemassa ja mahdollisuus sen poistamiseen on ollut olemassa. Kysymys on vain siitä, miten työtavat, tehtävät ja resurssit järjestetään, että ongelma saadaan poistettua. Siinä mielessä tuntuu käsittämättömältä, minkä takia pitää säätää aina vain uusia lakeja, että saadaan jokin ongelma poistettua. Varsinkin työvoimahallinnon ja työttömyyden poistamisen alueella meillä on erikoistoimenpiteitä 45—49-vuotiaille, on 55—59-vuotiaille työttömyyseläkeputki, ja nyt lisäksi tulee tämä erikoistoimenpide. Minkälainen viidakko tästä loppujen lopuksi tulee, ja kuka tämän ylipäätään hallitsee? Eikö voi olla niin, että kaikkien yhteisenä tavoitteena on vain poistaa työttömyyttä ja ongelmia? Tarvitseeko olla näin monitahoisia toimintamalleja?

Lakiehdotukseen liittyen kysymyksiä on muutoinkin paljon. Esitän joitakin hajanaisia ajatuksia ehdotuksesta. Mitä esimerkiksi aktivoinnin sisältö on? Minkälaisia toimenpiteitä aktivointiin liittyy? Liittyykö siihen koulutusta, jonka tavoitteena on pysyvän työpaikan saaminen? Kuka ottaa vastuun siitä henkilöstä, jonka kunta työllistää johonkin tehtävään? Onko hän riittävän koulutuksen saanut, onko turvallisuusnäkökohdat huomioitu, ettei tälle henkilölle satu mitään vahinkoa tai mitään muuta ongelmaa tule synty-

mään työllistämistilanteessa? Onko mahdollista ylipäätään, että kunnat pystyvät työllistämään näitä ongelmaisia? Ed. Tiura totesi edellisessä puheenvuorossa, että vastuun pitää kunnilla olla, mutta onko kunnilla sitä vastuunottokykyä, kun samanaikaisesti tänä päivänä hyvin monet kunnat sopeuttavat henkilökuntaansa, sanotaan, taloudellisten resurssien mukaisesti eli vähentävät henkilökuntaa? Määräaikaisia työntekijöitä vähennetään, pätkätyöntekijöitä vähennetään. Mitä tässä tulee eteen, kun aletaan osoittaa näille ongelmaisille työpaikkoja kunnan omasta organisaatiosta? Väittäisin, että työmarkkinat osittain vääristyvät silloin, kun tähän rinnalle tulee sellaista toimintaa laajemmassa määrin. Mutta jos kunnille asetetaan velvollisuus tässä työllistämisessä, myös taloudellinen puoli pitää selvittää, josta tuonnempana muutama sana.

Sitten sanktiopuoli: Tuntuu käsittämättömältä, että sanktioimalla tätä asiaa saataisiin muka tilannetta korjattua, kun toisaalta tulee se tilanne, että niillä ihmisillä menee entistä huonommin. Kuka sitten ottaa vastuun siitä, kun ne ihmiset joutuvat todella vaikeuksiin sanktioinnin jälkeen, eli toimeentulotukea pudotetaan ja muutenkin ihminen joutuu vaikeampaan tilanteeseen? Kuka kantaa vastuun siitä tilanteesta?

Keskustelussa on noussut esiin yritysten mahdollisuus työllistää tässä yhteydessä, että yrityksille osoitettaisiin mahdollisuuksia hoitaa ongelmatyöntekijöitä ja yhteiskunnan tuella osittain, tällä viidelläkympillä, mutta sekin osaltaan vääristää yritystoimintaa ja kilpailua. Yrityksillä on mahdollisuus, jos ne haluavat vain työllistää, ottaa näitä ongelmaisiakin, koska aivan varmaa on, että hyvin moni kyllä työllistyy ja pystyy hoitamaan sen työnsä ja tehtävänsä, joka hänelle osoitetaan. Kokeilla kyllä kannattaa.

Kuntien mahdollisuus työllistää: niin kuin aikaisemmin totesin, se ei ole ihan yksiselitteinen ja helppo asia. On aivan oikeutettua Kuntaliiton taholta kannanotto, että tässä pitää tarkastella tätä taloudellista mahdollisuutta. Minä en näe sitä asiaa sellaisena, niin kuin täällä on puheenvuoroissa tullut esille, että tietysti Kuntaliitto ottaa edunvalvojatahona tällaisen asenteen tässä tilanteessa, sillä minun nähdäkseni tilanne on se, että meidän kaikkien pitää nähdä vastuuta siitä, että kunnilla on kantokykyä ja mahdollista taloudellisesti hoitaa asiat, jos osoitetaan tehtäviä lisää. Mikä yllättävintä, keskustapuolueen edustajat hyvin vähän ovat ottaneet kantaa nyt kuntien taloudesta tähän asiaan liittyen. Ei ole pitkää aikaa, kun keskustapuolueen edustajat kovastikin olivat huolissaan kuntien taloudesta, mutta ilmeisesti tämä on liian vähäpätöinen asia taloudellisesti ajatellen.

Kuntaliiton kannanotot muutoinkin olisi syytä kyllä valiokuntatyöskentelyssä hyvin tarkkaan huomioida: mikä on mahdollisuus kuntien osalta työllistää tosiaan näitä ongelmaisia, ja muutenkin mitä kaikkea Kuntaliitto kaikille meille edustajille jaetussa monisteessa kertoo näkemyksiään.

50 **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen tavoitteet ovat varmasti hyvään tarkoitukseen pyrkiviä. Käytännön toteutus sen sijaan voi osoittautua ongelmalliseksi. Räätälöidyt keinot kuntouttavassa työtoiminnassa ovat mielestäni tarpeen, jos tehokkaaseen tulokseen halutaan päästä. Pakkokeinot ja sanktiot tällaisessa asiassa ovat sen sijaan kyseenalaisia sen takia, että pakolla ei saada ketään motivoiduksi tällaiseen toimintaan. Kuntoutettavan kannalta motivaatio on avainkysymys. Sitä ei tulisi heikentää sanktioilla.

Työmarkkinoiden kannalta tilanne ei ole välttämättä myöskään ongelmaton. Meillä alkaa olla jo monenlaista järjestelmää ja monenlaisia työsuhteita. Asiat eivät selkeydy aina sillä, että tehdään uusia eriarvoisia järjestelmiä ja työmarkkinoita. Olisiko nykyisillä järjestelmillä voitu asia hoitaa, on kysymys, joka nousee väistämättä nyt myös esille.

Arvoisa puhemies! Toivottavasti valiokuntakäsittely selkeyttää asiaa ja siitä saadaan toteuttamiskelpoinen ja tavoitteet toteuttava lakiesitys.

51 **Tero Rönni /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Laman ajalta meille pääsi syntymään perheitä, joissa molemmat vanhemmat olivat ilman työtä. Tämän joukon jatkoksi kasvoi perheeseen nuoria, joille ei löytynyt minkäänlaista työtä heti koulun jälkeen. Osa tästä joukosta oppi helposti elämään erilaisten tukien varassa. Heille ei löytynyt kotoa eikä lähipiiristä minkäänlaista esimerkkiä elämänhallinnasta eikä siitä, miten normaalissa elämäntilanteessa eletään. Osittain näitä laman jälkiä maksetaan vielä varmasti kauankin.

Eräs uusi keino tämäkin lakiesitys on siinä kirjavassa viidakossa, jolla työllisyyttä pyritään hoitamaan. Näitä keinoja on nykyisin niin monenlaisia, ettei niiden perässä tahdo pysyä ku-

kaan. Saattaisikin olla paikallaan tehdä kokonaisremontti, jolloin kartoitettaisiin päällekkäiset tuet ja etuudet. Muuttuvassa maailmassa toki on ollut erilaisia tarpeita ja on yhä edelleenkin, joita on paikattu tilkkutäkkimäisesti. Erityisesti toivoisin tätä nimenomaan asiakkaan kannalta, jonka ei voi olettaa olevan perillä kaikista asioista ja etuuksista. Eiväthän niistä tunnu olevan kaikki työvoimaviranomaisetkaan selvillä. Tämän suuntaisia viestejä on maakunnasta kuulunut viime viikkoinakin.

Pidän hallituksen esitystä oikean suuntaisena enkä näe siinä sellaisia mörköjä kuin muutamat puheenvuoron käyttäneet ovat nähneet. Aiemmassa työssäni näin paljon kyseessä olevan lain piiriin oikeutettuja tai velvoitettuja ihmisiä. Heidän elämänrytminsä muuttaminen on jo niin monta kertaa se ratkaiseva tekijä, jolla ihminen saadaan palaamaan normaaliin elämään, jolloin rytmi on sellainen, että yöllä nukutaan ja päivällä ollaan hereillä.

Monessa puheessa on puhuttu lakiesityksen olevan hyvä, mutta kun siellä on se pakko mukana. Näiden pitkäaikaistyöttömien kohdalla vapaaehtoisuus ei läheskään aina toimi, vaan pitää olla sanktio, että ihmiset suostuvat toimenpiteisiin. Valitettavasti tämä on totta. Totesin myöskin tämän asian edellisen työn kuluessa. Tässä tapauksessahan kyseessä on viimeinen sijoitus, jolloin muut aktiivitoiminnat on käyty läpi.

Olen seurannut kunnan sosiaalipuolen ja työvoimatoimiston yhteisiä neuvotteluja, eivätkä ne ole helppoja, kun käsissä ovat kaikkein vaikeimmat työllistettävät. Tähän problematiikkaan tulee toivottavasti parannus. Yhteisillä toimilla on mielestäni paras mahdollisuus onnistua ihmisen elämänhallinnan palauttamisessa. Eri asia sitten on, ovatko nämä toimet riittäviä. Esimerkiksi antaako neljän tunnin viikko sellaisia valmiuksia, joita tässä haetaan? Toisaalta varmasti joissain kunnissa löytyy halua korvata näillä aitoja työpaikkoja ja työllistetään ihmisiä, kun on saatu heitä vähän paremmalle tolalle, jopa täyspäiväisesti ja hyvinkin pitkän aikaa, jopa vuoden verran.

Suurin haaste asetetaan jälleen kunnille. Aiemmin ministerit toki vakuuttivat monimutkaisella laskutavalla, että kunnalle ei tule asiasta kustannuksia. Toimeentulotuen maksatuksen vähentäminen, työllisyyden lisääntyminen ja sitä myötä verotulojen kasvu kompensoivat kunnille aiheutuvia menoja. No, hallitus varmasti tähän uskoo, ja varmasti näin onkin, jos se vain toteutuu sen kunnan hyväksi, joka kuntouttavaa toimintaa järjestää, ettei käy niin, että kaikki ne ihmiset, jotka tuolla mailla ovat kuntien harteilla, kun heitä on saatu oikealle tolalle, tulevat tänne Pääkaupunkiseudulle ja suuriin kasvukeskuksiin ja veromarkat ovat siellä käytössä.

Ohjaus ja opastus sekä työn valvonta asetetaan kuntien harteille, eikä tämä toiminta onnistu ilman lisäresursseja. Keskeinen onnistumiseen liittyvä asia onkin, löytyykö kuntiin päteviä ohjaajia, jotka osaavat ja haluavat auttaa näitä ihmisiä uuteen alkuun. Tässäkin kohdassa kunnat varmasti tulevat käyttämään koko kirjoa. Eräissä kunnissa saattaa halu nousta siihen, että ohjaaminen ja opastaminen sälytetään sellaisille henkilöille, joilla ei ole aikaa tai halua oman työn ohessa tätä tehdä, saati pätevyyttä asian hoitamiseen. Tällöin ollaan täysin hakoteillä ja kuntouttavasta työtoiminnasta on tullut rasite kaikille, niin asiakkaalle kuin kunnallekin.

Arvoisa puhemies! Esityksen päälinja on hyvä, mutta muutamia asioita on ilman muuta valiokunnissa tarkasteltava kriittisesti. Nimenmuutos ei toki asiaa varmaankaan miksikään muuta.

[52] **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Aivan viimeksi, ed. Rönni, totesitte, että nimenmuutos ei varmasti tätä esitystä miksikään muuta. Itse olin ajatellut näin, että nimenomaan olisi ehkä syytä pysähtyä myöskin miettimään tuota nimeä ja tarkastella sitä sillä tavalla, että annetaan todellinen sisältö kuntouttava-sanalle, koska meillähän on nyt esimerkiksi lainsäädäntöä, joka merkittävästi ohjaa kuntoutustoimintaamme. Tämän lain sisältö ja sen selkeä tavoite pitäisi arvioida yhdessä kuntoutuslainsäädäntöjen kanssa ja miettiä todella, mitä kuntouttava toiminta tämän lain sisällä tarkoittaa. Nimitys "aktivoiva työtoiminta" ehkä tässä vaiheessa lain ollessa vasta lähetekeskustelussa tuntuisi siltä, että se olisi juuri sellainen, mikä vasta ensi kertaa lakia luettuani kertoisi lain tarkoituksen paremmin.

Tämä lakiesitys on varmasti aivan tarpeellinen. Toisaalta on tietysti hyvä, että tässä lähetekeskustelussa jo nousee esille niitä kysymyksiä, joita me edellytämme niin lausuntoja antavissa valiokunnissa kuin varsinaisessa mietintöä laativassa valiokunnassa todella selvitettävän, ja jos tarpeen on — ja varmasti on tarpeen — myös tehtävä korjauksia pykälätasolle saakka.

On aivan oikein, että tällä lailla on, niin ymmärrän, tarkoitus nimenomaan pitkäaikaistyöttömien aseman parantaminen sillä tavalla, että näitä lakeja, jotka koskettavat pitkäaikaistyöttömien palveluja ja nimenomaan viranomaistoimintaa ja tuen hakijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia, näitä kaikkia sääntöjä nyt selkiytetään ja myöskin yhteen kootaan. Esityksessähän ehdotetaan nimenomaan, että tämä on uusi kokonaisuus, uusi laki kuntouttavasta työtoiminnasta, jos nyt tätä nimeä todella käytetään edelleen, ja tällä pyritään luomaan puitteet pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämiseksi. Tämän täytyy olla meidän kaikkien yhteinen tahto, ja näen, että hallituksen esitys on siinä mielessä aivan oikean suuntainen, ja toivon, että sitä viedään myöskin yhteistahtoisesti eteenpäin.

Kun se on uusi tehtävä, silloin on myöskin arvioitava ne resurssit, joita kunnassa tämän toiminnan toteuttamiseksi tarvitaan. Kuulimme ministeri Filatovilta, että ensi vuoden budjetissa on toki paljon enemmän rahaa työtöntä kohden verrattuna tähän vuoteen, mutta ne laskelmat, joita hallituksen esityksessä on, eivät välttämättä ole ihan realistisella pohjalla, kun olemme kuulleet jo joitakin asiantuntijoita, työasiainvaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta yhdessä, ja myöskin kun olemme Kuntaliiton lausunnon saaneet. Mielestäni näihin asioihin pitää todella pysähtyä katsomaan, mikä resurssitarve on niin henkilötasolla kuin rahankin tasolla. Totta kai kuntien tulee ottaa oma vastuunsa, vaikka tiedämme, että työllistämisvelvollisuus on valtiolla ja valtion täytyy pääasiallinen vastuu tästä kantaa, mutta näen myös, että kuntien tulee oma osuutensa tässä tehtävässä hoitaa.

Kun esimerkiksi elämänhallintaa selvitetään aktivointisuunnitelman yhteydessä, niin tässä yhteydessä voi tulla merkittäviä toimenpidetarpeita, palvelutarpeita, sillä tavalla, että näitä työttömiä nuoria, syrjäytymisuhassa olevia ja jo ehkä syrjäytyneitäkin nuoria, ohjataan esimerkiksi ei ainoastaan sosiaalitoimen palvelujen piiriin vaan terveystoimen palvelujen piiriin, mahdollisesti terapiapalvelujen ja vastaavien, kun tiedämme, mitä työterveyshuollossa on tyky-toimintapalvelut ja tehtävät. Tällöin on aivan ymmärrettävää, että tällä hetkellä meidän jo aika tiukoilla toimiva kansanterveysjärjestelmämme eri kunnissa ei varmaankaan pysty antamaan riittäviä palveluja sillä tavalla, että se voi juuri tämän kipeästi apua tarvitsevan työttömien ryhmän kohdalla todella konkreettisia toimenpiteitä sen elämänhallinnan parantamiseksi toteuttaa. Toivoisin, että erityisesti tähän kohtaan valiokunnissa pysähdyttäisiin ja mietittäisiin, miten aktivointisuunnitelmat todella toteutetaan, ja arvioitaisiin myös kuntien rahantarve ja myös valtionosuuksien kautta tältä pohjalta uudelleen. Nyt tarvitaan varmasti ihan räätälöityjä toimenpiteitä ja ennen kaikkea verkottumista eri hallintokuntien kesken, mikä tämän lain henki varmasti on. Kaikki on tehtävä yhteiskunnassa nyt nuorten ja pitkään työttöminä olleiden aktivoimiseksi.

Tietysti sitten on tämä sanktiokysymys. Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että se on varmasti myös yksi arvioitava asia, onko tässä vaiheessa tuo sanktio enemmänkin passivoiva. Toivoisin, että tätä arvioidaan sillä tavalla, että tilanne voi esimerkiksi muutaman vuoden, yhden kahden vuoden, ajan lain käynnistämisvaiheessa olla se, että tuota sanktiota ei lähdetä heti toteuttamaan, vaan katsotaan, miten lain velvoitteet käytännössä parhaiten voidaan toteuttaa, ja arvioidaan sanktiovelvoitteet vasta sitten kokemuksen kautta ja ennen kaikkea niin, että todella voimavarat olisivat suunnitellut realistisesti.

Oikeastaan lopuksi haluan todeta, niin kuin monissa puheenvuoroissa, ed. Rönnin puheenvuorossa viimeksi, todettiin, missä tilanteessa meidän perheemme ja nuoremme ovat, kun perheessä saattavat olla molemmat, isä ja äiti, työttöminä ja se malli jo tulee sitä kautta. Meillä esimerkiksi työssä olevilla palkansaajilla ja yrittäjillä ja myös maanviljelijöillä ja maatalousyrittäjillä on työterveyshuoltolaki, joka on aika tavalla kattava, niin että on mahdollisuus olla työterveyshuollon palvelujen piirissä, jolloin myös työkykyä ylläpitävää toimintaa toteutetaan, kuntoutustoimintaa toteutetaan, terveystarkastuksia ja erilaisia palveluja tuohon toimintaan sisältyy. Silloin kun kansanterveyslaki ja työterveyshuoltolaki laadittiin, meillä työttömyysasteet olivat aivan toista luokkaa. Ilmeisesti silloin ei ollut tarvetta arvioida sitä, että myös työttömänä oleva kansalaisryhmä jollain tavalla ohjeellisesti olisi tällaisten kansanterveyspalvelujen piirissä. Olenkin kysymässä, että ehkä tämän lakiesityksen yhteydessä voitaisiin esimerkiksi asiantuntijakuulemisessa pysähtyä myös tähän kohtaan jatkoa ajatellen — tuskin työttömyys aivan lähivuosina kuitenkaan täydellisesti poistuu — niin että voitaisiin esimerkiksi joko kansanterveyslain tai muun lain tai tämän lain kautta ohjata terveyden-

huoltojärjestelmäämme sillä tavalla, että myös työttömät henkilöt voisivat päästä tällaisten palvelujen piiriin, missä nimenomaan elämänhallintaa vahvistettaisiin ja heillä olisi työterveyshuolto vastaavasti kuin työterveyshuolto tänä päivänä on työssäolevilla.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, hallintovaliokunnan ja työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

2) Hallituksen esitys Yhdistyneiden Kansakuntien kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 135/2000 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 9/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 9. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

3) Hallituksen esitys Itävallan kanssa tuloja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 141/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 29/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 29. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

4) Hallituksen esitys Elintarvikeviraston ja Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitoksen perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 114/2000 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 11/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

5) Hallituksen esitys laiksi kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä sekä laiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 61/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 26/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 26. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 6) asiasta.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

6) Hallituksen esitys laiksi kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 58/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 28/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 28. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

7) Hallituksen esitys laiksi jalometallituotteista

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 130/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 27/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 27. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

8) Hallituksen esitys laiksi oman asunnon hankintaan myönnettävien lainojen korkotuesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 176/2000 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö YmVM 11/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 11. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

9) Hallituksen esitys ehdollista vankeutta koskeviksi rikoslain säännöksiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 177/2000 vp

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 9) asia.

10) Laki rikoslain 23 luvun 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 137/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kyseessä on lakialoite n:o 137 vuoden 2000 valtiopäivillä, laki rikoslain 23 luvun 3 ja 4 §:n muuttamisesta.

Meillähän alkoholi liikenteessä aiheuttaa monia vaaratilanteita. Toki huumeet ovat tulleet viime aikoina myös kuvaan mukaan, mutta erityisesti alkoholin käyttö on yleistynyt huolimatta siitä, että liikkuva poliisi on joutunut vähentämään määrärahojen puuttuessa ja poliisin toimien priorisoinnin vuoksi liikennevalvontaa hyvinkin paljon siitä, mitä sitä takavuosina oli. Muutama vuosi sitten poliisin työpäivistä noin viidennes käytettiin liikennevalvontaan tässä maassa, tällä hetkellä tuo osuus on pudonnut jo 3 prosenttiin. Ainakin tällaisen tilaston eräästä lehdestä aivan hiljakkoin luin.

Liikenneturvallisuus kaikissa muodoissaan on hyvin tavoiteltava asia. Monia keinoja, joilla liikenneturvallisuutta edistetään, kannattaa pohtia. Varsin kalliita, liikenneturvallisuuden parantamiseen tähtääviä ratkaisuja tehdään tiejärjestelyin, joita tarvitaan, jotta myös liikenne sujuu ja samalla turvallisuus paranee. Jokainen onnettomuus, paitsi että se kohtaa asianomaisia itseään joko vammautumisina tai aineellisina vahinkoina tai pahimmillaan kuolemana tai lähipiiriin sattuvana kuolemana, on myös yhteiskunnalle taloudellinen menetys. Kaikki itse asiassa maksamme liikennevakuutusten ja yhteiskunnan menojen myötä laskua onnettomuuksista, joita liikenteessä tapahtuu.

Liikenneministeriö on asettanut työryhmän, joka äskettäin julkaisi niitä toimia, joilla on tavoitteena edesauttaa liikenneturvallisuuden parantamista. Eräs ajatus liittyi siihen, että alkoholi olisi poissa liikenteestä. Alkoholipitoisuuden alentamisesta niin uloshengitysilmassa kuin myös verikokeen promillemäärissä on kysymys tässä aloitteessa, jota tässä parhaillaan lähetekeskustelussa eduskunnassa käsittelemme.

Mielestäni ed. Aittoniemen tekemä aloite on kannatettava. Itse olen tehnyt saman sisältöisen toimenpidealoitteen ja halunnut laajentaa sen myös koskemaan vesiliikennettä. Poliisin tutkimuksien mukaan lievä tai lievähkö alkoholin mukanaolo liikenteessä on yleistynyt siten, että nykyinen promilleraja, joka on tuo 0,5 promillea, ei aivan täyty, mutta alkoholia on kuitenkin havaittu. Ruotsissa ja Norjassa on menty 0,2 promillen sanktiorajaan, ja juuri luin lehdistä tänään, että naapurimaassamme Virossa ollaan menossa ilmeisesti täysraittiuteen. En tiedä, mitä tuolla tarkoitetaan ja minkälaiset mittayksiköt siellä ovat käytössä, mutta sikäläinen parlamentti teki päätöksen, että alkoholi poistetaan liikenteestä tykkänään.

Tämä tietysti on hyvin tavoiteltava päämäärä, johon tulisi pyrkiä, mutta jo tässä aloitteessa tarkoitettu rattijuopumusraja — siis kun nykyinen on 0,5 promillea, niin sen pudottaminen 0,2 promilleen veressä ja 0,10 promilleen uloshengitysilmassa — olisi omiaan poistamaan alkoholia liikenteestä. 0,0 olisi tietysti parempi, mutta jos nyt jossakin olisi tiettyjä mittarivirheitä tai joidenkin lääkeaineiden tai kemikalioitten ja muiden vastaavien aineiden vaikutusta, ehkä käytännöllisyyden vuoksi raja voisi olla se, mitä ed. Aittoniemi lakialoitteessaan esittää.

Näin ollen toivon, että kun lakialoite antaa mahdollisuuden valiokuntatyöskentelyssä ja muissa yhteyksissä tämän kysymyksen jatkokäsittelyyn, niin tehtäisiin ratkaisuja, joilla edistetään liikenneturvallisuutta ja liikenneraittiutta. Sitä kautta annetaan myös viranomaisille mahdollisuus edistää sitä, että liikenne olisi tältä osin mahdollisimman turvallinen. Toivon aloitteelle myönteistä jatkokäsittelyä.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

11) Laki rikoslain 44 luvun eräiden säännösten kumoamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 138/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

12) Laki rikoslain 3 luvun muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 139/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

13) Laki rikoslain 50 luvun 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 140/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

14) Laki tieliikennelain 64 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 141/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

15) Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 10 a §:n kumoamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 142/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

16) Laki rikoslain 31 luvun 1 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 143/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

17) Laki rikoslain 2 luvun 16 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 144/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

18) Laki Suomen Pankista annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 145/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Lakialoite liittyy aiheeltaan kuluvalla syyskaudella käytyyn keskusteluun Suomen Pankin korkeimman johtoelimen jäsenmäärästä. Mielestäni on hyvin problemaattista, kun jäsenmäärä on nyt se mikä se on. Jos tulee tilanne, että kaikki eivät ole paikalla tai ovat estyneitä, kuinka silloin toimitaan varahenkilöitten suhteen? Lakialoite antaa ainakin sijan keskustelulle valittavien johtokunnan jäsenten määrästä. Mielestäni jäsenmäärän tulisi olla enemmän kuin tämänhetkinen kolme.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

19) Laki rikoslain voimaanpanemisesta annetun asetuksen 11 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 146/2000 vp (Sulo Aittoniemi /alk)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

20) Hallituksen esitys laiksi tie- ja maastoliikenneonnettomuuksien tutkinnasta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 145/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 10/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan varsinaiseen täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 18.18.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen